

THE PALIVERSE PROJECT

Το σύμπαν της σοφίας του Βούδα

Σχόλια (Aṭṭhakathā)

Ο Κανόνας των Ομιλιών - Σχόλια (Sutta Piṭaka -
Aṭṭhakathā)

5. Η συλλογή των μικρών κειμένων (5. Khuddaka Nikāya -
Aṭṭhakathā)

02. Σχόλια για τη διδασκαλία σε στίχους (02. Dhammapada-
aṭṭhakathā)

4. Το κεφάλαιο για τα λουλούδια (4. Pūṣpavagga)

PaliVerse

5. Η συλλογή των μικρών κειμένων

02. Σχόλια για τη διδασκαλία σε στίχους

4. Pupphavaggo

1. Pathavikathāpasutapañcasatabhikkhuvatthu

44-45. Ko imaṃ pathaviṃ vicessatīti imaṃ dhammadesanaṃ satthā sāvattiyaṃ viharanto pathavikathāpasute pañcasate bhikkhū ārabha kathesi.

Te kira bhagavatā saddhiṃ janapadacārikaṃ caritvā jetavanaṃ āgantvā sāyanhasamaye upaṭṭhānasālāyaṃ sannisinnā attanā gatagataṭṭhānesu “asukagāmato asukagāmagamanaṭṭhāne samaṃ visamaṃ kaddamabahulaṃ sakkarabahulaṃ kālamattikaṃ tambamattika”nti pathavikathaṃ kathesuṃ. Satthā āgantvā, “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā, “bhante, amhehi vicaritaṭṭhāne pathavikathāyā”ti vutte, “bhikkhave, esā bāhirapathavī nāma, tumhehi ajjhuttikapathaviyaṃ parikammaṃ kātuṃ vaṭṭatī”ti vatvā imā dve gāthā abhāsi -

44. “Ko imaṃ pathaviṃ vicessati,
Yamalokañca imaṃ sadevakam;
Ko dhammapadaṃ sudesitaṃ,
Kusalo pupphamiva pacesati.

45. “Sekho pathaviṃ vicessati,
Yamalokañca imaṃ sadevakam;
Sekho dhammapadaṃ sudesitaṃ,
Kusalo pupphamiva pacesatī”ti.

Tattha ko imanti ko imaṃ attabhāvasaṅkhātaṃ pathaviṃ. Vicessatīti attano ñāṇena vicinissati vijānissati, paṭivijjhissati, sacchikarissatīti attho. Yamalokañcāti catubbidhaṃ apāyalokañca. Imaṃ sadevakanti imaṃ manussalokañca devalokena saddhiṃ ko vicessati vicinissati vijānissati paṭivijjhissati sacchikarissatīti pucchi. Ko dhammapadaṃ sudesitanti yathāsabhāvato kathitattā sudesitaṃ sattatimsabodhipakkhiyadhammasaṅkhātaṃ dhammapadaṃ kusalo mālākāro pupphaṃ vicinanto viya ko pacesati vicinissati vijānissati upaparikkhissati paṭivijjhissati, sacchikarissatīti attho. Sekhoti adhisīlasikkhā, adhicitasikkhā, adhipaññāsikkhāti imā tisso sikkhā sikkhanato sotāpattimaggaṭṭhaṃ ādiṃ katvā yāva arahattamaggaṭṭhā sattavidho sekho imaṃ attabhāvasaṅkhātaṃ pathaviṃ arahattamaggena tato chandarāgaṃ apakaḍḍhanto vicessati vicinissati vijānissati paṭivijjhissati sacchikarissati. Yamalokañcāti taṃ yathāvuttapakāraṃ yamalokañca imaṃ manussalokañca saha devehi sadevakam sveva vicessati vicinissati vijānissati paṭivijjhissati sacchikarissati. Sekhoti sveva sattavidho sekho, yathā nāma kusalo mālākāro pupphārāmaṃ pavisitvā taruṇamakuḷāni ca pāṇakaviddhāni ca milātāni ca gaṇṭhikajātāni ca pupphāni vajjetvā sobhanāni sujātasujātāneva pupphāni vicināti,

evameva imaṃ sukathitaṃ sunidditṭhaṃ bodhipakkhiyadhammapadampi paññāya pacesati vicinissati upaparikkhissati paṭivijjhissati sacchikarissatīti satthā sayameva pañhaṃ vissajjesi.

Desanāvasāne pañcasatāpi bhikkhū saha paṭisambhidāhi arahattaṃ pāpuṇṇṃsu. Sampattaparisāyapi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti.

Pathavikathāpasutapañcasatabhikkhuvatthu paṭhamam.

2. Marīcikammaṭṭhānikattheravatthu

46. Pheṇūpamanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā sāvattiyaṃ viharanto aññataraṃ marīcikammaṭṭhānikaṃ bhikkhuṃ ārabba kathesi.

So kira bhikkhu satthu santike kammaṭṭhānaṃ gahetvā, “samaṇadhammaṃ karissāmī”ti araññaṃ pavisitvā ghaṭetvā vāyamitvā arahattaṃ pattuṃ asakkonto “viseṣetvā kammaṭṭhānaṃ kathāpessāmī”ti satthu santikaṃ āgacchanto antarāmagge marīciṃ disvā, “yathā ayaṃ gimhasamaye uṭṭhitā marīci dūre ṭhitānaṃ rūpagatā viya paññāyati, santikaṃ āgacchantānaṃ neva paññāyati, ayaṃ attabhāvopi uppādavayaṭṭhena evarūpo”ti marīcikammaṭṭhānaṃ bhāvento āgantvā maggakilanto aciravatiyaṃ nhāyitvā ekasmiṃ caṇḍasotatīre rukkhachāyāya nisinno udakavegābhighātena uṭṭhahitvā mahante mahante pheṇapiṇḍe bhijjamāne disvā, “ayaṃ attabhāvopi uppajjitvā bhijjanaṭṭhena evarūpoyevā”ti ārammaṇaṃ aggahesi. Satthā gandhakuṭiyaṃ ṭhitova taṃ theram disvā, “evameva, bhikkhu, evarūpovāyaṃ attabhāvo pheṇapiṇḍo viya marīci viya uppajjanabhijjanasabhāvoyevā”ti vatvā imaṃ gāthamāha -

46. “Pheṇūpamaṃ kāyamimaṃ viditvā,
Marīcidhammaṃ abhisambudhāno;
Chetvāna mārassa papupphakāni,
Adassanaṃ maccurājassa gacche”ti.

Tattha pheṇūpamanti imaṃ kesādisamūhasaṅkhātaṃ kāyaṃ abaladubbalaṭṭhena anaddhaniyatāvākālikaṭṭhena pheṇapiṇḍasarikkhakoti viditvā. Marīcidhammanti yathā marīci dūre ṭhitānaṃ rūpagatā viya gayhūpagā viya hoti, santike upagacchantānaṃ rittā tucchā agayhūpagā sampajjati, evameva khaṇikaṭṭharapaccupaṭṭhānaṭṭhena ayaṃ kāyopi marīcidhammoti abhisambudhāno bujjhanto, jānantoti attho. Mārassa papupphakānīti mārassa papupphakasaṅkhātāni tebhūmakāni vaṭṭāni ariyamaggena chinditvā khīṇāsavo bhikkhu maccurājassa adassanaṃ avisayaṃ amatamahānibbānaṃ gaccheyyāti.

Gāthāpariyosāne thero saha paṭisambhidāhi arahattaṃ patvā satthu suvaṇṇavaṇṇaṃ sarīraṃ thomento vaṇṇento vandantova āgatoti.

Marīcikammaṭṭhānikattheravatthu dutiyaṃ.

3. Viṭaṭṭubhavatthu

47. Pupphāniheva pacinantanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā sāvattiyaṃ viharanto sapaṇisaṃ mahoghena ajjhottharivā māritaṃ viṭaṭṭubhaṃ ārabba kathesi.

Tatrāyaṃ anupubbikathā - sāvattiyañhi mahākosalarāñño putto pasenadikumāro nāma. Vesāliyaṃ licchavirañño putto licchavikumāro mahāli nāma, kusinārāyaṃ mallarājaputto bandhulo nāmāti ime tayo disāpāmokkhassācariyassa santike sippuggahaṇatthaṃ takkaṣilaṃ gantvā bahinagare sālāya samāgatā aññamaññassa āgatakāraṇaṃ kulaṃ nāmaṃ pucchitvā sahāyakā hutvā ekatova ācariyaṃ upasaṅkamitvā sippaṃ sikkhantā na cirasseva uggahitasippā ācariyaṃ āpucchitvā ekatova nikkhamitvā sakasakaṭṭhānāni agamaṃsu. Tesu pasenadikumāro pitu sippaṃ dassetvā pasannena pitarā rajje abhisitto. Mahālikumāro licchavīnaṃ sippaṃ dassento mahantena ussāhena dassesi, tassa akkhīni bhijjitvā agamaṃsu. Licchavirājāno “aho vata amhākaṃ ācariyo akkhivināsaṃ patto, na naṃ pariccajissāma, upaṭṭhahissāma na”nti tassa satasahassuṭṭhānaṃ ekaṃ dvāraṃ adaṃsu. So taṃ nissāya pañcasate licchavirājaputte sippaṃ sikkhāpento vasi. Bandhulakumāro satṭhiṃ satṭhiṃ velū gahetvā majjhe ayasālākaṃ pakkhipitvā satṭhikalāpe ussāpetvā ṭhapite mallarājakulehi “ime kappetū”ti vutto asītihatthaṃ ākāsaṃ ullaṅghitvā asinā kappento agamaṃsi. So osānakalāpe ayasālākāya “kirī”ti saddaṃ sutvā, “kiṃ eta”nti pucchitvā sabbakalāpesu ayasālākānaṃ ṭhapitabhāvaṃ ñatvā asiṃ chaḍḍetvā rodamaṇo “mayhaṃ ettakesu ñātisuhajjesu ekopi sasineho hutvā imaṃ kāraṇaṃ nācikkhi. Sace hi ahaṃ jāneyyaṃ, ayasālākāya saddaṃ anuṭṭhāpentova chindeyya”nti vatvā, “sabbepime māretvā rajjaṃ kareyya”nti mātāpitūnaṃ kathesi. Tehi “paveṇirajjaṃ nāma, tāta, idaṃ na labbhā evaṃ kātu”nti nānappakārena vārito “tena hi mama sahāyakassa santikaṃ gamissāmī”ti sāvattihim agamaṃsi.

Pasenadi kosalo rājā tassāgamaṇaṃ sutvā paccuggantvā mahantena sakkārena taṃ nagaraṃ paveasetvā senāpatiṭṭhāne ṭhapesi. So mātāpitāro pakkosāpetvā tattheva vāsaṃ kappesi. Athekadivasaṃ rājā uparipāsāde ṭhito antaravīthim olokayamaṇo “anāthapiṇḍikassa cūlaanāthapiṇḍikassa visākhāya suppavāsāyā”ti etesaṃ gehe niccaṃ bhattakiccatthāya gacchante anekasahassee bhikkhū disvā, “kahaṃ, ayyā, gacchanti”ti pucchitvā, “deva, anāthapiṇḍikassa gehe niccabhattasālākabhattagilānabhattādīnaṃ atthāya devasikaṃ dve bhikkhusahassāni gacchanti, cūlaanāthapiṇḍikassa gehe pañcasatāni, tathā visākhāya tathā suppavāsāyā”ti vutte sayampi bhikkhusaṅghaṃ upaṭṭhahitukāmo vihāraṃ gantvā bhikkhusahassena saddhim satthāraṃ nimantetvā sattāhaṃ sahatthā dānaṃ datvā sattame divase satthāraṃ vanditvā, “bhante, pañcahi me bhikkhusatehi saddhim nibaddhaṃ bhikkhaṃ gaṇhathā”ti āha. “Mahārāja buddhā nāma ekaṭṭhāne nibaddhaṃ bhikkhaṃ na gaṇhanti, bahū janā buddhānaṃ āgamaṇaṃ paccāsīsanti”ti. “Tena hi ekaṃ bhikkhuṃ nibaddhaṃ pesethā”ti āha. Satthā ānandattherassa bhāraṃ akāsi. Rājā bhikkhusaṅghe āgate pattaṃ gahetvā, “ime nāma parivisanti”ti avicāretvāva sattāhaṃ sayameva parivisitvā atṭhame divase vikkhittacitto pamajjamakāsi. Rājakule nāma anāṇattā āsanāni paññāpetvā bhikkhū nisīdāpetvā parivisituṃ na labhanti “na mayaṃ idha ṭhātuṃ sakkhissāmā”ti bahū bhikkhū pakkamiṃsu. Rājā dutiyadivasepi pamajji, dutiyadivasepi bahū bhikkhū pakkamiṃsu. Tatiyadivasepi pamajji, tadā ānandattheraṃ ekakameva ṭhapetvā avasesā pakkamiṃsu. Puññavantā nāma kāraṇavasikā honti, kulānaṃ pasādaṃ rakkhanti. Tathāgatassa ca sārīputtatthero mahāmoggallānattheroti dve aggasāvaka, khemā uppalavaṇṇāti dve aggasāvika, upāsakesu citto, gahapati, hatthako ālavakoti dve aggaupāsakā, upāsikāsu velukaṇṭhakī nandamātā, khujjuttarāti dve aggaupāsikā, iti ime atṭha jane ādiṃ katvā ṭhānantarapattā sabbepi sāvaka ekadesena dasannaṃ

pāramīnaṃ pūritattā mahāpuñña abhinīhārasampannā. Ānandattheropi kappasatasahassaṃ pūritapāramī abhinīhārasampanno mahāpuñño attano kāraṇavasikatāya kulassa pasādaṃ rakkhanto aṭṭhāsi. Taṃ ekakameva nisīdāpetvā parivisiṃsu.

Rājā bhikkhūnaṃ gatakāle āgantvā khādanīyabhojanīyāni tatheva ʈhitāni disvā, “kiṃ, ayyā, nāgamiṃsū”ti pucchitvā, “ānandatthero ekakova āgato devā”ti sutvā, “addhā ettakaṃ me bhattacchedanamakamṃsū”ti bhikkhūnaṃ kuddho satthu santikaṃ gantvā, “bhante, mayā pañcannaṃ bhikkhusatānaṃ bhikkhā paṭiyattā, ānandatthero kira ekakovāgato, paṭiyattā bhikkhā tatheva ʈhitā, pañcasatā bhikkhū mama gehe saññaṃ na kariṃsu, kiṃ nu kho kāraṇa”nti āha. Satthā bhikkhūnaṃ dosaṃ avatvā, “mahārāja, mama sāvakānaṃ tumhehi saddhiṃ vissāso natthi, tena na gatā bhavissanti”ti vatvā kulānaṃ anupagamanakāraṇaṃca upagamanakāraṇaṃca pakāsento bhikkhū āmantetvā imaṃ suttamāha -

“Navahi, bhikkhave, aṅgehi samannāgataṃ kulaṃ anupagantvā vā nālaṃ upagantum, upagantvā vā nālaṃ upanisīdituṃ. Katamehi navahi? Na manāpena paccuṭṭhenti, na manāpena abhivādenti, na manāpena āsanaṃ denti, santamassa pariguhanti, bahukampi thokaṃ denti, paṇītaṃ lūkaṃ denti, asakkaccaṃ denti no sakkaccaṃ, na upanisīdanti dhammassavanāya, bhāsitaṃ na sussūsanti. Imehi kho, bhikkhave, navahaṅgehi samannāgataṃ kulaṃ anupagantvā vā nālaṃ upagantum, upagantvā vā nālaṃ upanisīdituṃ.

“Navahi, bhikkhave, aṅgehi samannāgataṃ kulaṃ anupagantvā vā alaṃ upagantum, upagantvā vā alaṃ upanisīdituṃ. Katamehi navahi? Manāpena paccuṭṭhenti, manāpena abhivādenti, manāpena āsanaṃ denti, santamassa na pariguhanti, bahukampi bahukaṃ denti, paṇītaṃ paṇītaṃ denti, sakkaccaṃ denti no asakkaccaṃ, upanisīdanti dhammassavanāya, bhāsitaṃ na sussūsanti. Imehi kho, bhikkhave, navahaṅgehi samannāgataṃ kulaṃ anupagantvā vā alaṃ upagantum, upagantvā vā alaṃ upanisīditu”nti.

Iti kho, mahārāja, mama sāvakā tumhākaṃ santikā vissāsaṃ alabhantā na gatā bhavissanti. Porāṇakapaṇḍitāpi hi avissāsikaṭṭhāne sakkaccaṃ upaṭṭhiyamānāpi mārāṇantikaṃ vedanaṃ patvā vissāsikaṭṭhānameva agamiṃsūti. “Kadā, bhante”ti rañña puṭṭho atītaṃ āhari -

Atīte bārāṇasiyaṃ brahmadatte rajjaṃ kārente kesavo nāma rājā rajjaṃ pahāya isipabbajjaṃ pabbaji. Taṃ pañca purisasatāni anupabbajiṃsu. So kesavatāpaso nāma ahosi. Pasādhanakappako panassa anupabbajitvā kappako nāma antevāsiko ahosi. Kesavatāpaso parisāya saddhiṃ aṭṭha māse himavante vasitvā vassārattasamaye loṇambilasevanatthāya bārāṇasiṃ patvā bhikkhāya pāvisi. Atha naṃ rājā disvā pasīditvā catumāsaṃ attano santike vasanatthāya paṭiññaṃ gahetvā uyyāneva vasāpento sayāṃ sāyampātāṃ assa upaṭṭhānaṃ gacchatī. Avasesā tāpasā katipāhaṃ vasitvā hatthisaddādīhi ubbāḷhā hutvā ukkaṇṭhitvā, “ācariya, ukkaṇṭhitamhā, gacchāmā”ti āhaṃsu. “Kahaṃ, tātā”ti? “Himavantam, ācariyā”ti. Rājā amhākaṃ āgatadivaseyeva catumāsaṃ idha vasanatthāya paṭiññaṃ gaṇhi. “Kathaṃ gamissatha, tātā”ti? “Tumhehi amhākaṃ anācikkhitvā paṭiññaṃ dinnā, mayaṃ idha na sakkoma vasituṃ, ito avidūre tumhākaṃ pavattissavanatthāne vasissāmā”ti vanditvā pakkamiṃsu. Kappantevāsikena saddhiṃ ācariyo ohīyi.

Rājā upaṭṭhānaṃ āgato, “kahaṃ, ayyā”ti pucchi. “Sabbe ukkaṇṭhitamhāti vatvā

himavantam gatā, mahārājā”ti āha. Kappakopi na cirasseva ukkaṇṭhitvā ācariyena punappunam vāriyamānopi “na sakkomī”ti vatvā pakkāmi. Itaresam pana santikam agantvā ācariyassa pavattiṃ suṇanto avidūre ṭhāne vasi. Aparabhāge ācariyassa antevāsike anussarantassa kucchirogo uppajji. Rājā vejjeḥi tikicchāpesi, rogo na vūpasammati. Tāpaso āha - “kiṃ, mahārāja, icchasi me rogavūpasama”nti? “Bhante, sacāham sakkuṇeyyam, idāneva vo phāsukam kareyya”nti. “Mahārāja, sace me phāsukam icchasi, maṃ antevāsikānam santikam pesehī”ti. Rājā “sādhu, bhante”ti tam mañcake nipajjāpetvā nāradaamaccappamukhe cattāro amacce “mama ayyassa pavattiṃ ñatvā, mayham sāsanaṃ paṇeṇeyyāthā”ti uyyojesi. Kappantevāsiko ācariyassa āgamanam sutvā paccuggamanam katvā itare “kaha”nti vutte, “asukaṭṭhāne kira vasantī”ti āha. Tepi ācariyassāgamanabhāvam sutvā tattheva samosarivā ācariyassa uṇhodakam datvā phalāphalam adamsu. Tam khaṇaṇṇeva rogo vūpasammati. So katipāheneva suvaṇṇavaṇṇo ahosi. Atha nam nārado pucchi -

“Manussindam jahitvāna, sabbakāmasamiddhinam;
Katham nu bhagavā kesī, kappassa ramati assame.

“Sādūni ramaṇīyāni, santi vakkhā manoramā;
Subhāsītāni kappassa, nārada ramayanti maṃ.

“Sālīnam odanam bhuñje, suciṃ maṃsūpasecanaṃ;
Katham sāmākanīvāram, aloṇam chādayanti tam.

“Sādum vā yadi vāsādum, appam vā yadi vā bahum;
Vissattho yattha bhuñjeyya, vissāsaparamā rasā”ti.

Satthā imam dhammadesanam āharitvā jātakam samodhānento “tadā rājā moggallāno ahosi, nārado sārputto, kappantevāsiko ānando, kesavatāpaso ahavevā”ti vatvā, “evam, mahārāja, pubbeḥi paṇḍitā māraṇantikam vedanam patvā vissāsikaṭṭhānam gamimsu, mama sāvaka tumhākam santike vissāsam na labhanti mañṇe”ti āha. Rājā “bhikkhusaṅghena saddhiṃ mayā vissāsam kātuṃ vaṭṭati, katham nu kho karissāmīti sammāsambuddhassa ñātidhītarāṃ mama gehe kātuṃ vaṭṭati, evam sante ‘daharā ca sāmaṇerā ca sammāsambuddhassa ñātirājā’ti mama santikam vissatthā nibaddham āgamissantī”ti cintetvā - “ekam me dhītarāṃ dentū”ti sākiyānam santikam sāsanaṃ pesesi. “Katarassa sakyassa dhītā”ti ca pucchitvā, “ñatvā āgaccheyyāthā”ti vatvā dūte āṇāpesi. Dūtā gantvā sākiye dārikam yācimsu. Te sannipatitvā, “pakkhantariko rājā, sace na dassāma, vināsessati no, na kho pana amhehi kulena sadiso, kiṃ nu kho kātappa”nti mantayimsu. Mahānāmo “mama dāsiyā kucchimhi jātā vāsabhakkhattiyā nāma dhītā rūpasobhaggappattā atthi, tam dassāmā”ti vatvā dūte āha - “sādhu, rañño dārikam dassāmā”ti. “Sā kassa, dhītā”ti? “Sammāsambuddhassa cūḷapituputtassa mahānāmassa sakkassa dhītā vāsabhakkhattiyā nāmā”ti.

Te gantvā rañño ārocayimsu. Rājā “yadi evam, sādhu, siṅham ānetha, khattiyā ca nāma bahumāyā, dāsiddhītarāṃ paṇeṇeyyūṃ, pitarā saddhiṃ ekabhājane bhuñjantiṃ āneyyāthā”ti pesesi. Te gantvā, “deva, tumhehi saddhiṃ ekato bhuñjantiṃ rājā icchatī”ti āhamsu. Mahānāmo “sādhu, tātā”ti tam alaṅkārapetvā attano bhojanakāle pakkosāpetvā tāya saddhiṃ ekato bhuñjanākāram dassetvā

dūtānaṃ niyyādesi. Te taṃ ādāya sāvattiṃ gantvā taṃ pavattiṃ rañño ārocesuṃ. Rājā tuṭṭhamānaso taṃ pañcannaṃ itthisatānaṃ jeṭṭhikaṃ katvā aggamahesiṭṭhāne abhisiñci. Sā na cirasseva suvaṇṇavaṇṇaṃ puttaṃ vijāyi.

Athassa nāmaggaḥaṇadivase rājā dāraḥassa ayyakassa santikaṃ pesesi “sakyarājadhītā vāsabhakhattiyā puttaṃ vijātā, kimassa nāmaṃ karomā”ti? Taṃ pana sāsanaṃ gahetvā gato amacco thokaṃ badhiradhātuko, so gantvā rañño ayyakassa ārocesi, so taṃ sutvā “vāsabhakhattiyā puttaṃ avijāyitvāpi sabbajanaṃ abhibhavi, idāni pana rañño ativiya vallabhā bhavissati”ti āha. Badhiro amacco “vallabhā”ti vacanaṃ dussutaṃ sutvā “viṭaṭūbho”ti sallakkhetvā rājānaṃ upagantvā, “deva, kumārassa kira ‘viṭaṭūbho’ti nāmaṃ karoṭhā”ti āha. Rājā “porāṇakaṃ no kulasantakaṃ nāmaṃ bhavissati”ti cintetvā taṃ nāmaṃ akāsi. Athassa daharakāleyeva rājā “satthu piyaṃ karomī”ti senāpatiṭṭhānaṃ adāsi.

So kumārāparihārena vaḍḍhanto sattavassikakāle aññesaṃ kumārānaṃ mātāmahakulato hatthirūpakaassarūpakādini āhariyamānāni disvā mātaraṃ pucchi - “amma, aññesaṃ mātāmahakulato paṇṇākāro āhariyati, mayhaṃ koci kiñci na pesesi, kiṃ tvaṃ nimātā nipitā”ti? Atha naṃ sā, “tāta, tava sakyarājāno mātāmahā dūre pana vasanti, tena te kiñci na pesenti”ti vañcesi. Soḷasavassikakāle, “amma, tava mātāmahakulaṃ passitukāmomhī”ti vatvā, “alaṃ, tāta, kiṃ tattha gantvā karissati”ti vāriyamānopi punappaṇaṃ yāci. Athassa mātā “tena hi gacchā”ti sampaṭicchi. So pitu ārocetvā mahantena parivārena nikkhami. Vāsabhakhattiyā puretaraṃ paṇṇaṃ pesesi - “ahaṃ idha sukhaṃ vasāmi, māssa kiñci sāmīno antaraṃ dassayimsū”ti. Sākiyā viṭaṭūbhassa āgamaṇaṃ ñatvā, “vanditum na sakkomā”ti tassa daharadahare kumāre janapadaṃ pahīnitvā tasmīṃ kapilapuraṃ sampatte santhāgāre sannipatiṃsu. Kumāro tattha gantvā aṭṭhāsi.

Atha naṃ “ayaṃ te, tāta, mātāmaho, ayaṃ mātulo”ti vatvā vandāpesuṃ. So sabbe vandamāno vicaritvā ekampi attānaṃ vandantaṃ adisvā “kiṃ nu kho maṃ vandantā natthī”ti pucchi. Sākiyā, “tāta, te kaniṭṭhakumārā janapadaṃ gatā”ti vatvā tassa mahantaṃ sakkāraṃ kariṃsu. So katipāhaṃ vasitvā mahantena parivārena nikkhami. Athekā dāsī santhāgāre tena nisinnaphalakaṃ “idaṃ vāsabhakhattiyāya dāsīyā puttassa nisinnaphalaka”nti akkositvā paribhāsivā khīrodakena dhovi. Eko puriso attano āvudhaṃ pamussitvā nivatto taṃ gaṇhanto viṭaṭūbhakumārassa akkosanasaddaṃ sutvā taṃ kāraṇaṃ pucchitvā, “vāsabhakhattiyā dāsīyā kucchimhi mahānāmasakkaṃ paṭicca jātā”ti ñatvā balakāyassa kathesi. “Vāsabhakhattiyā kira dāsīdhītā”ti mahākolāhalaṃ ahosi. Taṃ sutvā viṭaṭūbho “ete tāva mama nisinnaphalakaṃ khīrodakena dhovantu, ahaṃ pana rajje patiṭṭhitakāle etesaṃ galalohitaṃ gahetvā mama nisinnaphalakaṃ dhovissāmī”ti cittaṃ paṭṭhapesi. Tasmīṃ sāvattiṃ gate amaccā taṃ pavattiṃ rañño ārocayimsu. Rājā “mayhaṃ dāsīdhītaraṃ adamsū”ti sākiyānaṃ kujjhitvā vāsabhakhattiyāya ca puttassa ca dinnāparihāraṃ acchinditvā dāsādāsīhi laddhabbamattameva dāpesi.

Tato katipāhaccayena satthā rājanivesanaṃ gantvā paññattāsane nisīdi. Rājā āgantvā vanditvā, “bhante, tumhākaṃ kira ñātakehi dāsīdhītā mayhaṃ dinnā, tenassā ahaṃ saputtāya parihāraṃ acchinditvā dāsādāsīhi laddhabbamattameva dāpesi”nti āha. Satthā “ayuttaṃ, mahārāja, sākiyehi kataṃ, dadantehi nāma samānājatikā dātabbā assa, taṃ pana, mahārāja, vadāmi, vāsabhakhattiyā khattiyarājadhītā khattiyarañño gehe abhisekaṃ labhi. Viṭaṭūbhopi khattiyarājānameva paṭicca jāto, mātugottaṃ nāma kiṃ karissati, pitugottameva

pamāṇanti. Porāṇakapaṇḍitā dalidditthiyā kaṭṭhahārikāya aggamahesiṭṭhānaṃ adamsu, tassā ca kucchimhi jātakumāro dvādasayojanikāya bārāṇasiyā rajjaṃ patvā kaṭṭhavāhanarājā nāma jāto”ti kaṭṭhahārijātakaṃ kathesi. Rājā dhammakathaṃ sutvā “pitugottameva kira pamāṇa”nti tussitvā vāsabhakhattiyāya ca puttassa ca pakatiparihārameva dāpesi.

Bandhulasenāpatissapi kho kusinārāyaṃ mallarājadhītā mallikā nāma bhariyā dīgharattaṃ puttaṃ na vijāyi. Atha naṃ bandhulo “attano kulagharameva gacchā”ti uyyojesi. Sā “satthāraṃ disvāva gamissāmī”ti jetavanaṃ pavisitvā tathāgataṃ vanditvā ṭhitā, “kahaṃ gacchasi”ti vuttā “sāmiko maṃ bhante, kulagharaṃ pesetī” āha. “Kiṃ kārāṇā”ti? “Vañjhā kirasmi aputtikā”ti. “Yadi evaṃ, gamanakiccaṃ natthi, nivattassū”ti. Sā tuṭṭhamānasā satthāraṃ vanditvā nivesanaṃ gantvā “kasmā nivattāsī”ti vuttā “dasabalena nivattitāmhi”ti āha bandhulo “diṭṭhaṃ bhavissati dīghadassinā kārāṇa”nti sampaṭicchī. Sā na cirasseva gabbhaṃ paṭilabhitvā uppannadāhaḷā “dohaḷo me uppanno”ti ārocesi. “Kiṃ dohaḷo”ti? “Vesālinagare gaṇarājakulānaṃ abhisekamaṅgalapokkharāṇiyaṃ otaritvā nhatvā pāṇiyaṃ pātukāmāmi, sāmī”ti. Bandhulo “sādhū”ti vatvā sahasasathāmadhanuṃ gahetvā taṃ rathaṃ āropetvā sāvatthito nikkhamitvā rathaṃ pājento mahālilicchavino dinnadvārena vesāliṃ pāvīsi. Mahālilicchavino ca dvārasamīpe eva nivesanaṃ hoti. So rathassa ummāre panighātasaddaṃ sutvāva “bandhulassa rathasaddo eso, ajja licchavīnaṃ bhayaṃ uppajjissatī”ti āha.

Pokkharāṇiyā anto ca bahi ca ārakkhā balavatī, upari lohajālaṃ patthaṃ, sakuṇānampi okāso natthi. Bandhulasenāpati pana rathā otaritvā ārakkhake manusse vettena paharanto palāpetvā lohajālaṃ chinditvā antopokkharāṇiyaṃ bhariyaṃ nhāpetvā sayampi nhatvā puna taṃ rathaṃ āropetvā nagarā nikkhamitvā āgatamaggeneva pāyāsi. Te ārakkhamanussā licchavirājūnaṃ ārocesuṃ. Licchavirājāno kujjhितvā pañca rathasatāni āruya “bandhulamallaṃ gaṇhissāmā”ti nikkhamiṃsu. Taṃ pavattiṃ mahālissa ārocesuṃ. Mahāli, “mā gamittha, so hi vo sabbe ghotessatī”ti āha. Tepi “mayaṃ gamissāma evā”ti vadiṃsu. “Tena hi tassa rathacakkassa yāva nābhito pathaviṃ pavitṭhaṭṭhānaṃ disvā nivatteyyātha, tato anivattantā purato asanisaddaṃ viya suṇissatha, tamhā ṭhānā nivatteyyātha. Tato anivattantā tumhākaṃ rathadhuesu chiddaṃ passissatha, tamhā ṭhānā nivatteyyātha, purato mā gamitthā”ti. Te tassa vacanena anivattitvā taṃ anubandhiṃsu eva. Mallikā disvā, “rathā, sāmī, paññāyanti”ti āha. “Tena hi ekasseva rathassa paññāyanakāle maṃ āroceyyāsī”ti. Sā yadā sabbe rathā eko viya hutvā paññāyiṃsu, tadā “ekameva, sāmī, rathasīsaṃ paññāyatī”ti āha. Bandhulo “tena hi imā rasmiyo gaṇhāhi”ti tassā rasmiyo datvā rathe ṭhitova dhanuṃ āropesi, rathacakkaṃ yāva nābhito pathaviṃ pāvīsi.

Licchavino taṃ ṭhānaṃ disvāpi na nivattiṃsu. Itaro thokaṃ gantvā jiyaṃ pothesi, asanisaddo viya ahosi. Te tatopi na nivattiṃsu, anubandhantā gacchanteva. Bandhulo rathe ṭhitakova ekasaraṃ khipi, so pañcannaṃ rathasatānaṃ rathasīse chiddaṃ katvā pañca rājasatāni parikarabandhanaṭṭhāne vinivijjhितvā pathaviṃ pāvīsi. Te attano paviddhabhāvaṃ ajānitvā, “tiṭṭha, re, tiṭṭha, re”ti vadantā anubandhiṃsu eva. Bandhulo rathaṃ ṭhapetvā “tumhe matakā, matakahe saddhiṃ mayhaṃ yuddhaṃ nāma natthī”ti āha. “Matakā nāma amhādisā na hontī”ti. “Tena hi sabbapacchimassa parikaraṃ mocethā”ti. Te mocayiṃsu. So muttamatte eva maritvā patito. Atha te sabbepi “tumhe evarūpā, attano gharāni gantvā saṃvidhātappaṃ

saṃvidahitvā puttadāraṃ anusāsivā sannāhaṃ mocethā”ti āha. Te tathā katvā sabbe pi jīvitakkhayaṃ pattā. Bandhulopi mallikaṃ sāvattiṃ ānesi. Sā soḷasakkhattuṃ yamake yamake putte vijāyi. Sabbepi sūrā thāmasampannā ahesuṃ, sabbasippānaṃ nipphattiṃ pāpuṇṇiṃsu. Ekekassa purisasahassaṃ parivāro ahoṣi. Pitarā saddhiṃ rājanivesanaṃ gacchantehi teheva rājaṅgaṇaṃ paripūri.

Athekadivasaṃ vinicchaye kūṭaṭṭaparājitaṃ manussā bandhulaṃ āgacchantāṃ disvā mahāviraṃ viravantaṃ vinicchayaamaccānaṃ kūṭaṭṭakaraṇaṃ tassa ārocesuṃ. So vinicchayaṃ gantvā taṃ aṭṭaṃ vicāretvā sāmikameva sāmikaṃ akāsi. Mahājano mahāsaddena sādhuṃ pāvatteti. Rājā “kiṃ ida”nti pucchitvā tamatthaṃ sutvā tussitvā sabbe pi te amacce hāretvā bandhulasseva vinicchayaṃ niyyādesi. So tato paṭṭhāya sammā vinicchayi. Tato te porāṇakavinicchayikā amaccā kiñci lañjaṃ alabhantaṃ appalābhā hutvā “bandhulo rajjaṃ pattheti”ti rājakule paribhindiṃsu. Rājā tesāṃ kathaṃ saddahitvā cittaṃ niggahetuṃ nāsakki. “Imasmiṃ idheva ghātiyamāne garahā me uppajjissati”ti puna cintetvā payuttapurisehi paccantaṃ pahārāpetvā bandhulaṃ pakkosāpetvā, “paccanto kira kupito, tava puttehi saddhiṃ gantvā, core gaṇhāhi”ti pahiṇitvā, “etthevassa dvattiṃsāya puttehi saddhiṃ sīsaṃ chinditvā āharathā”ti tehi saddhiṃ aññepi samatthe mahāyodhe pesesi. Tasmīṃ paccantaṃ gacchanteyeveva “senāpati kira āgacchatī”ti payuttacorā palāyiṃsu. So taṃ padesaṃ āvāsāpetvā saṇṭhāpetvā nivatti.

Athassa nagarato avidūre thāne te yodhā puttehi saddhiṃ sīsaṃ chindiṃsu. Taṃ divasaṃ mallikāya pañcahi bhikkhusatehi saddhiṃ dve aggasāvakaṃ nimantitā honti. Athassā pubbaṇhe eva “sāmikassa te saddhiṃ puttehi sīsaṃ chinna”nti paṇṇaṃ āharitvā adaṃsu. Sā taṃ pavattiṃ ṇatvā kassaci kiñci avatvā paṇṇaṃ ucchaṅge ṭhapetvā bhikkhusaṅghameva parivisi. Athassā paricārikāyo bhikkhūnaṃ bhattaṃ datvā sappicāṭiṃ āharantiyo therānaṃ purato sappicāṭiṃ bhindiṃsu. Dhammasenāpati “bhedanadhammaṃ bhinnaṃ, na cintitabba”nti āha. Sā ucchaṅgato paṇṇaṃ nīharitvā “dvattiṃsāya puttehi saddhiṃ pītusīsaṃ chinnanti me imaṃ paṇṇaṃ āharīṃsu, ahaṃ idaṃ sutvāpi na cintemi, sappicāṭiyā bhinnāya kiṃ cintayissāmi, bhante”ti āha. Dhammasenāpati “animittamanaññaṃ, maccānaṃ idha jīvita”ntiādini vatvā dhammaṃ desetvā utṭhāyāsanaṃ vihāraṃ agamāsi. Sāpi dvattiṃsa suṇisāyo pakkosāpetvā, “tumahākaṃ sāmikā niraparādhā attano purimakammaphalaṃ labhiṃsu, tumhe mā socayittha, mā paridevittha, rañño upari manopadosaṃ mā karitthā”ti ovadi.

Rañño carapurisā taṃ kathaṃ sutvā gantvā tesāṃ niddosabhāvaṃ rañño kathayiṃsu. Rājā saṃvegappatto tassā nivesanaṃ gantvā mallikaṃ suṇisāyo cassā khamāpetvā mallikāya varaṃ adāsi. Sā “varo gahito me hotū”ti vatvā tasmīṃ gate matakabhattaṃ datvā nhatvā rājānaṃ upasaṅkamtvā vanditvā, “deva, tumhehi mayhaṃ varo dinno, mayhañca añña attho natthi, dvattiṃsāya me suṇisānaṃ mamañca kulagharagamaṇaṃ anujānāthā”ti āha. Rājā sampaṭicchī. Sā dvattiṃsa suṇisāyo yathāsakāni kulāni pesesi, sayampi kusiṇārānagare attano kulagharaṃ agamāsi.

Rājāpi bandhulasenāpatino bhāgineyyassa dīghakārāyanassa nāma senāpatiṭṭhānaṃ adāsi. So pana “mātulo me iminā mārīto”ti rañño otāraṃ gavesanto vicarati. Rājāpi niraparādhassa bandhulassa mārītakālato paṭṭhāya vipaṭṭisārī hutvā cittassādaṃ na labhati, rajjasukhaṃ nānubhoti. Tadā satthā sakyānaṃ medāḷupaṃ nāma nigamaṃ upanissāya viharati. Rājā tattha gantvā ārāmato avidūre khandhāvāraṃ nivāsetvā,

“mandena parivārena satthāraṃ vandissāmī”ti vihāraṃ gantvā pañcarājākakudhabhaṇḍāni dīghakārāyanassa datvā ekakova gandhakuṭiṃ pāvīsi. Sabbhaṃ dhammacetiyasuttaniyāmena dīpetabbaṃ. Tasmīṃ gandhakuṭiṃ pavitthe dīghakārāyano tāni pañca rājakakudhabhaṇḍāni gahetvā viṭaṭṭubhaṃ rājānaṃ katvā rañño ekaṃ assaṃ ekañca upaṭṭhānakārikaṃ mātugāmaṃ ṭhapetvā nivattetvā sāvattiṃ agamāsi.

Rājā satthārā saddhiṃ piyakathaṃ kathetvā satthāraṃ vanditvā nikkhanto senaṃ adisvā taṃ mātugāmaṃ pucchitvā taṃ pavattiṃ sutvā, “ahaṃ bhāgineyyaṃ ādāya gantvā, viṭaṭṭubhaṃ gahessāmī”ti rājagahanagaraṃ gacchanto vikāle dvāresu pidahitesu nagaraṃ patvā ekissā sālāya nipajjitvā vātātapehi kilanto rattibhāge tattheva kālamakāsi. Vibhātāya rattiyā, “deva, kosalanarinda anātho jātosī”ti vippalapantiyā tassā itthiyā saddhaṃ sutvā rañño ārocesuṃ. So mātulassa mahantena sakkārena sarīrakiccaṃ kāresi.

Viṭaṭṭubhopi rajjaṃ labhitvā taṃ veraṃ saritvā “sabbepi sākiye māressāmī”ti mahatiyā senāya nikkhami. Taṃ divasaṃ satthā paccūsakāle lokaṃ volokento ñātisaṅghassa vināsaṃ disvā, “ñātisaṅghaṃ kātuṃ vaṭṭatī”ti cintetvā pubbaṇhasamaye piṇḍāya caritvā, piṇḍapātaṭaṭikkanto gandhakuṭiyaṃ sīhaseyyaṃ kappetvā, sāyanhasamaye ākāseṇa gantvā, kapilavatthusāmaṇṇe ekasmiṃ kabaracchāye rukkhamaṇṇe nisīdi. Tato viṭaṭṭubhassa rajjasīmāya mahanto sandacchāyo nigrodho atthi. Viṭaṭṭubho satthāraṃ disvā upasaṅkamtvā vanditvā, “bhante, kiṃ kāraṇaṃ evarūpāya uṇhavelāya imasmiṃ kabaracchāye rukkhamaṇṇe nisīdatha, etasmiṃ sandacchāye nigrodhamāṇṇe nisīdatha, bhante”ti vatvā, “hotu, mahārāja, ñātakānaṃ chāyā nāma sītālā”ti vutte, “ñātakānurakkhanatthāya satthā āgato bhavissatī”ti cintetvā satthāraṃ vanditvā nivattitvā sāvattiṃyeva paccāgami. Satthāpi uppatitvā jetavanameva gato.

Rājā sākiyānaṃ dosaṃ saritvā dutiyampi nikkhamitvā tattheva satthāraṃ passitvā puna nivatti. Tatiyavārepi nikkhamitvā tattheva satthāraṃ passitvā puna nivatti. Catutthavāre pana tasmīṃ nikkhante satthā sākiyānaṃ pubbakammaṃ oloketvā tesāṃ ekadivasaṃ nadiyaṃ visapakkhipanapāpakammasa appaṭibhāyabhāvaṃ ñatvā catutthavāre nāgamāsi. Viṭaṭṭubho “sākiye ghāteṣsāmī”ti mahantena balakāyena nikkhami. Sammāsambuddhassa pana ñātakā asattaghātakā nāma, attanā marantāpi paresaṃ jīvitaṃ na voropenti. Te cintayimāsu - “mayaṃ susikkhitā katahatthā katūpāsanaṃ mahissāsā, na kho pana sakkā amhehi paraṃ jīvitaṃ voropetuṃ, attano kammaṃ dassetvā palāpeṣsāmā”ti te katasannāhā nikkhamitvā yuddhaṃ ārabhimāsu. Tehi khittā sarā viṭaṭṭubhassa purisānaṃ antarantarena gacchanti, phalakantarakaṇṇachiddantarādīhi nikkhamanti. Viṭaṭṭubho disvā nanu bhaṇe “sākiyā asattaghātakāmhā”ti vadanti, atha ca pana me purise nāsenti.

Atha naṃ eko puriso āha - “kiṃ sāmi, nivattitvā olokesī”ti? “Sākiyā me purise nāsenti”ti. “Tumhākaṃ koci puriso mato nāma natthi. Ingha te gaṇāpethā”ti. Gaṇāpento ekassapi khayaṃ na passi. So tato nivattitvā “ye ye pana bhaṇe ‘sākiyamhā’ti bhaṇanti, sabbe māretha, mātāmahassa pana mahānāmasakkassa santike ṭhitānaṃ jīvitaṃ dethā”ti āha. Sākiyā gahetabbagahaṇaṃ apassantā ekacce tiṇaṃ ḍaṃsitvā, ekacce naḷaṃ gahetvā aṭṭhaṃsu. “Tumhe sākiyā, no”ti pucchitā yasmā te marantāpi musāvādaṃ na bhaṇanti, tasmā tiṇaṃ ḍaṃsitvā ṭhitā “no sāko, tiṇa”nti vadanti. Naḷaṃ gahetvā ṭhitā “no sāko, naḷo”ti vadanti. Ye ca mahānāmasassa santike ṭhitā, te ca jīvitaṃ labhimāsu. Tesu tiṇaṃ ḍaṃsitvā ṭhitā tiṇasākiyā nāma,

naḷaṃ gahetvā t̥hitā naḷasākiyā nāma jātāti, viṭaṭūbho avasese khīrapakepi dārake avissajjetvā ghātāpento lohitanadiṃ pavattetvā tesam galalohitena phalakaṃ dhovāpesi. Evaṃ sākiyavaṃso viṭaṭūbhena upacchinno.

So mahānāmasakkaṃ gāhāpetvā nivatto “pātarāsavelāya pātarāsaṃ karissāmī”ti ekasmiṃ t̥hāne otarivā bhojane upanīte “ekatova bhuñjissāmā”ti ayyakaṃ pakkosāpesi. Khattiyā pana jīvitam cajantāpi dāsiputtehi saddhiṃ na bhuñjanti. Tasmā mahānāmo ekaṃ saraṃ oloketvā “kiliṭṭhagattomhi, nhāyissāmi, tātā”ti āha. “Sādhū, ayyaka, nhāyathā”ti. So “ayaṃ maṃ ekato abhuñjantaṃ ghātessati, sayameva me mataṃ seyyo”ti kese muñcitvā agge gaṇṭhiṃ katvā kesesu pādaṅguṭṭhake pavesetvā udake nimujji. Tassa guṇatejena nāgabhavanaṃ uṇhākāraṃ dassesi. Nāgarājā “kiṃ nu kho”ti upadhārento taṃ ṇatvā tassa santikaṃ āgantvā taṃ attano phaṇe nisīdāpetvā nāgabhavanaṃ pavesesi. So dvādassa vassāni tattheva vasi. Viṭaṭūbhopi “mayhaṃ ayyako idāni āgamissati, idāni āgamissatī”ti āgamayamānova nisīdi. Tasmīṃ aticirāyante saraṃ vicināpetvā dīpālokena purisabbhantarānīpi oloketvā adisvā “gato bhavissatī”ti pakkāmi. So rattibhāge aciravatiṃ patvā khandhāvāraṃ nivāsesi. Ekacce antonadiyaṃ vālūkāpuline nipajjiṃsu, ekacce bahithale, antonipannesupi pubbe akatapāpakammā atthi, bahinipannesupi pubbe katapāpakammā atthi, tesam nipannaṭṭhānesu kipillikā uṭṭhahīṃsu. Te “mayhaṃ nipannaṭṭhāne kipillikā, mayhaṃ nipannaṭṭhāne kipillikā”ti uṭṭhahitvā akatapāpakammā uttarivā thale nipajjiṃsu, katapāpakammā otarivā vālūkāpuline nipajjiṃsu. Tasmīṃ khaṇe mahāmegho uṭṭhahitvā ghanavassaṃ vassi. Nadiyā oggo āgantvā viṭaṭūbhaṃ saddhiṃ parisāya samuddameva pāpesi. Sabbe tattha macchakacchapabhakkhā ahesuṃ.

Mahājano kathaṃ samuṭṭhāpesi “sākiyānaṃ maraṇaṃ ayuttaṃ, ‘evaṃ nāma koṭṭetvā koṭṭetvā sākiyā māretabbā’ti ananucchavikameta”nti. Satthā taṃ kathaṃ sutvā, “bhikkhave, imasmiṃ attabhāve kiñcāpi sākiyānaṃ evaṃ maraṇaṃ ayuttaṃ, pubbe katapāpakammavasena pana yuttamevethehi laddha”nti āha. “Kiṃ pana, bhante, ete pubbe akaṃsū”ti? Sabbe ekato hutvā nadiyaṃ visaṃ pakkhipiṃsūti. Pūnekadivaṃsaṃ dhammasabhāyaṃ bhikkhū kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ - “viṭaṭūbho ettake sākiye māretvā āgacchanto attano manorathe matthakaṃ appattheyeva ettakaṃ janaṃ ādāya mahāsamudde macchakacchapabhakkho jāto”ti. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte, “imesaṃ sattānaṃ manorathe matthakaṃ appattheyeva maccurājā suttaṃ gāmaṃ ajjhottharanto mahogho viya jīvitindriyaṃ chinditvā catūsū apāyasamuddesu nimujjāpeti”ti vatvā imaṃ gāthamāha -

47. “Pupphāni heva pacinantaṃ, byāsattamanasaṃ naraṃ;
Suttaṃ gāmaṃ mahoghova, maccu ādāya gacchatī”ti.

Tattha byāsattamanasaṃ naranti sampatte vā asampatte vā laggamānaṃ. Idaṃ vuttaṃ hoti - yathā mālākāro pupphārāmaṃ pavisitvā “pupphāni pacinissāmī”ti tato pupphāni gahetvā aññamaññaṃ vā gacchaṃ patthento sakale pupphārāme maṇaṃ peseti, “ito cito ca pupphāni pacinissāmī”ti tato pupphāni aggahetvā aññattha maṇaṃ pesesi, tameva gacchaṃ pacinanto pamādamāpajjati, evameva ekacco pupphārāmasadisāṃ pañcakāmaguṇamajjhaṃ otarivā manoramaṃ rūpaṃ labhitvā manoramānaṃ saddagandharasaphoṭṭhabbānaṃ aññataraṃ pattheti. Añño tesu vā aññataraṃ labhitvā aññataraṃ pattheti, rūpameva vā labhitvā aññaṃ apatthento

tameva assādeti, saddādīsu vā aññataraṃ. Eseva nayo gomahiṃsadāsīdāsakhettavatthugāmanigamajanapadādīsu, pabbajitānampi pariveṇavihārapattacīvarādīsūti evaṃ pañcakāmaguṇasaṅkhātāni pupphāni eva pacinantāṃ sampatte vā asampatte vā kāmaguṇe byāsattamanasaṃ naraṃ. Suttaṃ gāmanti gāmassa gehabhittiādīnaṃ pana supanavasena supanaṃ nāma natthi, sattānaṃ pana suttapamattataṃ upādāya sutto nāma hoti. Evaṃ suttaṃ gāmaṃ dve tīṇi yojanāni āyatagambhīro mahoghova maccu ādāya gacchatī. Yathā so mahogho itthipurisagomahiṃsakukkuṭādīsu kiñci anavasesetvā sabbaṃ taṃ gāmaṃ samuddaṃ pāpetvā macchakacchapabhakkhaṃ karoti, evameva byāsattamanasaṃ naraṃ maccu ādāya jīvitindriyamassa chinditvā catūsu apāyasamuddesu nimujjāpetīti.

Desanāvasāne bahū sotāpattiṃ phalādīni pattā. Mahājanassa sātthikā desanā jātāti.

Vīṭaṭṭubhavatthu tatiyaṃ.

4. Patipūjīkakumārivatthu

48. Pupphāni hevāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā sāvattiyaṃ viharanto patipūjīkaṃ nāma kumārikaṃ ārabba kathesi. Vatthu tāvatīmsadevaloke samuṭṭhitaṃ.

Tattha kira mālabhārī nāma devaputto accharāsahassaparivuto uyyānaṃ pāvīsi. Pañcasatā devadhītarō rukkhāṃ āruya pupphāni pātenti, pañcasatā patitāni pupphāni gahetvā devaputtaṃ alaṅkaronti. Tāsu ekā devadhītā rukkhasākhāyameva cutā, sarīraṃ dīpasikhā viya nibbāyi. Sā sāvattiyaṃ ekasmiṃ kulagehe paṭisandhiṃ gahetvā jātakāle jātissarā hutvā “mālabhārīdevaputtassa bhariyāmhī”ti anussarantī vuḍḍhimanvāya gandhamālādīhi pūjaṃ katvā sāmikassa santike abhinibbattiṃ patthesi. Sā soḷasavassakāle parakulaṃ gatāpi salākabhattapakkhikabhattavassāvāsikādīni datvā, “ayaṃ me sāmikassa santike nibbattanatthāya paccayo hotū”ti vadati. Athassā bhikkhū “ayaṃ kumārīkā utṭhāya samuṭṭhāya patimeva patthetīti patipūjīkā”ti nāmaṃ karīmsu. Sāpi nibaddhaṃ āsanāsālaṃ paṭijaggati, pānīyaṃ upaṭṭhapeti, āsanāni pañṇāpeti. Aññepi manussā salākabhattādīni dātukāmā, “amma, imānīpi bhikkhusaṅghassa paṭipādeyyāsī”ti vatvā āharitvā denti. Sāpi etena niyāmena āgacchantī gacchantī ekapadavāre chapañṇāsa kusaladhamme paṭilabhati. Tassā kucchiyaṃ gabbho paṭiṭṭhahi. Sā dasamāsaccayena puttaṃ vijāyi. Tassa padasā gamanakāle aññampi aññampīti cattāro putte paṭilabhi.

Sā ekadivasāṃ dānaṃ datvā pūjaṃ katvā dhammaṃ sutvā sikkhāpadāni rakkhitvā divasapariyosāne taṃ khaṇaṃ nibbattena kenaci rogena kālaṃ katvā attano sāmikasseva santike nibbatti. Itarāpi ettakaṃ kālaṃ devaputtaṃ alaṅkaronti eva. Devaputto taṃ disvā “tvāṃ pātova paṭṭhāya na dissasi, kuhiṃ gatāsī”ti āha. “Cutāmhī sāmī”ti. “Kiṃ vadesī”ti? “Evametaṃ, sāmī”ti. “Kuhiṃ nibbattāsī”ti? “Sāvattiyaṃ kulagehe”ti. “Kittakaṃ kālaṃ tattha ṭhitāsī”ti? “Dasamāsaccayena mātu kucchito nikkhamitvā soḷasavassakāle parakulaṃ gantvā cattāro putte vijāyitvā dānādīni puñṇāni katvā tumhe patthetvā āgantvā tumhākameva santike nibbattāmhī, sāmī”ti. “Manussānaṃ kittakaṃ āyū”ti? “Vassasatamatta”nti. “Ettakamevā”ti? “Āma, sāmī”ti. “Ettakaṃ āyuaṃ gahetvā nibbattamanussā kiṃ nu kho suttapamattā kālaṃ atikkāmenti, udāhu dānādīni puñṇāni karontī”ti. “Kiṃ vadetha, sāmī”?

“Asaṅkhyeyyaṃ āyuraṃ gahetvā nibbattā viya aṅgamaṃ viya ca niccaṃ pamattā, manussā”ti. Mālabhārīdevaputtassa mahāsaṃvego udapādi “vassasatamattamāyuraṃ gahetvā nibbattamanussā kira pamattā nipajjitvā niddāyanti, kadā nu kho dukkhā muccissanti”ti? Manussānaṃ pana vassasataṃ tāvatimsānaṃ devānaṃ eko rattindivo, tāya rattiyā tiṃsarattiyo māso, tena māsenā dvādasamāsiko saṃvaccharo, tena saṃvaccharena dibbavassasahassaṃ āyuppaṃānaṃ, taṃ manussagaṇānaṃ tisso vassakoṭṭiyo, saṅgati ca vassasatasahassāni honti. Tasmā tassa devaputtassa ekadivasopi nātikanto muhuttasadisova kālo ahosi. Evaṃ appāyukamanussānaṃ paṃdo nāma ativiya ayuttoti.

Punadivase bhikkhū gāmaṃ pavittā āsanāsālaṃ apaṭijaggitaṃ, āsanāni apaṇṇattāni, pāṇīyaṃ anuṭṭhapitaṃ disvā, “kahaṃ patipūjika”ti āhaṃsu. “Bhante, kahaṃ tumhe taṃ dakkhissatha, hiyyo ayyesu bhuñjitvā gatesu sāyanhasamaye matā”ti. Taṃ sutvā puthujjanā bhikkhū tassā upakāraṃ sarantā assūni sandhāretuṃ nāsakkhiṃsu. Khīṇāsavānaṃ dhammasaṃvego udapādi. Te bhaddakiccaṃ katvā vihāraṃ gantvā satthāraṃ vanditvā pucchīṃsu - “bhante, patipūjika nāma upāsikā utthāya samuṭṭhāya nānappaṇāni puñṇāni katvā sāmikameva patthesi, sā idāni matā, kahaṃ nu kho nibbattā”ti? “Attano sāmikasappa santike, bhikkhave”ti. “Natthi, bhante, sāmikappa santike”ti. “Na sā, bhikkhave, etaṃ sāmikaṃ pattheti, tāvatimsabhavane tassā mālabhārīdevaputto nāma sāmiko, sā tassa pupphapilānaṃ natthānato cavitvā puna gantvā tassa santike nibbattā”ti. “Evaṃ kira, bhante”ti. “Āma, bhikkhave”ti. “Aho parittaṃ, bhante, sattānaṃ jīvaṃ, pātova amhe parivisitvā sāyaṃ uppannabyādhiṇā matā”ti. Satthā “āma, bhikkhave, parittaṃ sattānaṃ jīvaṃ nāma, teneva ime satte vatthukāmehi ceva kilesakāmehi ca atitte eva antako attano vasa vattetvā kandante paridevante gahetvā gacchatī”ti vatvā imaṃ gāthamāha -

48. “Pupphāni heva pacinantā, byāsattamanasaṃ naraṃ;
Atittāmyeva kāmesu, antako kurute vasa”nti.

Tattha pupphāni heva pacinantāni pupphārāme mālākāro nānāpupphāni viya atabhāvaapaṭibaddhāni ceva upakaraṇapaṭibaddhāni ca kāmaguṇapupphāni ocinantameva. Byāsattamanasaṃ naraṃ asampattesu patthanāvasena, sampattesu gedhavasena vividhenākārena āsattacittaṃ. Atittāmyeva kāmesūti vatthukāmakilesakāmesu pariyesanena paṭilābhenapi paribhogenapi nidhānenapi atittāmyeva samānaṃ. Antako kurute vasaṃ maraṇasaṅkhāto antako kandaṃ paridevantaṃ gahetvā gacchantaṃ attano vasaṃ pāpetīti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pattā, desanā mahājanassa sātthikā jātāti.

Patipūjikkamārivatthu catutthaṃ.

5. Macchariyakosiyasetthivatthu

49. Yathāpi bhamaro pupphanti imaṃ dhammadeśanaṃ satthā sāvatthiyaṃ viharanto macchariyakosiyasetthiṃ ārabha kathesi. Tassa vatthu rājagahe samuṭṭhitaṃ.

Rājagahanagaraṃ kira avidūre sakkāraṃ nāma nigamo ahosi. Tattheko macchariyakosiyā nāma setthi asītikoṭṭivibhavo paṭivasati. So tiṇaggena telabindumpi paresaṃ na deti, na attanā paribhuñjati. Itissa taṃ vibhavaṃ jātāṃ neva

puttadārādīnaṃ, na samaṇabrāhmaṇānaṃ atthaṃ anubhoti, rakkhasapariggahitā pokkharaṇī viya aparibhogaṃ tiṭṭhati. Satthā ekadivasaṃ paccūsasamaye mahākaruṇāsamāpattito vuṭṭhāya sakalalokadhātuyaṃ bodhaneyyabandhave olokeno pañcacattālīsajjanamatthake vasantassa seṭṭhino sapajāpatikassa sotāpattiphalassa upanissayaṃ addasa. Tato purimadivase pana so rājānaṃ upaṭṭhātuṃ rājagehaṃ gantvā rājūpaṭṭhānaṃ katvā āgacchanto ekaṃ chātajjhattaṃ janapadamanussaṃ kummāsapūraṃ kapallakapūvaṃ khādantaṃ disvā tattha pipāsaṃ uppādetvā attano gharaṃ gantvā cintesi - “sacāhaṃ kapallakapūvaṃ khāditukāmomhīti vakkhāmi, bahū manussā mayā saddhiṃ khāditukāmā bhavissanti, evaṃ me bahūni tilataṇḍulasappipphāṇitādīni parikkhayaṃ gamissanti, na kassaci kathessāmī”ti taṇhaṃ adhvāsento carati. So gacchante gacchante kāle uppaṇḍuppaṇḍukajāto dhamanisanthataगतatto jāto. Tato taṇhaṃ adhvāsetuṃ asakkonto gabbhaṃ pavisitvā mañcake upagūhitvā nipajji. Evaṃ gatopi dhanahānibhayena na kassaci kiñci kathesi.

Atha naṃ bhariyā upasaṅkamitvā piṭṭhiṃ parimajjitvā, “kiṃ te, sāmi, aphāsukaṃ jāta”nti pucchi. “Na me kiñci aphāsukaṃ atthī”ti. “Kiṃ nu kho te rājā kupito”ti? “Rājāpi me na kuppattī”ti. “Atha kiṃ te puttadhītāhi vā dāsakammakarādīhi vā kiñci amanāpaṃ kataṃ atthī”ti? “Evarūpampi natthī”ti. “Kismiñci pana te taṇhā atthī”ti? Evaṃ vuttepi dhanahānibhayena kiñci avatvā nissaddova nipajji, atha naṃ bhariyā “kathehi, sāmi kismiñci te taṇhā atthī”ti āha. So vacanaṃ parigilanto viya “atthi me taṇhā”ti āha. “Kiṃ taṇhā, sāmi”ti? “Kapallakapūvaṃ khāditukāmomhī”ti. “Atha kimatthaṃ me na kathesi, kiṃ tvaṃ daliddosi, idāni sakalanigamavāsīnaṃ pahonake kapallakapūve pacissāmī”ti. “Kiṃ te etehi, attano kammaṃ katvā khādissanti”ti? “Tena hi ekaracchavāsīnaṃ pahonake pacissāmī”ti. “Jānāmahaṃ tava mahaddhanabhāva”nti. “Imasmiṃ gehasāmanante sabbesaṃ pahonakaṃ katvā pacāmī”ti. “Jānāmahaṃ tava mahajjhāsayaabhāva”nti. “Tena hi te puttadāramattasseva pahonakaṃ katvā pacāmī”ti. “Kiṃ te etehi”ti? “Kiṃ pana tuyhañca mayhañca pahonakaṃ katvā pacāmī”ti? “Tvaṃ kiṃ karissasī”ti? “Tena hi ekakasaseva te pahonakaṃ katvā pacāmī”ti. “Imasmiṃ tṭhāne pacamāne bahū paccāsīssanti. Sakalataṇḍule tṭhapetvā bhinnataṇḍule ca uddhanakapallāni ca ādāya thokaṃ khīrasappimadhuphāṇitañca gahetvā sattabhūmikassa pāsādassa uparimatalaṃ āruya paca, tatthāhaṃ ekakova nisīditvā khādissāmī”ti. Sā “sādhū”ti paṭissuṇitvā gahetabbaṃ gāhāpetvā pāsādaṃ abhiruyha dāsiyo vissajjetvā seṭṭhiṃ pakkosāpesi, so ādito paṭṭhāya dvārāni pidahanto sabbadvāresu sūciḡhaṭikaṃ datvā sattamatalaṃ abhiruhitvā tatthapi dvāraṃ pidahitvā nisīdi. Bhariyāpissa uddhane aggiṃ jāletvā kapallaṃ āropetvā pūve pacituṃ ārabhi.

Atha satthā pātova mahāmogallānattheraṃ āmantesi - “eso, mogallāna, rājagahassa avidūre sakkāranigame macchariyaseṭṭhi ‘kapallakapūve khādissāmī’ti aññesaṃ dassanabhayena sattabhūmike pāsāde kapallakapūve pacāpeti, tvaṃ tattha gantvā seṭṭhiṃ dametvā nibbisevanaṃ katvā ubhopi jāyampatike pūve ca khīrasappimadhuphāṇitāni ca gāhāpetvā attano balena jetavanaṃ ānehi, ajjāhaṃ pañcahi bhikkhusatehi saddhiṃ vihāre eva nisīdissāmi, pūveheva bhattakiccaṃ karissāmī”ti.

Thero “sādhū, bhante”ti satthu vacanaṃ sampatīcchitvā tāvadeva iddhibalena taṃ nigamaṃ gantvā tassa pāsādassa sīhapañjaradvāre sunivattho supāruto ākāse eva mañirūpakaṃ viya aṭṭhāsī. Mahāseṭṭhino therāṃ disvāva hadayamaṃsaṃ kampi. So

aham evarūpānaṃyeva dassanabhayena imaṃ ṭhānamāgato, ayañca bhikkhu ākāsenāgantvā vātapānadvāre ṭhitoti. So gahetabbagahaṇaṃ apassanto aggimhi pakkhittaloṇasakkharā viya dosena taṭataṭāyanto evamāha - “samaṇa, ākāse ṭhatvāpi kiṃ labhissasi, ākāse apade padaṃ dassetvā caṅkamantopi neva labhissasi”ti. Thero tasmim eva ṭhāne aparāparaṃ caṅkami. Seṭṭhi “caṅkamanto kiṃ labhissasi, ākāse pallaṅkena nisīdantopi na labhissasiyevā”ti āha. Thero pallaṅkaṃ ābhujitvā nisīdi. Atha naṃ “ākāse nisinno kiṃ labhissasi, āgantvā vātapānassa ummāre ṭhitopi na labhissasi”ti āha. Thero ummāre ṭhito. “Ummāre ṭhitopi kiṃ labhissasi, dhūmāyantopi na labhissasi evā”ti āha. Theropi dhūmāyi. Sakalapāsādo ekadhūmo ahosi. Seṭṭhino akkhīnaṃ sūciyā vijjhanakālo viya ahosi, gehajjhāyanabhayena pana “tvam pajjalantopi na labhissasi”ti avatvā “ayaṃ samaṇo suṭṭhu laggo, aladdhā na gamissati, ekamassa pūvaṃ dāpessāmī”ti bhariyaṃ āha - “bhadde ekaṃ khuddakapūvaṃ pacitvā samaṇassa datvā uyyojehi na”nti. Sā thokaṃ eva piṭṭhaṃ kapallapātiyaṃ pakkhipi, mahāpūvo hutvā sakalapātim pūretvā uddhumāto hutvā aṭṭhāsi.

Seṭṭhi taṃ disvā “bahuṃ tayā piṭṭhaṃ gahitaṃ bhavissatī”ti sayameva dabbikaṇṇena thokaṃ piṭṭhaṃ gahetvā pakkhipi, pūvo purimapūvato mahantataro jāto. Evaṃ yaṃ yaṃ pacati, so so mahantamahantova hoti. So nibbinno bhariyaṃ āha - “bhadde, imassa ekaṃ pūvaṃ dehī”ti. Tassā pacchito ekaṃ pūvaṃ gaṇhantiyā sabbe ekābaddhā allīyimsu. Sā seṭṭhiṃ āha - “sāmi, sabbe pūvā ekato laggā, viṣuṃ kātuṃ na sakkomī”ti. “Ahaṃ karissāmī”ti sopi kātuṃ nāsakkhi. Ubhopi janā koṭiyaṃ gahetvā kaḍḍhantāpi viyojetuṃ nāsakkhimsu eva. Athassa pūvehi saddhiṃ vāyamantasēva sarīrato sedā muccimsu, pipāsā upacchijji. Tato bhariyaṃ āha - “bhadde, na me pūvehi attho, pacchiyā saddhiṃyeva imassa dehī”ti. Sā pacchiṃ ādāya theram upasaṅkamitvā adāsi. Thero ubhinnaṃpi dhammaṃ desesi, tiṇṇaṃ ratanānaṃ guṇaṃ kathesi, “atthi dinnaṃ, atthi yiṭṭha”nti dinnadānādīnaṃ phalaṃ gaganatale puṇṇacandaṃ viya dassesi.

Taṃ sutvā pasannacitto hutvā seṭṭhi “bhante, āgantvā imasmim pallaṅke nisīditvā paribhuñjathā”ti āha. Thero, “mahāseṭṭhi, sammāsambuddho ‘pūve khādissāmī’ti pañcāhi bhikkhusatehi saddhiṃ vihāre nisinno, tumhākaṃ ruciyā sati ahaṃ vo nessāmi, seṭṭhibhariyaṃ pūve ca khīrādīni ca gaṇhāpetha, satthu santikaṃ gamissāmā”ti āha. “Kahaṃ pana, bhante, etarahi satthā”ti? “Ito pañcacattālīsajjanamatthake jetavanavihāre, mahāseṭṭhī”ti. “Bhante, kālaṃ anatikkamitvā ettakaṃ addhānaṃ kathaṃ gamissāmā”ti. “Mahāseṭṭhi, tumhākaṃ ruciyā sati ahaṃ vo attano iddhibalena nessāmi, tumhākaṃ pāsāde sopānasīsaṃ attano ṭhāne eva bhavissati, sopānapariyosānaṃ pana vo jetavanadvārakoṭṭhake bhavissati, uparipāsādā heṭṭhāpāsādaṃ otaraṇakālamatteneva jetavanaṃ nessāmī”ti. So “sādhu, bhante”ti sampāṭicchi.

Thero sopānasīsaṃ tattheva katvā “sopānapādamūlaṃ jetavanadvārakoṭṭhake hotū”ti adhiṭṭhāsi. Tatheva ahosi. Iti thero seṭṭhiñca seṭṭhibhariyañca uparipāsādā heṭṭhāpāsādaṃ otaraṇakālato khippataraṃ jetavanaṃ sampāpesi. Te ubhopi satthāraṃ upasaṅkamitvā kālaṃ ārocesuṃ. Satthā bhattaggaṃ pavisitvā paññattavarabuddhāsane nisīdi saddhiṃ bhikkhusaṅghena. Mahāseṭṭhi buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa dakkhiṇodakaṃ adāsi. Bhariyāpissa tathāgatassa patte pūvaṃ patiṭṭhāpesi. Satthā attano yāpanamattaṃ gaṇhi, pañcasatā bhikkhūpi yāpanamattaṃ gaṇhimsu. Seṭṭhi khīrasappimadhusakkharādīni

dadamāno na khayam agamāsi. Satthā pañcahi bhikkhusatehi saddhim bhattakiccaṃ niṭṭhāpesi. Mahāseṭṭhipi saddhim bhariyāya yāvadattham khādi. Pūvānaṃ pariyoṣānameva na paññāyati. Sakalavihāre bhikkhūnañca vighāsādānañca dinnesupi pariyoṣānaṃ na paññāyateva. “Bhante, pūvā parikkhayaṃ na gacchanti”ti bhagavato ārocesum. “Tena hi jetavanadvārakoṭṭhake chaḍḍethā”ti. Atha ne dvārakoṭṭhakassa avidūre pabbhāraṭṭhāne chaḍḍayimṃsu. Yāvajjatanāpi tam thānaṃ kapallakapūvapabbhāraṇteva paññāyati. Mahāseṭṭhi saha bhariyāya bhagavantam upasaṅkamitvā vanditvā ekamantaṃ aṭṭhāsi. Bhagavā anumodanamakāsi. Anumodanāvasāne ubhopi sotāpattiphale patiṭṭhāya satthāraṃ vanditvā dvārakoṭṭhake sopānaṃ āruyha attano pāsādeyeva patiṭṭhahimṃsu.

Tato paṭṭhāya seṭṭhi asītikoṭidhanaṃ buddhasāsaneyeva vikkiri. Punadivase sāyanhasamaye dhammasabhāyaṃ sannisinnā bhikkhū “passathāvuso, mahāmoggallānattherassa ānubhāvaṃ, anupahacca nāma saddham, anupahacca bhoge macchariyaseṭṭhiṃ muhutteneva dametvā nibbisevanaṃ katvā pūve gāhāpetvā jetavanaṃ ānetvā satthu sammukham katvā sotāpattiphale patiṭṭhāpesi, aho mahānubhāvo thero”ti therassa guṇam kathentā nisīdimṃsu. Satthā dibbāya sotadhātuyā katham sutvā āgantvā, “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā, “imāya nāmā”ti vutte, “bhikkhave, kuladamakena nāma bhikkhunā anupahacca saddham, anupahacca bhoge, kulaṃ akilametvā aviheṭhetvā pupphato reṇum gaṇhantena bhamarena viya upasaṅkamitvā buddhaguṇam jānāpetabbaṃ, tādiso mama putto moggallāno”ti theram pasamsitvā imaṃ gāthamāha -

49. “Yathāpi bhamaro pupphaṃ, vaṇṇagandhamahetṭhayaṃ;
Paleti rasamādāya, evaṃ gāme munī care”ti.

Tattha bhamaroti yā kāci madhukarajāti. Pupphanti pupphārāme caranto pupphañca vaṇṇaṃca gandhañca ahetṭhayanto avināsento vicarātīti attho. Paletīti evaṃ caritvā yāvadattham rasaṃ pivitvā aparampi madhukaraṇatthāya ādāya paleti, so evaṃ vanagahanaṃ ajjhogāhetvā ekasmiṃ rukkkhasusire tam rajamissakaṃ rasaṃ ṭhapetvā anupubbena madhurarasaṃ madhum karoti, na tassa pupphārāme vicaritapaccayā pupphaṃ vā vaṇṇagandham vāssa vigacchati, atha kho sabbaṃ pākaticameva hoti. Evaṃ gāme munī caretīti evaṃ sekhāsekkhabhedo anāgāriyamuni kulapaṭipāṭiyā gāme bhikkham gaṇhanto vicarātīti attho. Na hi tassa gāme caraṇapaccayā kulānaṃ saddhāhāni vā bhogahāni vā honti. Saddhāpi bhogāpi pākaticāva honti. Evaṃ caritvā ca pana nikkhamitvā sekhamuni tāva bahigāme udakaphāsukaṭṭhāne saṅghāṭiṃ paññāpetvā nisinno akkhabhañjanavaṇapaṭicchādanaputtamaṃsūpamādivasena paccavekkhanto piṇḍapātaṃ paribhuñjitvā tathārūpaṃ vanasaṇḍaṃ anupavisitvā ajjhattikakammaṭṭhānaṃ sammāsanto cattāro magge, cattāri ca sāmāññaphalāni hatthagatāneva karoti. Asekhamuni pana diṭṭhadhammasukhavahāramanuyuñjati. Ayamassa bhamarena saddhim madhukaraṇasarikkhatā veditabbā. Idha pana khīṇāsavova adhippeto.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇimṃsūti.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ vatvā uttaripi therassa guṇam pakāsetum “na, bhikkhave, idāneva moggallānena macchariyaseṭṭhi damito, pubbepi naṃ dametvā kammaphalasambandham jānāpesi evā”ti vatvā imamattham pakāsento atītaṃ

āharitvā -

“Ubho khañjā ubho kuṇī, ubho visamacakkhukā;
Ubhinnaṃ piḷakā jātā, nāhaṃ passāmi illisa”nti. -

Imaṃ illisajātaṃ kathesi.

Macchariyakosiyasetthivatthu pañcamaṃ.

6. Pāveyyakājīvavattthu

50. Na paresaṃ vilomānīti imaṃ dhammadesanaṃ satthā sāvatthiyaṃ viharanto pāveyyaṃ nāma ājīvakaṃ ārabha kathesi.

Sāvatthiyaṃ kirekā gahapatānī puttattāhāne tṭhapetvā pāveyyaṃ nāma ājīvakaṃ paṭijaggi. Tassānantaragharesu manussā satthu dhammadesanaṃ sutvā āgantvā, “aho acchariyā buddhānaṃ dhammadesanā”ti nānappakārehi buddhaguṇe vaṇṇenti. Sā buddhānaṃ guṇakathaṃ sutvā vihāraṃ gantvā dhammaṃ sotukāmā ājīvakassa etamatthaṃ kathetvā, “gacchissāmi ahaṃ buddhasantikaṃ, ayyā”ti āha. So “mā gacchāhī”ti nivāretvā taṃ punappunaṃ yācamānampi nivāresi eva. Sā “ayaṃ mama vihāraṃ gantvā dhammaṃ sotaṃ na deti, satthāraṃ nimantetvā idheva dhammaṃ suṇissāmi”ti sāyanhasamaye puttaṃ pakkositvā, “gaccha, tāta, svātanāya satthāraṃ nimantehī”ti pesesi. So gacchanto paṭhamataraṃ ājīvakassa vasanaṭṭhānaṃ gantvā taṃ vanditvā nisīdi. Atha naṃ so “kahaṃ gacchasi”ti āha. “Mātu vacanena satthāraṃ nimantetuṃ gacchāmi”ti āha. “Mā tassa santikaṃ gacchāhī”ti. “Alaṃ, ayya, mama mātu bhāyāmi, gacchissāmaha”nti. “Etassa katasakkāraṃ ubhopi khādissāma, mā gacchāhī”ti. “Alaṃ, ayya, mātā me tajjessati”ti. Tena hi gaccha, gantvā pana nimantetvā, “amhākaṃ gehaṃ asukaṭṭhāne vā asukavithiyaṃ vā asukamaggena vā gantabba”nti mā ācikkhi. “Santike tṭhito viya aññaṇa maggena gacchanto viya palāyitvā ehī”ti. So ājīvakassa vacanaṃ sutvā satthu santikaṃ gantvā nimantetvā ājīvakena vuttaniyāmeneva sabbaṃ katvā tassa santikaṃ gantvā, “kiṃ te kata”nti puṭṭho, “sabbaṃ kataṃ, ayyā”ti āha. “Bhaddakaṃ te kataṃ, tassa sakkāraṃ ubhopi khādissāmā”ti vatvā punadivase ājīvako pātova taṃ gehaṃ agamāsi. Taṃ gahetvā pacchāgabbhe nisīdāpesuṃ.

Paṭivissakamanussā taṃ gehaṃ allagomayena upalimpitvā lājapañcamāni pupphāni vikiritvā satthu nisīdanatthāya mahārahaṃ āsanaṃ paññāpesuṃ. Buddhehi saddhiṃ aparicitamanussā hi āsanapaññattiṃ na jānanti, buddhānañca maggadesakena kiccaṃ nāma natthi, bodhimūle dasasahassisokadhātuṃ kampetvā sambodhiṃ pattadivaseyeva hi nesaṃ “ayaṃ maggo nirayaṃ gacchatī, ayaṃ tiracchānayoṇiṃ, ayaṃ pettivisayaṃ, ayaṃ manussalokaṃ, ayaṃ devalokaṃ, ayaṃ amatamahānibbāna”nti sabbe maggā āvibhūtā. Gāmanigamādīnaṃ pana magge vattabbameva natthi. Tasmā satthā pātova pattacīvaramādāya mahāupāsikāya gehadvāraṃ gato. Sā gehā nikkhamitvā satthāraṃ pañcapaṭiṭṭhitena vanditvā antonivesanaṃ pavesetvā āsane nisīdāpetvā dakkhiṇodakaṃ datvā paṇītena khādanīyena bhojanīyena parivisi. Upāsikā katabhattakiccassa satthuno anumodanaṃ kāretukāmā pattaṃ gaṇhi. Satthā madhurassarena anumodanadhammakathaṃ ārabhi. Upāsikā “sādhū, sādhū”ti sādhuṃ kārāma dadamānā dhammaṃ suṇi. Ājīvakopi pacchāgabbhe nisinnova tassā sādhuṃ kārāma datvā dhammaṃ suṇantiyā saddaṃ sutvā sandhāretuṃ nāsakkhi. “Na idānesā mayha”nti nikkhamitvā “natṭhāsi kālakaṇṇi, etassa evaṃ sakkāraṃ karotī”ti

nānappakārena upāsikañca satthārañca akkosanto palāyi. Upāsikā tassa kathāya lajjitā aññathattaṃ gataṃ cittaṃ desanānusārena ñāṇaṃ pesetuṃ nāsakkhi. Atha naṃ satthā “kiṃ upāsike cittaṃ desanānugataṃ kātuṃ na sakkosī”ti? “Bhante, etassa me kathāya cittaṃ aññathattaṃ upagata”nti. Satthā “evarūpassa visabhāgajanassa kathitaṃ kathaṃ nāma āvajjituṃ na vaṭṭati, evarūpaṃ asamannāharitvā attano katākatameva oloketuṃ vaṭṭatī”ti vatvā imaṃ gāthamāha -

50. “Na paresaṃ vilomāni, na paresaṃ katākataṃ;
Attanova avekkheyya, katāni akatāni cā”ti.

Tattha na paresaṃ vilomānīti paresaṃ vilomāni pharusāni mammacchedakavacanāni na manasikātabbāni. Na paresaṃ katākataṃti “asuko upāsako assaddho appasanno, nāpissa gehe kaṭacchubhikkhādīni diyyanti, na salākabhaddādīni, na cīvarādipaccayadānaṃ etassa atthi, tathā asukā upāsikā assaddhā appasannā, nāpissā gehe kaṭacchubhikkhādīni diyyanti, na salākabhaddādīni, na cīvarādipaccayadānaṃ etissā atthi, tathā asuko bhikkhu assaddho appasanno, nāpi upajjhāyavattaṃ karoti, na ācariyavattaṃ, na āgantukavattaṃ, na gamikavattaṃ, na cetiyaṅgaṇavattaṃ, na uposathāgāravattaṃ, na bhojanasālāvattaṃ, na jantāgharavattādīni, nāpissa kiñci dhutaṅgaṃ atthi, na bhāvanārāmatāya ussāhamattampī”ti evaṃ paresaṃ katākataṃ nāma na oloketabbāṃ. Attanova avekkheyyāti “kathaṃ bhūtassa me rattindivā vītivattantīti pabbajitena abhiñhaṃ paccavekkhitabba”nti imaṃ ovādaṃ anussaranto saddhāpabbajito kulaputto “kiṃ nu kho ahaṃ ‘aniccaṃ dukkhaṃ anattā’ti tilakkhaṇaṃ āropetvā yoge kammaṃ kātuṃ sakkhiṃ, nāsakkhi”nti evaṃ attano katākataṃti olokeyyāti.

Desanāvasāne sā upāsikā sotāpattiphale patitṭhitā, desanā mahājanassa sātthikā jātāti.

Pāveyyakājīvakaṇṭhū chaṭṭhaṃ.

7. Chattapāṇiupāsakavattu

51-52. Yathāpi ruciraṃ pupphanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā sāvattiyaṃ viharanto chattapāṇiupāsakaṃ ārabha kathesi.

Sāvattiyañhi chattapāṇi nāma upāsako tipīṭakadharo anāgāmī. So pātova uposathiko hutvā satthu upaṭṭhānaṃ agamāsi. Anāgāmiyāsaṅgānañhi samādānavasena uposathakammaṃ nāma natthi, maggeneva tesam brahmacariyañca ekabhaddikañca āgataṃ. Tenevāha - “ghaṭikāro kho, mahārāja, kumbhakāro ekabhaddiko brahmacārī sīlavā kalyāṇadhammo”ti. Evaṃ anāgāmīno pakatiyāva ekabhaddikā ca brahmacārino ca honti. Sopi tattheva uposathiko hutvā satthāraṃ upasaṅkamitvā vanditvā dhammakathaṃ suṇanto nisīdi. Tasmīṃ samaye rājā pasenadi kosalo satthu upaṭṭhānaṃ agamāsi. Chattapāṇi upāsako taṃ āgacchantaṃ disvā “utṭhātabbaṃ nu kho, no”ti cintetvā - “ahaṃ aggarājassa santike nisinno, tassa me padesarājānaṃ disvā utṭhātuṃ na yuttaṃ, rājā kho pana me anuṭṭhahantassa kujjhissati, etasmīṃ kujjhantepi neva utṭhahissāmī. Rājānaṃ disvā utṭhahantena hi rājā garukato hoti, no satthā, tasmā neva utṭhahissāmī”ti na utṭhahi. Paṇḍitapurisā nāma garutarānaṃ santike nisīditvā anuṭṭhahantaṃ disvā na kujjhanti. Rājā pana taṃ anuṭṭhahantaṃ disvā kupitamānaso satthāraṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdi. Satthā kupitabhāvaṃ ñatvā, “mahārāja, ayaṃ chattapāṇi upāsako paṇḍito diṭṭhadhammo tipīṭakadharo atthānatthakusalo”ti upāsakassa guṇaṃ kathesi. Rañño

tassa guṇakathaṃ suṇantasseva cittaṃ mudukaṃ jātaṃ.

Athekadivasam rājā uparipāsāde t̥hito chattapāṇiṃ upāsakaṃ katabhattakiccaṃ chattaṃādāya upāhanamāruya rājan̄gaṇena gacchantam disvā pakkosāpesi. So chattupāhanaṃ apanetvā rājānamupasaṅkamtvā vanditvā ekamantaṃ aṭṭhāsi. Atha nam rājā āha - “bho upāsaka, kinte chattupāhanaṃ apanīta”nti. “Rājā pakkosati”ti sutvā apanetvā āgatomhī”ti. “Ajja amhākaṃ rājabhāvo tumhehi ñāto bhavissati”ti. “Sadāpi mayaṃ, deva, tumhākaṃ rājabhāvaṃ jānāmā”ti. “Yadi evaṃ kasmā purimadivase satthu santike nisinno maṃ disvā na uṭṭhahī”ti? “Mahārāja, ahaṃ aggarājassa santike nisinno, padesarājānaṃ disvā uṭṭhahanto satthari agāravaṃ pavedeyyaṃ, tasmā na uṭṭhahi”nti. “Hotu, bho, tiṭṭhatetaṃ”. “Tumhe kira diṭṭhadhammikasamparāyikānaṃ atthānatthānaṃ kusalā tipītakadharā amhākaṃ antepure dhammaṃ vācethā”ti. “Na sakkomi, devā”ti. “Kiṃ kārāṇā”ti? “Rājagehaṃ nāma mahāsāvajjaṃ, duyuttasuyuttakāni garukānettha, devā”ti. “Mā evaṃ vadetha, ‘purimadivase maṃ disvā na uṭṭhitomhī’ti mā kukkuccaṃ karoṭhā”ti. “Deva, gihīnaṃ vicaraṇaṭṭhānaṃ nāma mahāsāvajjaṃ, ekaṃ pabbajitaṃ pakkosāpetvā dhammaṃ vācāpethā”ti. Rājā “sādhu, bho, gacchatha tumhe”ti taṃ uyyojetvā satthu santikaṃ gantvā satthāraṃ yāci, “bhante, mallikā ca devī vāsabhakhattiyā ca dhammaṃ pariyaṇuṇissāmāti vadanti, pañcahi bhikkhusatehi saddhiṃ nibaddhaṃ mama gehaṃ gantvā tāsam dhammaṃ uddisathā”ti. “Buddhānaṃ nibaddhaṃ ekaṭṭhānagamanaṃ nāma natthi, mahārājā”ti. “Tena hi, bhante, aññaṃ ekaṃ bhikkhuṃ dethā”ti. Satthā ānandattherassa bhāramakāsi. Thero nibaddhaṃ gantvā tāsam uddesaṃ uddisati. Tāsu mallikā sakkaccaṃ gahetvā sajjhāyitvā uddesaṃ paṭicchāpesi. Vāsabhakhattiyā pana neva sakkaccaṃ gaṇhāti, na sajjhāyati, na uddesaṃ paṭicchāpetuṃ sakkoti.

Athekadivasam satthā theram pucchi - “kimānanda, upāsikā dhammaṃ pariyaṇuṇanti”ti? “Āma, bhante”ti. “Kā sakkaccaṃ gaṇhāti”ti? “Mallikā, bhante, sakkaccaṃ gaṇhāti, sakkaccaṃ sajjhāyati, sakkaccaṃ uddesaṃ paṭicchāpetuṃ sakkoti. Tumhākaṃ pana ñātindhīta neva sakkaccaṃ gaṇhāti, na sajjhāyati, na uddesaṃ paṭicchāpetuṃ sakkoti”ti. Satthā therassa vacanaṃ sutvā, “ānanda, mayā kathitadhammo nāma sakkaccamasuṇantassa aggaṇhantassa asajjhāyantassa adesentassa vaṇṇasampannaṃ agandhakapupphaṃ viya aphalo hoti, sakkaccaṃ pana savanādīni karontassa mahapphalo hoti mahānisaṃso”ti vatvā imā dve gāthā abhāsi -

51. “Yathāpi ruciraṃ pupphaṃ, vaṇṇavantaṃ agandhakaṃ;
Evaṃ subhāsītā vācā, aphalā hoti akubbato.

52. “Yathāpi ruciraṃ pupphaṃ, vaṇṇavantaṃ sagandhakaṃ;
Evaṃ subhāsītā vācā, saphalā hoti kubbato”ti.

Tattha ruciranti sobhanaṃ. Vaṇṇavantanti vaṇṇasaṇṭhānasampannaṃ, agandhakanti gandhavirahitaṃ pālībaddakagirikaṇṇikajayasumanādibhedam. Evaṃ subhāsītā vācāti subhāsītā vācā nāma tepiṭakaṃ buddhavacanaṃ. Taṃ vaṇṇasaṇṭhānasampannaṃ agandhakapupphasadisam. Yathā pana agandhakapupphaṃ yo naṃ dhāreti, tassa sarīre gandhaṃ na pharati, evaṃ etampi yo naṃ sakkaccaṃ savanādīhi na samācarati, tassa sakkaccaṃ asamācarantassa yaṃ tattha kattabbaṃ, taṃ akubbato sutagandhañca vācāgandhañca paṭipattigandhañca na āvahati aphalā hoti. Tena vuttaṃ - “evaṃ subhāsītā vācā,

aphalā hoti akubbato”ti. Sagandhakanti campakanīluppālādibhedam. Evanti yathā taṃ pupphaṃ dhārentassa sarīre gandho pharati, evaṃ teṭṭakabuddhavadanasaṅkhātā subhāsītā vācāpi. Kubbatoti yo sakkaccaṃ savanādīhi tattha kattabbaṃ karoti, sā assa puggalassa saphalā hoti, sutagandhavācāgandhapāṭipattigandhānaṃ āvahanato mahapphalā hoti, mahānisamsāti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pattā. Desanā mahājanassa sātthikā jātāti.

Chattapāṇiupāsakavatthu sattamaṃ.

8. Visākhāvatthu

53. Yathāpi puppharāsīmhāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā sāvattiyaṃ upanissāya pubbārāme viharanto visākhaṃ upāsikaṃ ārabha kathesi.

Sā kira aṅgaratthe bhaddiyanagare meṇḍakasetthiputtassa dhanañcayasetthino aggamahesiyā sumanadeviyā kucchismiṃ nibbatti. Tassā sattavassikakāle satthā selabrāhmaṇādīnaṃ bodhaneyyabandhavānaṃ upanissayasampadaṃ disvā mahābhikkhusaṅghaparivāro cārikaṃ caramāno taṃ nagaraṃ pāpuṇi.

Tasmiṃca samaye meṇḍako, gahapati, tasmīṃ nagare pañcannaṃ mahāpuññaṃ jeṭṭhako hutvā setthiṭṭhānaṃ karoti. Pañca mahāpuñña nāma meṇḍako setthi, candapadumā nāma tasseva jeṭṭhakabhariyā, tasseva jeṭṭhakaputto dhanañcayo nāma, tassa bhariyā sumanadevī nāma, meṇḍakasetthino dāso puṇṇo nāmāti. Na kevalaṃca meṇḍakasetthiyeva, bimbisārarañño pana vijite pañca amitabhogā nāma ahesuṃ - jotiko, jaṭilo, meṇḍako, puṇṇako, kākavaliyoti. Tesu ayaṃ meṇḍakasetthi dasabalassa attano nagaraṃ sampattabhāvaṃ ñatvā puttassa dhanañcayasetthino dhītaraṃ visākhaṃ dārikaṃ pakkosāpetvā āha - “amma, tuyhampi maṅgalaṃ, amhākampi maṅgalaṃ, tava parivārehi pañcahi dārikāsatehi saddhiṃ pañca rathasatāni āruyha pañcahi dāsīsatehi parivutā dasabalassa paccuggamaṃ karohi”ti. Sā “sādhū”ti paṭissuṇitvā tathā akāsi. Kāraṇākāraṇesu pana kusalattā yāvatikā yānassa bhūmi, yānena gantvā yānā paccorohitvā pattikāva satthāraṃ upasaṅkamitvā vanditvā ekamantaṃ aṭṭhāsi. Athassā cariyāvasena satthā dhammaṃ desesi. Sā desanāvasāne pañcahi dārikāsatehi saddhiṃ sotāpattiphale patiṭṭhahi. Meṇḍakasetthipi kho satthāramupasaṅkamitvā dhammakathaṃ sutvā sotāpattiphale patiṭṭhāya svātanāya nimantetvā punadivase attano nivesane paṇītena khādanīyena bhojanīyena buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ parivisitvā eteneva upāyena aḍḍhamāsaṃ mahādānamadāsi. Satthā bhaddiyanagare yathābhirantaṃ viharitvā pakkāmi.

Tena kho pana samayena bimbisāro ca pasenadi kosalo ca aññamaññaṃ bhaginipatikā honti. Athekadivasam kosalarājā cintesi - “bimbisārassa vijite pañca amitabhogā mahāpuñña vasanti, mayhaṃ vijite ekopi tādiso natthi, yaṃnūnāhaṃ bimbisārassa santikaṃ gantvā ekaṃ mahāpuññaṃ yāceyya”nti. So tattha gantvā rañña katapaṭisanthāro “kiṃ kāraṇā āgatosī”ti puṭṭho “tumahākaṃ vijite pañca amitabhogā mahāpuñña vasanti, tato ekaṃ gahetvā gamissāmī”ti āgatomhi, tesu me ekaṃ dethā”ti āha. “Mahākulāni amhehi cāletuṃ na sakkā”ti āha. “Ahaṃ aladdhā na gamissāmī”ti āha. Rājā amaccehi saddhiṃ mantetvā “jotikādīnaṃ mahākulānaṃ cālanaṃ nāma mahāpathaviyā cālanaśadisaṃ, meṇḍakamahāsetthissa putto dhanañcayasetthi nāma atthi, tena saddhiṃ mantetvā paṭivacanaṃ te dassāmī”ti

vatvā taṃ pakkosāpetvā, tāta, kosalarājā “‘ekaṃ dhanasetṭhiṃ gahetvā gamissāmī’ti vadati, tvaṃ tena saddhiṃ gacchāhi’ti. “Tumhesu paṇantesu gamissāmī, devā’ti. “Tena hi parivacchaṃ katvā gaccha, tātā’ti. So attano kattabbayuttakamakāsi. Rājāpissa mahantaṃ sakkāraṃ katvā, “imaṃ ādāya gacchathā’ti pasenadirājānaṃ uyyojesi. So taṃ ādāya sabbattha ekarattivāsena gacchanto ekaṃ phāsukatṭhānaṃ patvā nivāsaṃ gaṇhi, atha naṃ dhanañcayasetṭhi pucchi - “idaṃ kassa vijita’nti? “Mayhaṃ, seṭṭhi’ti. “Kīva dūro ito sāvattī’ti? “Sattayojanamattthake’ti. “Antonagaraṃ sambādhaṃ, amhākaṃ parijano mahanto, sace rocetha, idheva vaseyyāma, devā’ti. Rājā “sādhū’ti sampatichchitvā tasmīṃ ṭhāne nagaraṃ māpetvā tassa datvā agamāsi. Tasmīṃ padese sayaṃ vasanaṭṭhānassa gahitattā nagarassa sāketantveva nāmaṃ ahoṣi.

Sāvattiyampi kho migārasettṭhino putto puṇṇavaḍḍhanakumāro nāma vayappatto ahoṣi. Atha naṃ mātāpitāro vadimsu - “tāta, tava ruccanaṭṭhāne ekaṃ dārikaṃ upadhārehī’ti. “Mayhaṃ evarūpāya bhariyāya kiccaṃ natthī’ti, putta, mā evaṃ kari, kulaṃ nāma aputtakāṃ na tiṭṭhatī’ti. So punappunaṃ vuccamāno “tena hi pañcakalyāṇasamannāgataṃ dārikaṃ labhamāno tumhākaṃ vacanaṃ karissāmī’ti āha. “Kāni panetāni pañca kalyāṇāni nāma, tātā’ti. Kesakalyāṇaṃ, maṃsakalyāṇaṃ, atṭhikalyāṇaṃ, chavikalyāṇaṃ, vayakalyāṇanti. Mahāpuñṇāya hi itthiyā kesā morakalāpasadisā hutvā muñcitvā vissaṭṭhā nivāsanantaṃ paharivā nivattitvā uddhaggā tiṭṭhanti, idaṃ kesakalyāṇaṃ nāma, dantāvaraṇaṃ bimbaphalasadisam vaṇṇasampannaṃ samaṃ suphusitaṃ hoti, idaṃ maṃsakalyāṇaṃ nāma, dantā sukkā samā aviraḷā ussāpetvā ṭhapitavajirapanti viya samacchinnasaṅkhapanti viya ca sobhanti, idaṃ atṭhikalyāṇaṃ nāma, kāḷiyā cuṇṇakādīhi avilitto eva chavivaṇṇo siniddho nīluppalaḍāmasadisā hoti, odātāya ca kaṇikārapupphadāmasadisā hoti, idaṃ chavikalyāṇaṃ nāma, dasakkhattuṃ vijātāpi kho pana sakīṃ vijātā viya avigatayobbanāyeva hoti, idaṃ vayakalyāṇaṃ nāma hoti. Athassa mātāpitāro atṭhuttarasatabrahmaṇe nimantetvā bhojetvā “pañcakalyāṇasamannāgatā itthiyo nāma hontī’ti pucchimsu. “Āma, hontī’ti. “Tena hi evarūpaṃ dārikaṃ pariyesitūṃ atṭha janā gacchantū’ti bahuṃ dhanaṃ datvā “āgatakāle vo kattabbaṃ jānissāma, gacchatha, evarūpaṃ dārikaṃ pariyesatha, diṭṭhakāle ca imaṃ pilandhanaṃ dadeyyāthā’ti sataṣaḥ saggaṇikaṃ suvaṇṇamālaṃ datvā uyyojesuṃ.

Te mahantamahantāni nagarāni gantvā pariyesamānā pañcakalyāṇasamannāgataṃ dārikaṃ adisvā nivattitvā āgacchantā vivaṭanakkhattadivase sāketāṃ anuppattā - “ajja amhākaṃ kammaṃ nipphajjissatī’ti cintayimsu. Tasmīṃ pana nagare anusamvaccharaṃ vivaṭanakkhattaṃ nāma hoti. Tadā bahi anikkhamanakulānipi parivārena saddhiṃ gehā nikkhamitvā appatichchannena sarīrena padasāva nadītīraṃ gacchanti. Tasmīṃ divase khattiyamahāsālādīnaṃ puttāpi “attano samānajātikaṃ manāpaṃ kuladārikaṃ disvā mālāguḷena parikkhipissāmā’ti taṃ taṃ maggaṃ nissāya tiṭṭhanti. Tepi kho brāhmaṇā nadītīre ekaṃ sālāṃ pavisitvā atṭhaṃsu. “Tasmīṃ khaṇe visākhā pannarasasolasavassuddesikā hutvā sabbābharaṇapaṭimaṇḍitā pañcahi kumārikāsatehi parivutā nadiṃ gantvā nhāyissāmī’ti taṃ padesaṃ pattā, atha kho megho uṭṭhahitvā pāvassi. Pañcasatā kumārikāyo vegena gantvā sālāṃ pavisimsu. Brāhmaṇā olokentā tāsu ekampi pañcakalyāṇasamannāgataṃ na passimsu. Atha visākhā pakatigamaneneva sālāṃ pāvisi, vatthābharaṇāni temimsu. Brāhmaṇā tassā cattāri kalyāṇāni disvā dante passitukāmā “alasajātikā amhākaṃ dhītā, etissā sāmiko kaṇjikamattampi na labhissati mañṇe’ti añṇamañṇaṃ kathayimsu. Atha ne visākhā āha - “kaṃ vadetha

tumhe”ti? “Taṃ kathema, amma”ti. Madhuro hi tassā saddo kaṃsatālasaro viya niccharati. Atha ne puna madhurasaddena “kiṃ kārāṇā bhaṇathā”ti pucchi. “Tava parivāritthiyo vatthālaṅkāre atemetvā vegena sālaṃ pavittā, tuyhaṃ ettakaṃ tḥānaṃ vegena āgamanamattampi natthi, vatthābharaṇāni temetvā āgatāsi. Tasmā kathema, amma”ti.

“Tātā, evaṃ mā vadetha, ahaṃ etāhi balavatarā, kārāṇaṃ pana sallakkhetvā javena nāgatāmhī”ti. “Kiṃ, amma”ti? “Tātā, cattāro janā javamānā na sobhanti, aparaṃpi kārāṇaṃ atthī”ti. “Katame cattāro janā javamānā na sobhanti, amma”ti? Tātā, abhisittarājā tāva sabbābharaṇapaṭimaṇḍito kacchaṃ bandhitvā rājaṅgaṇe javamāno na sobhati, “kiṃ ayaṃ rājā gahapatiko viya dhāvātī”ti aññadatthu garaḥaṃ labhati, saṅikaṃ gacchantova sobhati. Rañño maṅgalaḥatthīpi alaṅkato javamāno na sobhati, vāraṇalīyā gacchantova sobhati. Pabbajito javamāno na sobhati, “kiṃ ayaṃ samaṇo gihī viya dhāvātī”ti kevalaṃ garaḥameva labhati, samitagamanena pana sobhati. Itthī javamānā na sobhati, “kiṃ esā itthī puriso viya dhāvātī”ti garaḥitabbāva hoti, “ime cattāro janā javamānā na sobhanti, tātā”ti. “Katamaṃ pana aparaṃ kārāṇaṃ, amma”ti? “Tātā, mātāpitāro nāma dhītaraṃ aṅgapaccaṅgāni saṇṭhāpetvā posenti. Mayañhi vikkīṇeyyabhaṇḍaṃ nāma, amhe parakulapesanattāya posenti. Sace javamānānaṃ nivatthadussakaṇṇe vā akkamitvā bhūmiyaṃ vā pakkhalitvā patitakāle hattho vā pādo vā bhijjeyya, kulasseva bhāro bhaveyya, pasādhanabhaṇḍaṃ pana me temetvā sussissati. Imaṃ kārāṇaṃ sallakkhetvā na dhāvitāmhī, tātā”ti.

Brāhmaṇā tassā kathanakāle dantasampattiṃ disvā “evarūpā no dantasampatti diṭṭhapubbā”ti tassā sādhuakāraṃ datvā, “amma, tuyhamevesā anucchavikā”ti vatvā taṃ suvaṇṇamālaṃ pilandhayiṃsu. Atha ne pucchi - “kataranagarato āgatāttha, tātā”ti? “Sāvattthito, amma”ti. “Setṭhikulaṃ kataraṃ nāmā”ti? “Migāraseṭṭhi nāma, amma”ti. “Ayyaputto ko nāmā”ti? “Puṇṇavaḍḍhanakumāro nāma, amma”ti. Sā “samānājātikaṃ no kula”nti adhivāsetvā pitu sāsanaṃ paṇiṇi “amhākaṃ rathaṃ pesetū”ti. Kiñcāpi hi sā āgamanakāle padasā āgatā, suvaṇṇamālāya pana pilandhanakālato paṭṭhāya tathā gantuṃ na labhati, issaradārikā rathādīhi gacchanti, itarā pakatiyānaṃ vā abhiruhanti, chattaṃ vā tālapaṇṇaṃ vā upari karonti, tasmimpi asati nivatthasātakassa dasantaṃ ukkhipitvā aṃse khipantā gacchanti eva. Tassā pana pitā pañca rathasatāni pesesi. Sā saparivārā rathaṃ āruyha gatā. Brāhmaṇāpi ekatova agamaṃsu. Atha ne seṭṭhi pucchi - “kuto āgatātthā”ti? “Sāvattthito mahāseṭṭhī”ti. “Seṭṭhi kataro nāmā”ti? “Migāraseṭṭhi nāmā”ti. “Putto ko nāmā”ti? “Puṇṇavaḍḍhanakumāro nāma mahāseṭṭhī”ti. “Dhanaṃ kittaka”nti? “Cattālīsakoṭiyo mahāseṭṭhī”ti. “Dhanaṃ tāva amhākaṃ dhanaṃ upādāya kākaṇikamattaṃ, dārikāya pana ārakkhamattāya laddhakālato paṭṭhāya kiṃ aññena kārāṇenā”ti adhivāsesi. So tesāṃ sakkāraṃ katvā ekāhadvīhaṃ vasāpetvā uyyojesi.

Te sāvattthiṃ gantvā migāraseṭṭhiṃ “laddhā no dārikā”ti ārocayiṃsu. “Kassa dhītā”ti? “Dhanañcayaseṭṭhino”ti. So “mahākulassa me dārikā laddhā, khippameva naṃ ānetuṃ vaṭṭatī”ti tattha gamanattamaṃ rañño ārocesi. Rājā “mahākulaṃ etaṃ mayā bimbisārassa santikā ānetvā sākete nivesitaṃ, tassa sammānaṃ kātuṃ vaṭṭatī”ti ahampi āgamissāmī”ti āha, so “sādhu, devā”ti vatvā dhanañcayaseṭṭhino sāsanaṃ pesesi - “mayi āgacchante rājāpi āgamissati, mahantaṃ rājabalaṃ ettakassa janassa kattabbayuttakaṃ kātuṃ sakkhissasi, na sakkhissasi”ti? Itaropi “sacepi dasa rājāno āgacchanti, āgacchantū”ti paṭisāsanaṃ pesesi. Migāraseṭṭhi tāva

mahante nagare gehagopakamattam thapetvā sesajanaṃ ādāya gantvā
 aḍḍhayaḥjanamatte thāne thatvā “āgatāmhā”ti sāsanaṃ paṇiṇi. Dhanañcayasetṭhi
 bahupaṇṇākāraṃ pesetvā dhītaraṃ saddhiṃ mantesi, “amma, sasuro kira te
 kosalarañña saddhiṃ āgato, tassa kataraṃ gehaṃ paṭijaggitabbaṃ, rañño kataraṃ,
 uparājādīnaṃ katarānī”ti? Paṇḍitā setṭhidhītā vajiraggatikhiṇaṇṇā
 kappasatasahassaṃ patthitapatthanā abhinīhārasampannā “sasurassa me
 asukagehaṃ paṭijaggatha, rañño asukagehaṃ, uparājādīnaṃ asukānī”ti
 saṃvidahitvā dāsakammakare pakkosāpetvā “ettakā rañño kattabbakiccaṃ karotha,
 ettakā uparājādīnaṃ, hatthiassādayopi tumheyeva paṭijaggatha, assabandhādayopi
 āgantvā maṅgalachaṇaṃ anubhavissanti”ti saṃvidahi. “Kiṃ kāraṇā”? “Mayaṃ
 visākhāya maṅgalaṭṭhānaṃ gantvā na kiñci labhimha, assarakkhaṇādīni karontā
 sukhaṃ na vicarimhā”ti keci vattum mā labhiṃsū”ti.

Taṃ divasameva visākhāya pitā pañcasate suvaṇṇakāre pakkosāpetvā “dhītu me
 mahālatāpasādhanaṃ nāma karoṭhā”ti rattasuvaṇṇassa nikkhasahassaṃ,
 tadanurūpāni ca rajatamaṇimuttāpavāḷavajirādīni dāpesi. Rājā katipāhaṃ vasitvāva
 dhanañcayasetṭhissa sāsanaṃ paṇiṇi “na sakkā setṭhinā amhākaṃ ciraṃ posanaṃ
 nāma kātum, dāni dārikāya gamanakālaṃ jānātū”ti. Sopi rañño sāsanaṃ pesesi -
 “idāni vassakālo āgato, na sakkā catumāsaṃ vicaritum, tumhākaṃ balakāyassa yaṃ
 yaṃ laddhum vaṭṭati, sabbaṃ taṃ mama bhāro, mayā pesitakāle devo gamissati”ti.
 Tato paṭṭhāya sāketanagaraṃ niccanakkhattaṃ viya ahosi. Rājānaṃ ādiṃ katvā
 sabbesaṃ mālāgandhavatthādīni paṭiyattāneva honti. Tato te janā cintayimṃsu -
 “setṭhi amhākameva sakkāraṃ karoti”ti, evaṃ tayo māsā atikkantā, pasādhanaṃ
 pana tāva na niṭṭhāti. Kammantādhiṭṭhāyakā āgantvā setṭhino ārocesum - “aṇṇaṃ
 asantaṃ nāma natthi, balakāyassa pana bhattapacanaḍārūni nappahonti”ti.
 “Gacchatha, tātā, imasmim nagare parijjñā hatthisālādayo ceva parijjñakāni ca
 gehāni gahetvā pacathā”ti. Evaṃ pacantānampi aḍḍhamāso atikkanto. Tato punapi
 “dārūni natthī”ti ārocayimṃsu. “Imasmim kāle na sakkā dārūni laddhum,
 dussakoṭṭhāgārāni vivaritvā thūlasātakehi vaṭṭiyo katvā telacāṭiṃ temetvā bhattaṃ
 pacathā”ti. Te aḍḍhamāsaṃ tathā akaṃsu. Evaṃ cattāro māsā atikkantā,
 pasādhanampi niṭṭhitam.

Tasmim pasādhane catasso vajiranāliyo upayogaṃ agamaṃsu, muttānaṃ ekādasa
 nāliyo, pavāḷassa bāvīsati nāliyo, maṇīnaṃ tettiṃsa nāliyo. Iti etehi ca aṇṇehi ca
 ratanehi niṭṭhānaṃ agamāsi. Asuttamayaṃ pasādhanaṃ rajatena suttakiccaṃ
 kariṃsu. Taṃ sīse paṭimukkaṃ pādapiṭṭhiṃ gacchati. Tasmim tasmim thāne muddikā
 yojetvā katā suvaṇṇamayā gaṇṭhikā honti, rajatamayā pāsakā, matthakamajjhe ekā
 muddikā, dvīsu kaṇṇapiṭṭhīsu dve, galavāṭake ekā, dvīsu jattūsu dve, dvīsu
 kapparesu dve, dvīsu kaṭipassesu dveti. Tasmim kho pana pasādhane ekaṃ moraṃ
 kariṃsu, tassa dakkhiṇapakkhe rattasuvaṇṇamayāni pañca pattasatāni ahesum,
 vāmapakkhe pañca pattasatāni, tuṇḍaṃ pavāḷamayam, akkhīni maṇimayāni, tathā
 gīvā ca piñchāni ca, pattanāliyo rajatamayā, tathā jaṅghāyo. So visākhāya
 matthakamajjhe pabbatakūṭe thatvā naccanamayūro viya khāyati.
 Pattanālisahassassa saddo dibbasaṅgītaṃ viya pañcaṅgikatūriyaghoso viya ca
 pavattati. Santikaṃ upagatāyeve tassā amorabhāvaṃ jānanti. Pasādhanaṃ
 navakoṭṭiagghanakaṃ ahosi, satasahassaṃ hatthakammamūlaṃ dīyittha.

“Kissa pana nissandena tāyetam pasādhanam laddha”nti? Sā kira kassapasammāsambuddhakāle vīsatiyā bhikkhusahassānam cīvarasātakam datvā suttampi sūciyopi rajanampi attano santakameva adāsi. Tassa cīvaradānassa nissandena imam mahālatāpasādhanam labhi. Itthīnañhi cīvaradānam mahālatāpasādhanabhaṇḍena matthakam pappoti, purisānam iddhimayapattacīvarenāti. Evaṃ mahāseṭṭhi catūhi māsehi dhītu parivaccham katvā tassā deyyadhammam dadamāno kahāpaṇapūrāni pañca sakaṭasatāni adāsi, suvaṇṇabhājanapūrāni pañca, rajatabhājanapūrāni pañca, tambabhājanapūrāni pañca, pattuṇṇavatthakoseyyavatthapūrāni pañca, sappipūrāni pañca, telapūrāni pañca, sālitaṇḍulapūrāni pañca, naṅgalaphālādiupakaraṇapūrāni pañcasakaṭasatāni adāsi. Evaṃ kirassa ahosi - “mama dhītu gataṭṭhāne ‘asukena nāma me attho’ti mā parassa gehadvāram pahiṇī”ti. Tasmā sabbūpakaraṇāni dāpesi. Ekekasmim rathe sabbālaṅkārapaṭimaṇḍitā tisso tisso vaṇṇadāsiyo ṭhapetvā pañca rathasatāni adāsi. “Etam nhāpentiyo bhojentiyo alaṅkarontiyo vicarathā”ti diyaḍḍhasahassaparicārikāyo adāsi. Athassa etadahosi - “mama dhītu gāvo dassāmī”ti. So purise āṇāpesi - “gacchatha bhaṇe cūḷavajassa dvāram vivaritvā tīsu gāvutesu tisso bheriyo gahetvā tiṭṭhatha, puthulato usabhamatte ṭhāne ubhosu passesu tiṭṭhatha. Gāvīnam tato param gantum mā adattha. Evaṃ ṭhitakāle bherisaññaṃ kareyyāthā”ti. Te tathā akaṃsu. Te gāvīnam vajato nikkhamitvā gāvutaṃ gatakāle bherisaññaṃ akaṃsu, puna aḍḍhayojanam gatakāle akaṃsu. Punapi tigāvutaṃ gatakāle bherisaññaṃ akaṃsu, puthulato gamanañca nivāresum. Evaṃ dīghato tigāvute, puthulato usabhamatte ṭhāne gāviyo aññaṃamaññaṃ nighaṃsantiyo aṭṭhaṃsu.

Mahāseṭṭhi “mama dhītu ettakā gāvo alam, dvāram pidahathā”ti vajadvāram pidahāpesi. Dvārasmim pidahite visākhāya puñṇabalena balavagāvo ca dhenuyo ca uppatitvā uppatitvā nikkhamiṃsu. Manussānam vārentānam vārentānameva saṭṭhisahassā balavagāvo ca saṭṭhisahassā dhenuyo ca nikkhantā, tattakā balavavacchā tāsam dhenūnam usabhā uppatitvā anubandhā ahesum. “Kissa pana nissandena evam gāvo gatā”ti? Nivārentānam nivārentānam dinnadānassa. Sā kira kassapasammāsambuddhakāle kikkissa rañño sattannam dhītānam kaniṭṭhā saṅghadāsī nāma hutvā vīsatiyā bhikkhusahassānam pañcagorasadānam dadamānā therānañca daharānañca sāmaṇerānañca pattaṃ pidahitvā, “alam, ala”nti nivārentānampi “idaṃ madhuraṃ, idaṃ manāpa”nti adāsi. Evaṃ tassa nissandena vāriyamānāpi gāvo nikkhamiṃsu. Seṭṭhinā ettakassa dhanassa dinnakāle seṭṭhibhariyā āha - “tumhehi mayham dhītu sabbam saṃvidahitam, veyyāvaccakarā pana dāsadāsiyo na saṃvidahitā, kiṃ kāraṇā”ti? “Mama dhītari sasinehanissinehānam jānanattham. Ahañhi tāya saddhim āgacchamānake gīvāya gahetvā na pahiṇāmi, yānam āruya gamanakāleyeva etāya saddhim gantukāmā gacchantu, mā agantukāmāti vakkhāmī”ti āha.

Atha “sve mama dhītā gamissatī”ti gabbhe nisinno dhītaram samīpe nisīdāpetvā, “amma, patikule vasantiyā nāma imañca imañca ācāram rakkhituṃ vaṭṭatī”ti ovādamadāsi. Ayampi migāraseṭṭhi anantaragabbhe nisinno dhanañcayaseṭṭhino ovādam assosi. Sopi seṭṭhi dhītaram evam ovadi -

“Amma, sasurakule vasantiyā nāma antoaggi bahi na nīharitabbo, bahiaggi anto na pavesetabbo, dadantasessa dātabbam, adadantassa na dātabbam, dadantassāpi adadantassāpi dātabbam, sukham nisīditabbam, sukham bhuñjitabbam, sukham

nipajjitabbam, aggi paricaritabbo, antodevatā namassitabbā”ti.

Imaṃ dasavidhaṃ ovādaṃ datvā punadivase sabbā seniyo sannipātetvā rājasenāya majjhe aṭṭha kuṭumbike pāṭibhoge gahetvā, “sace me gataṭṭhāne dhītu doso uppajjati, tumhehi sodhetabbo”ti vatvā navakoṭiagghanakena mahālatāpasāadhanena dhītaraṃ pasādhettvā nhānacunṇamūlakaṃ catupaṇṇāsakoṭidhanaṃ datvā yānaṃ āropetvā sāketassa sāmantaṃ attano santakesu anurādhapuramattesu cuddasasu bhattagāmesu bheriṃ carāpesi - “mama dhītaraṃ saddhiṃ gantukāmā gacchantū”ti. Te saddaṃ sutvāva - “amhākaṃ ayyāya gamanakāle kiṃ amhākaṃ idhā”ti cuddasa gāmakā kiñci asesetvā nikkhamiṃsu? Dhanañcayasetṭhipi rañño ca migāraseṭṭhino ca sakkāraṃ katvā thokaṃ anugantvā tehi saddhiṃ dhītaraṃ uyyojesi.

Migāraseṭṭhipi sabbapacchato yānake nisīditvā gacchanto balakāyaṃ disvā, “ke nāmete”ti pucchi. “Suṇisāya vo veyyāvaccakarā dāsīdāsā”ti. “Ettake ko posessa”ti? “Pothetvā te palāpetha, apalāyante ito daṇḍaṃ karoṭhā”ti. Visākhā pana “apetha, mā vāretha, balameva balassa bhattaṃ dassatī”ti āha. Seṭṭhi evaṃ vuttepi, “amma, natthi amhākaṃ etehi attho, ko ete posessatī”ti leḍḍudaṇḍādīhi pothetvā palāpetvā sesake “alaṃ amhākaṃ ettakehī”ti gahetvā pāyāsi. Atha visākhā sāvatthinagaradvāraṃ sampattakāle cintesi - “paṭicchannayānasmīṃ nu kho nisīditvā pavissāmi, udāhu rathe ṭhatvā”ti. Athassā etadahosi - “paṭicchannayānena me pavisantiyā mahālatāpasāadhanassa viseso na paññāyissatī”ti. Sā sakalanagarassa attānaṃ dassentī rathe ṭhatvā nagaraṃ pāvisi. Sāvattvivāsino visākhāya sampattiṃ disvā, “esā kira visākhā nāma, evarūpā ayaṃ sampatti etissāva anucchavikā”ti āhaṃsu. Iti sā mahāsampattiyā seṭṭhino gehaṃ pāvisi. Gatadivase cassā sakalanagaravāsino “amhākaṃ dhanañcayasetṭhi attano nagaraṃ sampattānaṃ mahāsakkāraṃ akāsī”ti yathāsatti yathābalaṃ paṇṇākāraṃ pahiṇiṃsu. Visākhā pahitapahitaṃ paṇṇākāraṃ tasmīṃyeva nagare aññaṃaññesu kulesu sabbatthakameva dāpesi. Iti sā “idaṃ mayhaṃ mātu detha, idaṃ mayhaṃ pitu detha, idaṃ mayhaṃ bhātu detha, idaṃ mayhaṃ bhaginiyā dethā”ti tesam tesam vayānurūpaṃ piyavacanaṃ vatvā paṇṇākāraṃ pesentī sakalanagaravāsino ñātake viya akāsī. Athassā rattibhāgasamanantare ājaññaṃvaḷavāya gabbhavuṭṭhānaṃ ahosi. Sā dāsīhi daṇḍadīpikā gāhāpetvā tattha gantvā vaḷavaṃ uṇhodakena nhāpetvā telena makkhāpetvā attano vasanaṭṭhānameva agamāsī.

Migāraseṭṭhipi puttassa āvāhamaṅgalaṃ karonto dhuravihāre vasantampi tathāgataṃ amanasikaritvā dīgharattaṃ naggasamaṇakesu patitṭhitena pemena codiyamāno “mayhaṃ ayyānampi sakkāraṃ karissāmī”ti ekadivasaṃ anekasatesu navabhājanesu nirudakapāyāsaṃ pacāpetvā pañcasate acelake nimantāpetvā antogehaṃ pavesetvā, “āgacchatu me suṇisā, arahante vandatū”ti visākhāya sāsanaṃ pahiṇi. Sā “arahanto”ti vacanaṃ sutvā sotāpannā ariyasāvikā haṭṭhatuṭṭhā hutvā tesam bhojanaṭṭhānaṃ āgantvā te oloketvā, “evarūpā hirottappavirahitā arahantā nāma na honti, kasmā maṃ sasuro pakkosāpesī”ti, “dhī, dhī”ti seṭṭhiṃ garahitvā attano vasanaṭṭhānameva gatā. Acelakā taṃ disvā sabbe ekappahāreneva seṭṭhiṃ garahiṃsu - “kiṃ tvaṃ, gahapati, aññaṃ nālattha, samaṇassa gotamassa sāvikaṃ mahākālakaṇṇiṃ idha pavesesi, vegena naṃ imasmā gehā nikkadḍhāpehī”ti. So “na sakkā mayā imesaṃ vacanamatteneva nikkadḍhāpetuṃ, mahākulassa sā dhītā”ti cintetvā, “ayyā, daharā nāma jānitvā vā ajānitvā vā kareyyuṃ, tumhe tuṇhī hothā”ti te uyyojetvā sayam mahārahe āsane nisīditvā suvaṇṇapātiyaṃ nirudakaṃ madhupāyāsaṃ paribhuñji.

Tasmiṃ samaye eko piṇḍapātikatthero piṇḍāya caranto taṃ nivesanaṃ pāvisi. Visākhā sasuraṃ bījayamānā tīṭhā taṃ disvā “sasurassa ācikkhituṃ ayutta”nti yathā so therāṃ passati, evaṃ apagantvā aṭṭhāsi. So pana bālo therāṃ disvāpi apassanto viya hutvā adhomukho bhuñjateva. Visākhā “therāṃ disvāpi me sasuro saññaṃ na karotī”ti ñatvā, “aticchatha, bhante, mayhaṃ sasuro purāṇaṃ khādatī”ti āha. So nigaṇṭhehi kathitakāle adhvāsetvāpi “purāṇaṃ khādatī”ti vuttakkhaṇeveya hatthaṃ apanetvā, “imaṃ pāyāsaṃ ito nīharatha, etaṃ imasmā gehā nikkadḍhatha, ayaṃ maṃ evarūpe maṅgalakāle asucikhādakaṃ nāma karotī”ti āha. Tasmiṃ kho pana nivesane sabbepi dāsakammakarā visākhāya santakāva, ko naṃ hatthe vā pāde vā gaṇhissati, mukhena kathetuṃ samatthopi natthi. Visākhā sasurassa kathaṃ sutvā āha - “tāta, na ettakeneva mayaṃ nikkhamāma, nāhaṃ tumhehi udakatitthato kumbhadāsī viya ānītā, dharamānakamātāpitūnaṃ dhītaro nāma na ettakeneva nikkhamanti, eteneva me kāraṇena pitā idhāgamanakāle aṭṭha kuṭumbike pakkosāpetvā ‘sace me dhītu doso uppajjati, sodheyyāthā’ti vatvā maṃ tesāṃ hatthe ṭhapesi, te pakkosāpetvā mayhaṃ dosādosāṃ sodhāpethā”ti.

Setṭhi “kalyāṇaṃ esā kathetī”ti aṭṭha kuṭumbike pakkosāpetvā, “ayaṃ dārikā maṅgalakāle nisīditvā suvaṇṇapātiyaṃ nirudakapāyāsaṃ paribhuñjantaṃ maṃ ‘asucikhādako’ti vadatī”ti āha, “imissā dosaṃ āropetvā imaṃ gehato nikkadḍhathā”ti. “Evaṃ kira, amma”ti. Nāhaṃ evaṃ vadāmi, ekasmiṃ pana piṇḍapātikatthere gharadvāre tīṭhe sasuro me appodakaṃ madhupāyāsaṃ paribhuñjanto taṃ na manasikaroti, ahaṃ “mayhaṃ sasuro imasmiṃ attabhāve puññaṃ na karoti, purāṇapuññaṃ eva khādatī”ti cintetvā, “aticchatha, bhante, mayhaṃ sasuro purāṇaṃ khādatī”ti avacaṃ, “ettha me ko doso”ti? “Ayya, idha doso natthi, amhākaṃ dhītā yuttaṃ katheti, tvaṃ kasmā kujjhasī”ti? “Ayyā, esa tāva doso mā hotu, ayaṃ pana ekadivasāṃ majjhimayāme dāsīparivutā pacchāgehaṃ agamāsī”ti. “Evaṃ kira, amma”ti. “Tātā, nāhaṃ aññaṃ kāraṇena gatā, imasmiṃ pana gehe ājāneyyavaḷavāya vijātāya saññaṃpi akatvā nisīdituṃ nāma ayutta”nti daṇḍadīpikā gāhāpetvā uṇhodakādīnipi gāhāpetvā dāsīhi saddhiṃ gantvā vaḷavāya vijātaparihāraṃ kārāpesiṃ, “ettha me ko doso”ti? “Ayya, idha doso natthi, amhākaṃ dhītā tava gehe dāsīhipi akattabbayuttakaṃ kammaṃ karoti, tvaṃ kiṃ ettha dosaṃ passasī”ti?

Ayyā, idhāpi tāva doso mā hotu, imissā pana pitā idhāgamanakāle imaṃ ovadanto guyhe paṭicchanne dasa ovāde adāsi, tesāṃ atthaṃ na jānāmi, tesāṃ me atthaṃ kathetu. Imissā pana pitā “antoaggi bahi na nīharitabbo”ti āha, “sakkā nu kho amhehi ubhato paṭivissakagehānaṃ aggim adatvā vasitu”nti? “Evaṃ kira, amma”ti. “Tātā, mayhaṃ pitā na etaṃ sandhāya kathesi. Idaṃ pana sandhāya kathesi - ‘amma, tava sassusasurasāmikānaṃ aguṇaṃ disvā bahi tasmiṃ tasmiṃ gehe ṭhatvā mā kathesi. Evarūpo hi aggisadiso aggi nāma natthī”ti.

Ayyā, etaṃ tāva evaṃ hotu, imissā pana pitā “bāhirato aggi na anto pavesetabbo”ti āha, “kiṃ sakkā amhehi anto aggimhi nibbuta bāhirato aggim anāharitu”nti? “Evaṃ kira, amma”ti. Tātā, mayhaṃ pitā na etaṃ sandhāya kathesi, idaṃ pana sandhāya kathesi - sace paṭivissakagehesu itthiyo vā purisā vā sassusasurasāmikānaṃ aguṇaṃ kathenti, tehi kathitaṃ āharitvā “asuko nāma tumhākaṃ evaṇca evaṇca aguṇaṃ kathetī”ti puna mā katheyyāsi. “Etena hi agginā sadiso aggi nāma natthī”ti. Evaṃ imasmimpi kāraṇe sā niddosāva ahosi. Yathā ca ettha, evaṃ sesesupi.

Tesu pana ayamadhippāyo - yampi hi tassā pitarā “ye dadanti, tesāmyeva

dātabba”nti vuttaṃ. Taṃ “yācitakaṃ upakaraṇaṃ gahetvā ye paṭidenti, tesaññeva dātabba”nti sandhāya vuttaṃ.

“Ye na denti, tesāṃ na dātabba”nti idampi ye yācitakaṃ gahetvā na paṭidenti, tesāṃ na dātabbanti sandhāya vuttaṃ.

“Dadantassāpi adadantassāpi dātabba”nti idaṃ pana daliddesu ñātimittesu sampattesu te paṭidātuṃ sakkontu vā mā vā, tesāṃ dātumeva vaṭṭatīti sandhāya vuttaṃ.

“Sukhaṃ nisīditabba”nti idampi sassusasurasāmike disvā vuṭṭhātabbatthāne nisīdituṃ na vaṭṭatīti sandhāya vuttaṃ.

“Sukhaṃ bhuñjitabba”nti idaṃ pana sassusasurasāmikehi puretaraṃ abhuñjitvā te parivisitvā sabbehi laddhāladdhaṃ ñatvā pacchā sayāṃ bhuñjituṃ vaṭṭatīti sandhāya vuttaṃ.

“Sukhaṃ nipajjitabba”nti idampi sassusasurasāmikehi puretaraṃ sayanaṃ āruyha na nipajjitabbaṃ, tesāṃ kattabbayuttakaṃ vattapaṭivattaṃ katvā pacchā sayāṃ nipajjituṃ yuttanti sandhāya vuttaṃ.

“Aggi paricaritabbo”ti idaṃ pana sassumpi sasurampi sāmikampi aggikkhandhaṃ viya uragarājānaṃ viya ca katvā passituṃ vaṭṭatīti sandhāya vuttaṃ.

“Antodevatā namassitabbā”ti idampi sassuñca sasurañca sāmikañca devatā viya katvā daṭṭhuṃ vaṭṭatīti sandhāya vuttaṃ. Evaṃ seṭṭhi imesaṃ dasaovādānaṃ atthaṃ sutvā paṭivacanaṃ apassanto adhomukho nisīdi.

Atha naṃ kuṭumbikā “kiṃ seṭṭhi aññopi amhākaṃ dhītu doso atthī”ti pucchimsu. “Natthi, ayyā”ti. “Atha kasmā naṃ niddosaṃ akāraṇena gehā nikkadḍhāpesī”ti evaṃ vutte visākhā āha - “tātā, kiñcāpi mayhaṃ sasurassa vacanena paṭhamameva gamanaṃ na yuttaṃ, pitā pana me āgamanakāle mama dosasodhanatthāya maṃ tumhākaṃ hatthe ṭhapesi, tumhehi ca me niddosabhāvo ñāto, idāni ca mayhaṃ gantuṃ yutta”nti dāsīdāse “yānādīhi sajjāpethā”ti āṇāpesi. Atha naṃ seṭṭhi kuṭumbike gahetvā “amma, mayā ajānitvāva kathitaṃ, khamāhi me”ti āha. “Tāta, tumhākaṃ khamitabbaṃ tāva khamāmi, ahaṃ pana buddhasāsane aveccappasannassa kulassa dhītā, na mayaṃ vinā bhikkhusaṅghena vattāma, sace mama ruciyā bhikkhusaṅghaṃ paṭijaggituṃ labhāmi, vasissāmi”ti. “Amma, tvaṃ yathāruciyā tava samaṇe paṭijaggā”ti āha.

Visākhā dasabalaṃ nimantāpetvā punadivase nivesanaṃ pavesesi. Naggasamaṇāpi satthu migāraseṭṭhino gehaṃ gamanabhāvaṃ sutvā gantvā gehaṃ parivāretvā nisīdimsu. Visākhā dakkhiṇodakaṃ datvā “sabbo sakkāro paṭiyādito, sasuro me āgantvā dasabalaṃ parivisatū”ti sāsanaṃ pesesi. Atha naṃ gantukāmaṃ ājīvakā “mā kho tvaṃ, gahapati, samaṇassa gotamassa santikaṃ gacchā”ti nivāresuṃ. So “suṇhā me sayameva parivisatū”ti sāsanaṃ paṇiṇi. Sā buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ parivisitvā niṭṭhite bhattakicce puna sāsanaṃ pesesi - “sasuro me āgantvā dhammakathaṃ suṇātū”ti. Atha naṃ “idāni agamanaṃ nāma ativiya ayutta”nti dhammaṃ sotukāmatāya gacchantāṃ puna te āhaṃsu - “tena hi samaṇassa gotamassa dhammaṃ suṇanto bahisāṇiyā nisīditvā suṇāhi”ti. Puretamevassa gantvā sāṇiṃ parikkhipimsu. So gantvā bahisāṇiyaṃ nisīdi. Satthā “tvaṃ bahisāṇiyaṃ vā nisīda, parakuṭṭe vā parasele vā paracakkavāle vā pana

nisīda, ahaṃ buddho nāma sakkomi taṃ mama saddaṃ sāvetu”nti mahājambum
khandhe gahetvā cāleno viya amatavassaṃ vassento viya ca dhammaṃ desetuṃ
anupubbiṃ kathaṃ ārabhi.

Sammāsambuddhe ca pana dhammaṃ desente purato ʒitāpi pacchato ʒitāpi
cakkavāḷasataṃ cakkavāḷasahassaṃ atikkamitvā ʒitāpi akaniṭṭhabhavane ʒitāpi
“satthā mamaññeva oloketi, mayhameva dhammaṃ deseti”ti vadanti. Satthā hi taṃ
taṃ olokeno viya tena tena saddhiṃ sallapanto viya ca ahosi. Candasamā kira
buddhā. Yathā cando gaganamajjhe ʒito “mayhaṃ upari cando, mayhaṃ upari
cando”ti sabbasattānaṃ khāyati, evameva yattha katthaci ʒitānaṃ abhimukhe ʒitā
viya khāyanti. Idaṃ kira tesā alaṅkatasīsaṃ chinditvā añjitaakkhīni uppāṭetvā
hadayamaṃsaṃ uppāṭetvā parassa dāsattāya jālisadise putte kaṇhājinaṃsadisā
dhītarō maddisadisā pajāpatiyo paricajitvā dinnadānassa phalaṃ. Migāraseṭṭhi
kho tathāgate dhammadesanaṃ vinivattente bahisāṇiyaṃ nisinnova sahassa
nayaapaṭimaṇḍite sotāpattiphale patitṭhāya acalāya saddhāya samannāgato tīsu
ratanesu nikkaṅkho hutvā sāṇikaṇṇaṃ ukkhipitvā āgantvā suṇhāya thaṇaṃ mukhena
gahetvā, “tvaṃ me ajjato paṭṭhāya mātā”ti taṃ mātutṭhāne ʒhapesi. Tato paṭṭhāya
migāramātā nāma jātā. Pacchābhāge puttāṃ labhitvāpi migārotissa nāmamakāsi.

Mahāseṭṭhi suṇhāya thaṇaṃ vissajjetvā gantvā bhagavato dvīsu pādesu sirasā
nipatitvā pāde pāṇīhi ca parisambāhanto mukhena ca paricumbanto “migāro ahaṃ,
bhante, migāro ahaṃ, bhante”ti tikkhattuṃ nāmaṃ sāvetvā, “ahaṃ, bhante,
ettakaṃ kālāṃ yattha nāma dvinnaṃ mahapphalanti na jānāmi, idāni ca me suṇisaṃ
nissāya ñātaṃ, sabbā apāyadukkhā muttomhi, suṇisā me imaṃ gehaṃ āgacchanti
mama atthāya hitāya sukhāya āgatā”ti vatvā imaṃ gāthamāha -

“Sohaṃ ajja pajānāmi, yattha dinnāṃ mahapphalaṃ;
Atthāya vata me bhaddā, suṇisā gharamāgatā”ti.

Visākhā punadivasatthāyapi satthāraṃ nimantesi. Athassā punadivasepi sassu
sotāpattiphalaṃ pattā. Tato paṭṭhāya taṃ gehaṃ sāsanassa vivaḍadvāraṃ ahosi.
Tato seṭṭhi cintesi - “bahūpakārā me suṇisā pasannākāramassā karissāmi, etissā
bhāriyaṃ pasādhanāṃ niccakālaṃ pasādhetuṃ na sakkā, sallahukamassā divā ca
ratto ca sabbairiyāpathesu pasādhanayoggaṃ pasādhanāṃ kāressāmi”ti
satasahassagghanakaṃ ghanamaṭṭhakaṃ nāma pasādhanāṃ kāretvā tasmaṃ
niṭṭhite buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ nimantetvā sakkaccaṃ bhojetvā
visākhāṃ soḷasahi gandhodakaghaṭehi nhāpetvā satthu sammukhe ʒhapetvā
pasādhetvā satthāraṃ vandāpesi. Satthā anumodanaṃ katvā vihārameva gato.
Visākhāpi tato paṭṭhāya dānādīni puññāni karontī satthu santikā aṭṭha vare labhitvā
gaganatale candalekhā viya paññāyamānā puttadhītāhi vuḍḍhiṃ pāpuṇi. Tassā kira
dasa puttā dasa dhītarō ca ahesuṃ. Tesu ekekassa dasa dasa puttā dasa dasa
dhītarō ahesuṃ. Tesu tesupi ekekassa dasa dasa puttā dasa dasa dhītarō cāti
evamassā puttānattapanattasantānavasena pavattāni vīsādhikāni cattāri satāni aṭṭha
ca pāṇasahassāni ahesuṃ. Tenāhu porāṇā -

“Visākhā vīsati puttā, nattā ca caturo satā;
Panattā aṭṭhasahassā, jambudīpe supākaṭā”ti.

Āyu vīsavassasataṃ ahosi, sīse ekampi palitaṃ nāma nāhosi, niccaṃ soḷasavassuddesikā viya ahosi. Taṃ puttanaṭṭapanattaparivāraṃ vihāraṃ gacchantiṃ disvā, “katamā ettha visākhā”ti paripucchitāro honti? Ye naṃ gacchantiṃ passanti, “idāni thokaṃ gacchatu, gacchamānāva no, ayyā sobhatī”ti, cintenti. Ye naṃ ʈhitaṃ nisinnaṃ nipannaṃ passanti, “idāni thokaṃ nipajjatu, nipannāva no, ayyā, sobhatī”ti cintenti. Iti sā “catūsu iriyāpathesu asukairiyāpathena nāma na sobhatī”ti vattabbā na hoti. Pañcannaṃ kho pana hatthīnaṃ balaṃ dhāreti. Rājā “visākhā kira pañcannaṃ hatthīnaṃ balaṃ dhāreti”ti sutvā tassā vihāraṃ gantvā dhammaṃ sutvā āgamanavelāya thāmaṃ vīmaṃsitukāmo hatthiṃ vissajjāpesi, so soṇḍaṃ ukkhipitvā visākhābhimukho agamāsi. Tassā parivāritthiyo pañcasatā ekaccā palāyiṃsu, ekaccā na parissajjitvā “kiṃ ida”nti vutte - “rājā kira te, ayye, balaṃ vīmaṃsitukāmo hatthiṃ vissajjāpesi”ti vadiṃsu. Visākhā imaṃ disvā, “kiṃ palāyitena, kathaṃ nu kho taṃ gaṇhissāmī”ti cintetvā, “sace taṃ daḷhaṃ gaṇhissāmi, vinasseyyā”ti dvīhi aṅgulīhi soṇḍāya gahetvā paṭipaṇāmesi. Hatthī attānaṃ sandhāretvā ʈhātuṃ nāsakki, rājaṅgaṇe ukkuṭiko hutvā patito. Mahājano sādhuḷkāraṃ adāsi. Sāpi saparivārā sotthinā gehaṃ agamāsi.

Tena kho pana samayena sāvattthiyaṃ visākhā migāramātā bahuputtā hoti bahunattā arogaṇattā arogaṇattā abhimaṅgalasammatā, tāvatakesu puttanaṭṭesu ekopi antara maraṇaṃ patto nāma nāhosi. Sāvattthivāsino maṅgalesu chaṇesu visākhā paṭhamā nimantetvā bhojenti. Athekasmiṃ ussavadvase mahājane maṇḍitapasādhite dhammassavanāya vihāraṃ gacchante visākhāpi nimantitaṭṭhāne bhuñjitvā mahālatāpasādhanāṃ pasādhettvā mahājanena saddhiṃ vihāraṃ gantvā ābharaṇāni omuñcitvā uttarāsaṅgena bhaṇḍikaṃ bandhitvā dāsiyā adāsi. Yaṃ sandhāya vuttaṃ -

“Tena kho pana samayena sāvattthiyaṃ ussavo hoti, manussā alaṅkatapaṭiyattā āramaṃ gacchanti, visākhāpi migāramātā alaṅkatapaṭiyattā vihāraṃ gacchati. Atha kho visākhā migāramātā ābharaṇāni omuñcitvā uttarāsaṅgena bhaṇḍikaṃ bandhitvā dāsiyā adāsi ‘handā je imaṃ bhaṇḍikaṃ gaṇhāhī’”ti.

Sā kira vihāraṃ gacchantī cintesi - “evarūpaṃ mahaggaṃ pasādhanāṃ sīse paṭimukkaṃ yāva pādapiṭṭhiṃ alaṅkāraṃ alaṅkaritvā vihāraṃ pavisitum ayutta”nti naṃ omuñcitvā bhaṇḍikaṃ katvā attano puññeneva nibbattāya pañcahatthithāmadharāya dāsiyā hatthe adāsi. Sā eva kira taṃ gaṇhitum sakkoti. Tena naṃ āha - “amma, imaṃ pasādhanāṃ gaṇha, satthusantikā nivattanakāle pasādhessāmi na”nti. Taṃ pana datvā ghanamaṭṭhakaṃ pasādhanāṃ pasādhettvā satthāraṃ upasaṅkamitvā dhammaṃ assosi, dhammassavanāvasāne bhagavantaṃ vanditvā utṭhāya pakkāmi. Sāpissā dāsī taṃ pasādhanāṃ pamuṭṭhā. Dhammaṃ sutvā pana pakkantāya parisāya sace kiñci pamuṭṭhaṃ hoti, taṃ ānandatthero paṭisāmeti. Iti so taṃ divasaṃ mahālatāpasādhanāṃ disvā satthu ārocesi - “bhante, visākhā pasādhanāṃ pamussitvā gatā”ti. “Ekamantaṃ ʈhapehi, ānandā”ti. Thero taṃ ukkhipitvā sopānapasse laggetvā ʈhapesi.

Visākhāpi suppiyāya saddhiṃ “āgantukagamikagilānādīnaṃ kattabbayuttakaṃ jānissāmī”ti antovihāre vicari. Tā pana upāsikāyo antovihāre disvā sappimadhutelādīhi atthikā pakatiyāva daharā ca sāmaṇerā ca thālakādīni gahetvā upasaṅkamanti. Tasmimpi divase tattheva kariṃsu. Athekaṃ gilānaṃ bhikkhuṃ disvā suppiyā “kenattho ayyassā”ti pucchitvā “paṭicchādanīyenā”ti vutte hotu, ayya, pesessāmīti dutiyadvase kappiyamaṃsaṃ alabhanti attano ūrumaṃsena

kattabbakiccaṃ katvā puna satthari pasādena pākatikasarīrāva ahosi. Visākhāpi gilāne ca dahare ca sāmaṇere ca oloketvā aññena dvārena nikkhamitvā vihārūpacāre ṭhitā, “amma, pasādhanam āhara pasādheṣṣāmī”ti āha. Tasmim̐ khaṇe sā dāsī pamussitvā nikkhantabhāvaṃ ṇatvā, “ayye, pamuṭṭhāmhi”ti āha. “Tena hi gantvā gaṇhitvā ehi, sace pana mayham̐ ayyena ānandattherena ukkhipitvā aññasmim̐ ṭhāne ṭhapitam̐ hoti, mā āhareyyāsi, ayyasseva taṃ mayā pariccatta”nti. Jānāti kira sā “kulamanussānam̐ pamuṭṭhabhaṇḍakam̐ thero paṭisāmetī”ti; tasmā evamāha. Theropi taṃ dāsim̐ disvāva “kimattham̐ āgatāsī”ti pucchitvā, “ayyāya me pasādhanam̐ pamussitvā āgatāmhi”ti vutte, “etasmim̐ me sopānapasse ṭhapitam̐, gaccha nam̐ gaṇhāhi”ti āha. Sā, “ayya, tumhākam̐ hatthena āmaṭṭhabhaṇḍakam̐ mayham̐ ayyāya anāhāriyam̐ kata”nti vatvā tucchahatthāva gantvā, “kim̐, ammā”ti visākhāya puṭṭhā tamattham̐ ārocesi. “Amma, nāham̐ mama ayyena āmaṭṭhabhaṇḍam̐ pilandhissāmi, pariccattam̐ mayā. Ayyānam̐ pana paṭijaggituṃ dukkham̐, taṃ vissajjetvā kappiyabhaṇḍam̐ upanessāmi, gaccha, taṃ āharāhi”ti. Sā gantvā āhari. Visākhā taṃ apilandhitvāva kammāre pakkosāpetvā agghāpesi. Tehi “nava koṭiyo agghati, hatthakārāpaṇiyam̐ panassa satahassa”nti vutte pasādhanam̐ yāne ṭhapāpetvā “tena hi taṃ vikkiṇathā”ti āha. Bhattakam̐ dhanam̐ datvā gaṇhitu na koci sakkhissati. Tañhi pasādhanam̐ pasādhetuṃ anucchavikā itthiyo nāma dullabhā. Pathavimaṇḍalasmiñhi tissova itthiyo mahālatāpasādhanam̐ labhiṃsu visākhā mahāupāsikā, bandhulamallasenāpatissa bhariyā, mallikā, bārāṇasīseṭṭhino dhītāti.

Tasmā visākhā sayameva tassa mūlam̐ datvā satahassādhikā nava koṭiyo sakaṭe āropetvā vihāram̐ netvā satthāram̐ vanditvā, “bhante, mayham̐ ayyena ānandattherena mama pasādhanam̐ hatthena āmatṭham̐, tena āmaṭṭhakālato paṭṭhāya na sakkā taṃ mayā pilandhituṃ. Taṃ pana vissajjetvā kappiyam̐ upanessāmīti vikkiṇāpentī aññam̐ taṃ gaṇhituṃ samattham̐ adisvā ahameva tassa mūlam̐ gāhāpetvā āgatā, catūsu paccayesu katarapaccayena upanessāmi, bhante”ti. Pācīnadvāre saṅghassa vasanaṭṭhānam̐ kātuṃ te yuttam̐ visākheti “yuttam̐, bhante”ti visākhā tuṭṭhamānasā navakoṭīhi bhūmimeva gaṇhi. Aparāhi navakoṭīhi vihāram̐ kātuṃ ārabhi.

Athekadivasam̐ satthā paccūsasamaye lokam̐ volokento devalokā cavitvā bhaddiyanagare seṭṭhikule nibbattassa bhaddiyassa nāma seṭṭhiputtassa upanissayasampattiṃ disvā anāthapiṇḍikassa gehe bhattakiccaṃ katvā uttaradvārābhimukho ahosi. Pakatiyā hi satthā visākhāya gehe bhikkham̐ gaṇhitvā dakkhiṇadvārena nikkhamitvā jetavane vasati. Anāthapiṇḍikassa gehe bhikkham̐ gahetvā pācīnadvārena nikkhamitvā pubbārāme vasati. Uttaradvāram̐ sandhāya gacchantam̐yeva bhagavantam̐ disvā, “cārikam̐ pakkamissatī”ti jānanti. Visākhāpi taṃ divasam̐ “satthā uttaradvārābhimukho gato”ti sutvā vegena gantvā vanditvā āha - “cārikam̐ gantukāmattha, bhante”ti? “Āma, visākhe”ti. “Bhante, ettakam̐ dhanam̐ pariccajitvā tumhākam̐ vihāram̐ kāremi, nivattatha, bhante”ti. “Anivattagamanam̐ idam̐ visākhe”ti. Sā “addhā hetusampannam̐ kañci passissati bhagavā”ti cintetvā, “tena hi, bhante, mayham̐ katākatavijānanakam̐ ekam̐ bhikkhum̐ nivattetvā gacchathā”ti āha. “Yaṃ ruccasi, tassa pattam̐ gaṇha visākhe”ti āha. Sā kiñcāpi ānandattheram̐ piyāyati, “mahāmoggallānatthero iddhimā, etaṃ me nissāya kammam̐ lahuṃ nipphajjissatī”ti pana cintetvā therassa pattam̐ gaṇhi. Thero satthāram̐ olokesi. Satthā “tava parivāre pañcasate bhikkhū gahetvā nivatta moggallānā”ti āha. So tathā akāsi. Tassānubhāvena paññāsasaṭṭhiyojanānipi

rukkhatthāya ca pāsāṇatthāya ca gatā manussā mahante mahante rukkhe ca pāsāṇe ca gahetvā taṃ divasameva āgacchanti, neva sakaṭe rukkhapāsāṇe āropentā kilamanti, na akkho bhijjati. Na cirasseva dvebhūmikaṃ pāsādaṃ karimṃsu. Heṭṭhābhūmiyaṃ pañca gabbhasatāni, uparibhūmiyaṃ pañca gabbhasatānīti gabbhasahassapaṭimaṇḍito pāsādo ahosi. Atṭhakarīse parisuddhe bhūmibhāge pāsādaṃ kārāpesi, “suddhapāsādo pana na sobhatī”ti taṃ parivāretvā pañca padhānavettagehasatāni, pañca cūlapāsādasatāni, pañca dīghamālakasatāni kārāpesi.

Atha satthā navahi māsehi cārikaṃ caritvā puna sāvattimaṃ agamāsi. Visākhāyapi pāsāde kammaṃ navahi māsehi niṭṭhitaṃ. Pāsādakūṭaṃ ghanakoṭṭitarattasuvanṇeneva satṭhiudakaghaṭagaṇhanakaṃ kārāpesi. “Satthā jetavanavihāraṃ gacchatī”ti ca sutvā paccuggamaṃ katvā satthāraṃ attano vihāraṃ netvā paṭiññaṃ gaṇhi, “bhante, imaṃ catumāsāṃ bhikkhusaṅghaṃ gahetvā idheva vasatha, pāsādamahaṃ karissāmī”ti. Satthā adhvāsesi. Sā tato paṭṭhāya buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa vihāre eva dānaṃ deti. Athassā ekā sahāyikā satasahassagghanaṃ ekaṃ vatthaṃ ādāya āgantvā, “sahāyike ahaṃ imaṃ vatthaṃ tava pāsāde bhūmattharaṇasaṅkhepena attharitukāmā, attharaṇatṭhānaṃ me ācikkhathā”ti āha. “Sādhu sahāyike, sace tyāhaṃ ‘okāso natthī’ti vakkhāmi, tvam ‘me okāsaṃ adātukāmā’ti maññissasi, sayameva pāsādassa dve bhūmiyo gabbhasahassaṃ oloketvā attharaṇatṭhānaṃ jānāhī”ti āha. Sā satasahassagghanaṃ vatthaṃ gahetvā tattha tattha vicarantī tato appataramūlaṃ vatthaṃ adisvā “nāhaṃ imasmiṃ pāsāde puññabhāgaṃ labhāmī”ti domanassappattā ekasmiṃ ṭhāne rodantī atṭhāsi. Atha naṃ ānandatthero disvā, “kasmā rodasī”ti pucchi. Sā tamatthaṃ ārocesi. Thero “mā cintayi, ahaṃ te attharaṇatṭhānaṃ ācikkhissāmī”ti vatvā, “sopānapādamūle pādadhovanaṭṭhāne imaṃ pādapuñchanakaṃ katvā attharāhi, bhikkhū pāde dhovitvā paṭhamaṃ ettha pādaṃ puñchitvā anto pavissanti, evaṃ te mahapphalaṃ bhavissatī”ti āha. Visākhāya kiretaṃ asallakkhitatṭhānaṃ.

Visākhā cattāro māse antovihāre buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa dānaṃ adāsi, avasānadivase bhikkhusaṅghassa cīvarasāṭake adāsi. Saṅghanavakena laddhacīvarasāṭakā saṃsagghanaṃ honti. Sabbesaṃ pattāni pūretvā bhesajjaṃ adāsi. Dānapariccāge nava koṭiyo agamaṃsu. Iti vihārassa bhūmiggahaṇe nava koṭiyo, vihārassa kārāpane nava, vihāramahe navāti sabbāpi sattavīsati koṭiyo sā buddhasāsane pariccaji. Itthibhāve ṭhatvā micchādītṭhikassa gehe vasamānāya evarūpo mahāpariccāgo nāma aññissā natthi. Sā vihāramahassa niṭṭhitadivase vaḍḍhamānakacchāyāya puttanaṭṭapanattaparivutā “yaṃ yaṃ mayā pubbe patṭhitaṃ, sabbameva matthakaṃ patta”nti pāsādaṃ anupariyāyanti pañcahi gāthāhi madhurasaddena imaṃ udānaṃ udānesi -

“Kadāhaṃ pāsādaṃ rammaṃ, sudhāmatṭikalepanaṃ;
Vihāradānaṃ dassāmi, saṅkappo mayha pūrito.

“Kadāhaṃ mañcapīṭhaṇca, bhisibimbohanāni ca;
Senāsanabhaṇḍaṃ dassāmi, saṅkappo mayha pūrito.

“Kadāhaṃ salākabhattaṃ, suciṃ maṃsūpasēcanaṃ;
Bhojanadānaṃ dassāmi, saṅkappo mayha pūrito.

“Kadāhaṃ kāsikaṃ vatthaṃ, khomakappāsikāni ca;
Cīvaradānaṃ dassāmi, saṅkappo mayha pūrito.

“Kadāhaṃ sappinavanītaṃ, madhutelañca phāṇitaṃ;
Bhesajjadānaṃ dassāmi, saṅkappo mayha pūrito”ti.

Bhikkhū tassā saddaṃ sutvā satthu ārocayiṃsu - “bhante, amhehi ettake addhāne visākhāya gāyanaṃ nāma na diṭṭhapubbaṃ, sā ajja puttanaṭṭapanattaṭṭaparivutā gāyamānā pāsādaṃ anupariyāyati, kiṃ nu khvassā pittaṃ vā kupitaṃ, udāhu ummattikā jātā”ti? Satthā “na, bhikkhave, mayhaṃ dhītā gāyati, attano panassā ajjhāsayo paripuṇṇo, sā ‘patthitapatthanā me matthakaṃ pattā’ti tuṭṭhamānasā udānaṃ udānetī vicarati”ti vatvā “kadā pana, bhante, tāya patthanā patthitā”ti? “Suṇissatha, bhikkhave”ti. “Suṇissāma, bhante”ti vutte atītaṃ āhari -

“Atīte, bhikkhave, ito kappasatasahassamatthake padumuttaro nāma buddho loke nibbatti. Tassa vassasatasahassaṃ āyu ahoṣi, khīṇāsavānaṃ satasahassaparivāro, nagaraṃ haṃsavatī nāma, pitā sunando nāma rājā, mātā sujātā nāma devī, tassa aggaupatṭhāyikā ekā upāsikā aṭṭha vare yācitvā mātutuṭṭhāne ṭhatvā satthāraṃ catūhi paccayehi paṭijaggantī sāyaṃpātaṃ upatṭhānaṃ gacchati. Tassā ekā sahāyikā tāya saddhiṃ vihāraṃ nibaddhaṃ gacchati. Sā tassā satthārā saddhiṃ vissāseṇa kathanañca vallabhabhāvañca disvā, ‘kiṃ nu kho katvā evaṃ buddhānaṃ vallatā hotī’ti cintetvā satthāraṃ pucchi - ‘bhante, esā itthī tumhākaṃ kiṃ hotī’”ti? “Upatṭhāyikānaṃ aggā”ti. “Bhante, kiṃ katvā upatṭhāyikānaṃ aggā hotī”ti? “Kappasatasahassaṃ patthanaṃ patthetvā”ti. “Idāni patthetvā laddhuṃ sakkā, bhante”ti. “Āma, sakkā”ti. “Tena hi, bhante, bhikkhusatasahassena saddhiṃ sattāhaṃ mayhaṃ bhikkhaṃ gaṇhathā”ti āha. Satthā adhvāsesi. Sā sattāhaṃ dānaṃ datvā osānadivase cīvarasāṭake datvā satthāraṃ vanditvā pādamūle nipajjitvā, “bhante, nāhaṃ imassa dānassa phalena devissariyādīnaṃ aññataraṃ patthemi, tumhādisassa panekassa buddhassa santike aṭṭha vare labhitvā mātutuṭṭhāne ṭhatvā catūhi paccayehi paṭijaggituṃ samatthānaṃ aggā bhaveyya”nti patthanaṃ patṭhapesi. Satthā “samijjhissati nu kho imissā patthanā”ti anāgataṃ āvajjento kappasatasahassaṃ oloketvā “kappasatasahassapariyosāne gotamo nāma buddho uppajjissati, tadā tvaṃ visākhā nāma upāsikā hutvā tassa santike aṭṭha vare labhitvā mātutuṭṭhāne ṭhatvā catūhi paccayehi paṭijaggantīnaṃ upatṭhāyikānaṃ aggā bhavissasī”ti āha. Tassā sā sampatti sveva laddhabbā viya ahoṣi.

Sā yāvatāyukaṃ puññaṃ katvā tato cutā devaloke nibbattitvā devamanussesu saṃsaraṇtī kassapasammāsambuddhakāle kikissa kāsirañño sattannaṃ dhītānaṃ kaniṭṭhā saṅghadāsī nāma hutvā parakulaṃ agantvā tāhi jeṭṭhabhaginīhi saddhiṃ dīgharattaṃ dānādīni puññaṇi katvā kassapasammāsambuddhassa pādamūlepi “anāgate tumhādisassa buddhassa mātutuṭṭhāne ṭhatvā catupaccayadāyikānaṃ aggā bhaveyya”nti patthanaṃ akāsi. Sā tato patṭhāya pana devamanussesu saṃsaraṇtī imasmiṃ attabhāve meṇḍakasetṭhiputtassa dhanañcayasetṭhino dhītā hutvā nibbattā. Mayhaṃ sāsane bahūni puññaṇi akāsi. Iti kho, bhikkhave, “na mayhaṃ dhītā gāyati, patthitapatthanāya pana nipphattiṃ disvā udānaṃ udānetī”ti vatvā satthā dhammaṃ desento, “bhikkhave, yathā nāma cheko mālākāro nānāpupphānaṃ mahantaṃ rāsīṃ katvā nānappakāre mālāguṇe karoti, evameva visākhāya nānappakārāni puññaṇi kātuṃ cittaṃ namati”ti vatvā imaṃ gāthamāha -

53. “Yathāpi puppharāsīmā, kayirā mālāguṇe bahū;

Evam jātena maccena, kattabbaṃ kusalaṃ bahu''nti.

Tattha puppharāsīmhāti nānappakārānaṃ pupphānaṃ rāsīmhā. Kayirāti kareyya. Mālāguṇe bahūti ekato vaṇṭikamālādibhedā nānappakārā mālāvikatiyo. Maccenāti maritabbasabhāvatāya ''macco''ti laddhanāmena sattena cīvaradānādibhedam bahuṃ kusalaṃ kattabbaṃ. Tattha puppharāsiggahaṇaṃ bahupupphadassanattaṃ. Sace hi appāni pupphāni honti, mālākāro ca cheko neva bahū mālāguṇe kātuṃ sakkoti, acheke pana appesu bahūsupi pupphesu na sakkotiyeva. Bahūsu pana pupphesu sati cheko mālākāro dakkho kusalo bahū mālāguṇe karoti, evameva sace ekaccassa saddhā mandā hoti, bhogā ca bahū saṃvijjanti, neva sakkoti bahūni kusalaṃ kātuṃ, mandāya ca pana saddhāya mandesu ca pana bhogesu na sakkoti. Uḷārāya ca pana saddhāya mandesu ca bhogesu na sakkotiyeva. Uḷārāya ca pana saddhāya uḷāresu ca bhogesu sati sakkoti. Tathārūpā ca visākhā upāsikā. Taṃ sandhāyetaṃ vuttaṃ - ''yathāpi...pe... kattabbaṃ kusalaṃ bahu''nti.

Desanāvasāne bahū sotāpannādayo ahesuṃ. Mahājanassa sātthikā dhammadesanā jātāti.

Visākhāvatthu aṭṭhamam

9. Ānandattherapañhāvatthu

54-55. Na pupphagandho paṭivātametīti imaṃ dhammadesanaṃ satthā sāvattiyaṃ viharanto ānandattherassa pañhaṃ vissajjento kathesi.

Thero kira sāyanhasamaye paṭisallīno cintesi - ''bhagavatā mūlagandho, sārāgandho, pupphagandhoti tayo uttamagandhā vuttā, tesam anuvātameva gandho gacchati, no paṭivātaṃ. Atthi nu kho taṃ gandhajātaṃ, yassa paṭivātampi gandho gacchatī''ti. Athassa etadahosi - ''kiṃ mayhaṃ attanā vinicchitena, satthāraṃyeva pucchissāmi''ti. So satthāraṃ upasaṅkamitvā pucchi. Tena vuttaṃ -

''Atha kho āyasmā ānando sāyanhasamaye paṭisallānā vuṭṭhito yena bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā bhagavantaṃ abhivādetvā ekamantaṃ nisīdi, ekamantaṃ nisinno kho āyasmā ānando bhagavantaṃ etadavoca -

''Tīṇimāni, bhante, gandhajātāni, yesam anuvātameva gandho gacchati, no paṭivātaṃ. Katamāni tīṇi? Mūlagandho, sārāgandho, pupphagandho, imāni kho, bhante, tīṇi gandhajātāni. Yesam anuvātameva gandho gacchati, no paṭivātaṃ. Atthi nu kho, bhante, kiñci gandhajātaṃ yassa anuvātampi gandho gacchati, paṭivātampi gandho gacchati, anuvātaṃ paṭivātampi gandho gacchatī''ti?

Athassa bhagavā pañhaṃ vissajjento -

''Atthānanda, kiñci gandhajātaṃ, yassa anuvātampi gandho gacchati, paṭivātampi gandho gacchati, anuvātaṃ paṭivātampi gandho gacchatī''ti. ''Katamaṃ pana taṃ, bhante, gandhajātaṃ''? ''Yassa anuvātampi gandho gacchati, paṭivātampi gandho gacchati, anuvātaṃ paṭivātampi gandho gacchatī''ti?

''Idhānanda, yasmiṃ gāme vā nigame vā itthi vā puriso vā buddhaṃ saraṇaṃ gato hoti, dhammaṃ saraṇaṃ gato hoti, saṅghaṃ saraṇaṃ gato hoti, paṇātipātā paṭivirato hoti, adinnādānā paṭivirato hoti, kāmesumicchācārā paṭivirato hoti,

musāvādā paṭivirato hoti, surāmerayamajjapamādaṭṭhānā paṭivirato hoti, sīlavā hoti kalyāṇadhammo, vigatamalamaccherena cetasā agāraṃ ajjhāvasati muttacāgo payatapāṇi vossaggarato yācayogo dānasamvibhāgarato.

“Tassa disāsu samaṇabrāhmaṇā vaṇṇaṃ bhāsanti, ‘amukasmiṃ nāma gāme vā nigame vā itthī vā puriso vā buddhaṃ saraṇaṃ gato hoti, dhammaṃ saraṇaṃ gato hoti, saṅghaṃ saraṇaṃ gato hoti...pe... dānasamvibhāgarato’”ti.

“Devatāpissa vaṇṇaṃ bhāsanti, ‘amukasmiṃ nāma gāme vā nigame vā itthī vā puriso vā buddhaṃ saraṇaṃ gato hoti, dhammaṃ saraṇaṃ gato hoti, saṅghaṃ saraṇaṃ gato hoti...pe... dānasamvibhāgarato’”ti. “Idaṃ kho taṃ, ānanda, gandhajātaṃ, yassa anuvātampi gandho gacchati, paṭivātampi gandho gacchati, anuvātaṭṭhānampi gandho gacchati”ti vatvā imā gāthā abhāsi -

54. “Na pupphagandho paṭivātameti,
Na candanaṃ tagaramallikā vā;
Satañca gandho paṭivātameti,
Sabbā disā sappuriso pavāyati.

55. “Candanaṃ tagaraṃ vāpi, uppalaṃ atha vassikī;
Etesaṃ gandhajātānaṃ, sīlagandho anuttaro”ti.

Tattha na pupphagandhoti tāvatimsabhavane paricchattakarukkho āyāmato ca vitthārato ca yojanasatiko, tassa pupphānaṃ ābhā paññāsa yojanāni gacchati, gandho yojanasataṃ, sopi anuvātameva gacchati, paṭivātaṃ pana aṭṭhaṅgulamattampi gantuṃ na sakkoti, evarūpopi na pupphagandho paṭivātameti. Candananti candanagandho. Tagaramallikā vāti imesampi gandho eva adhippeto. Sāragandhānaṃ aggassa hi lohitacandanassāpi tagarassapi mallikāyapi anuvātameva vāyati, no paṭivātaṃ. Satañca gandhoti sappurisānaṃ pana buddhapaccekaḥbuddhasāvakānaṃ sīlagandho paṭivātameti. Kiṃ kārāṇa? Sabbā disā sappuriso pavāyati yasmā pana sappuriso sīlagandhena sabbāpi disā ajjhottharivāva gacchati, tasmā “tassa gandho na paṭivātameti”ti na vattabbo. Tena vuttaṃ “paṭivātameti”ti. Vassikīti jātisumanā. Etesanti imesaṃ candanādīnaṃ gandhajātānaṃ gandhato sīlavantānaṃ sappurisānaṃ sīlagandhova anuttaro asadisō apaṭibhāgoti.

Desanāvasāne bahū sotāpattiṭṭhānāni pattā. Desanā mahājanassa sātthikā jātāti.

Ānandattherapañhāvatthu navamaṃ.

10. Mahākassapaṭṭherapiṇḍapātadinnavatthu

56. Appamatto ayaṃ gandhoti imaṃ dhammadesanaṃ satthā veḷuvane viharanto mahākassapaṭṭherassa piṇḍapātadānaṃ ārabha kathesi.

Ekasmiṃhi divase therō sattāhaccayena nirodhā vuṭṭhāya “rājagahe sapadānaṃ piṇḍāya carissāmī”ti nikkhami. Tasmīṃ pana samaye sakkassa devaraṇṇo paricārikā kakuṭapādiniyo pañcasatā accharāyo “therassa piṇḍapātānaṃ dassāmā”ti ussāhajātā pañca piṇḍapātāsātāni sajjetvā ādāya antarāmagge ṭhatvā, “bhante, imaṃ piṇḍapātānaṃ gaṇhatha, saṅghaṃ no karoṭhā”ti vadimsu. “Gacchatha tumhe, ahaṃ duggatānaṃ saṅghaṃ karissāmī”ti. “Bhante, mā no nāsetha, saṅghaṃ no karoṭhā”ti. Therō ṇatvā puna paṭikkhipitvā punapi apagantuṃ aniccamānā

yācantiyo “attano pamāṇaṃ na jānātha, apagacchathā”ti accharam pahari. Tā therassa accharasaddaṃ sutvā santhambhitvā sammukhā ṭhātum asakkontiyo palāyitvā devalokameva gantvā, sakkena “kahaṃ gatātthā”ti puṭṭhā, “samāpattito vuṭṭhitassa therassa piṇḍapātaṃ dassāmā”ti gatāmhā, devā”ti. “Dinno pana vā”ti? “Gaṇhitum na icchatī”ti. “Kiṃ kathesi”ti? “Duggatānaṃ saṅgahaṃ karissāmī”ti āha, devā”ti. “Tumhe kenākārena gatā”ti. “Imināva, devā”ti. Sakko “tumahādisiyo therassa piṇḍapātaṃ kiṃ dassantī”ti sayam dātukāmo hutvā, jarājiṇṇo mahallako khaṇḍadanto palitakeso otaggasarīro mahallakatanta vāyo hutvā sujampi devadhītaram tathārūpameva mahallikaṃ katvā ekaṃ pesakāravīthiṃ māpetvā tantaṃ pasārento acchi.

Theropi “duggatānaṃ saṅgahaṃ karissāmī”ti nagarābhimukho gacchanto bahinagare eva taṃ vīthiṃ disvā olovento dve jane addasa. Tasmim khaṇe sakko tantaṃ pasāreti, sujā tasaram vaṭṭeti. Thero cintesi - “ime mahallakakālepi kammaṃ karontiyeva imasmim nagare imehi duggatatarā natthi maññe, imehi dinnaṃ uḷukamattampi sākamattampi gahetvā imesaṃ saṅgahaṃ karissāmī”ti. So tesam gehābhimukho ahosi. Sakko taṃ āgacchantam disvā sujam āha - “bhadde, mayham ayyo ito āgacchatī, tvaṃ apassantī viya tuṇhī hutvā nisīda, khaṇena theram vañcetvā piṇḍapātaṃ dassāmā”ti. Thero āgantvā gehadvāre aṭṭhāsi. Tepi apassantā viya attano kammameva karontā thokaṃ āgamiṃsu.

Atha sakko “gehadvāre eko thero viya ṭhito, upadhārehi tāvā”ti āha. “Gantvā upadhāretha, sāmī”ti. So gehā nikkhamitvā theram pañcapatitṭhitena vanditvā ubhohi hatthehi jaṇṇukāni olambitvā nitthunanto uṭṭhāya “kataro thero nu kho ayyo”ti thokaṃ osakkitvā “akkhīni me dhūmāyantī”ti vatvā nalāṭe hattham ṭhapetvā uddham oloketvā “aho dukkham, ayyo no mahākassapatthero cirassaṃ me kuṭṭidvāraṃ āgato, atthi nu kho kiñci gehe”ti āha. Sujā thokaṃ ākulaṃ viya hutvā “atthi, sāmī”ti paṭivacanam adāsi. Sakko, “bhante, lūkham vā paṇītam vāti acintetvā saṅgahaṃ no karoṭhā”ti pattam gaṇhi. Thero “etehi dinnaṃ sākam vā hotu kuṇḍakamuṭṭhi vā, saṅgahaṃ nesaṃ karissāmī”ti pattam adāsi. So antogharam pavisitvā ghaṭṭodanam nāma ghaṭṭiyā uddharitvā pattam pūretvā therassa hatthe ṭhapesi. So ahosi piṇḍapāto anekasūpabyañjano, sakalam rājagahanagaram gandhena ajjhotthari.

Tadā thero cintesi - “ayam puriso appesakkho, piṇḍapāto mahesakkho, sakkassa bhojanasadiso, ko nu kho eso”ti. Atha nam “sakko”ti ñatvā āha - “bhāriyam te kammaṃ kataṃ duggatānaṃ sampattiṃ vilumpantena, ajja mayham dānam datvā kocideva duggato senāpatitṭhānam vā seṭṭhitṭhānam vā labheyyā”ti. “Mayā duggatataro natthi, bhante”ti. “Kiṃ kāraṇaṃ tvaṃ duggato devaloke rajjasiriṃ anubhavanto”ti? “Bhante, evaṃ nāmetam, mayā pana anuppanne buddhe kalyāṇakammaṃ kataṃ, buddhuppāde vattamāne kalyāṇakammaṃ katvā cūlarathadevaputto mahārathadevaputto anekavaṇṇadevaputtoti ime tayo samānadevaputtā mama āsannaṭṭhāne nibbattā, mayā tejavantatarā. Ahañhi tesu devaputtesu ‘nakkhattam kīlissāmā’ti paricārīkāyo gahetvā antaravīthiṃ otiṇṇesu palāyitvā geham pavisāmi. Tesañhi sarīrato tejo mama sarīram ottharati, mama sarīrato tejo tesam sarīram na ottharati, ‘ko mayā duggatataro, bhante’ti. ‘Evaṃ santepi ito paṭṭhāya mayham mā evaṃ vañcetvā dānamadāsī’”ti. “Vañcetvā tumhākam dāne dinne mayham kusalam atthi, na atthī”ti? “Atthāvuso”ti. “Evaṃ

sante kusalakammakaraṇaṃ nāma mayhaṃ bhāro, bhante”ti. So evaṃ vatvā therāṃ vanditvā sujaṃ gahetvā therāṃ padakkhiṇaṃ katvā vehāsaṃ abbhuggantvā “aho dānaṃ paramadānaṃ kassape suppatiṭṭhita”nti udānaṃ udānesi. Tena vuttaṃ -

“Ekaṃ samayaṃ bhagavā rājagahe viharati veḷuvane kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena āyasmā mahākassapo pippaliguhāyaṃ viharati, sattāhaṃ ekapallaṅkena nisinno hoti aññataraṃ samādhimā samāpajjitvā. Atha kho āyasmā mahākassapo tassa sattāhassa accayena tamhā samādhimhā vuṭṭhāsī. Atha kho āyasmato mahākassapassa tamhā samādhimhā vuṭṭhitassa etadahosi - “yaṃnūnāhaṃ rājagahaṃ piṇḍāya paviseyya”nti.

“Tena kho pana samayena pañcamattāni devatāsātāni ussukkaṃ āpannāni honti āyasmato mahākassapassa piṇḍapātapaṭilābhāya. Atha kho āyasmā mahākassapo tāni pañcamattāni devatāsātāni paṭikkhipitvā pubbaṇhasamayaṃ nivāsetvā pattacīvaramādāya rājagahaṃ piṇḍāya pāvisi.

“Tena kho pana samayena sakko devānamindo āyasmato mahākassapassa piṇḍapātaṃ dātukāmo hoti. Pesakāraṇaṃ abhinimminivā tantaṃ vināti, sujā asuraññā tasaraṃ pūreti. Atha kho āyasmā mahākassapo rājagahe sapadānaṃ piṇḍāya caramāno yena sakkassa devānamindassa nivesanaṃ tenupasaṅkami, addasā kho sakko devānamindo āyasmantaṃ mahākassapaṃ dūratova āgacchantaṃ, disvā gharā nikkhamitvā paccuggantvā hatthato pattaṃ gahetvā gharaṃ pavisitvā ghaṭiyā odanaṃ uddharitvā pattaṃ pūretvā āyasmato mahākassapassa adāsī. So ahosi piṇḍapāto anekasūpo anekabyañjano anekarasabyañjano. Atha kho āyasmato mahākassapassa etadahosi - ‘ko nu kho ayaṃ satto, yassāyaṃ evarūpo iddhanubhāvo’ti. Atha kho āyasmato mahākassapassa etadahosi - ‘sakko kho ayaṃ devānamindo’ti viditvā sakkaṃ devānamindaṃ etadavoca - ‘kataṃ kho te idaṃ, kosiya, mā punapi evarūpamakāsi’”ti. “Amhākampi, bhante kassapa, puññaena attho, amhākampi puññaena karaṇīya”nti.

“Atha kho sakko devānamindo āyasmantaṃ mahākassapaṃ abhivādetvā padakkhiṇaṃ katvā vehāsaṃ abbhuggantvā ākāse antalikkhe tikkhattuṃ udānaṃ udānesi - ‘aho dānaṃ paramadānaṃ kassape suppatiṭṭhitaṃ, aho dānaṃ paramadānaṃ kassape suppatiṭṭhitaṃ, aho dānaṃ paramadānaṃ kassape suppatiṭṭhita’”nti.

Atha kho bhagavā vihāre ṭhito eva tassa taṃ saddaṃ sutvā bhikkhū āmantetvā - “passatha, bhikkhave, sakkaṃ devānamindaṃ udānaṃ udānetvā ākāse na gacchanta”nti āha. “Kiṃ pana tena kataṃ, bhante”ti? “Vañcetvā tena mayhaṃ puttassa kassapassa piṇḍapāto dinno, taṃ datvā tuṭṭhamānaso udānaṃ udānento gacchatī”ti. “Therassa piṇḍapātaṃ dātuṃ vaṭṭatī”ti kathaṃ, bhante, tena ñātanti. “Bhikkhave, mama puttena sadisaṃ nāma piṇḍapātikaṃ devāpi manussāpi pihayanti vatvā sayampi udānaṃ udāne”si. Sutte pana etthakameva āgataṃ -

“Assosi kho bhagavā dibbāya sotadhātuyā visuddhāya atikkantamānusikāya sakkassa devānamindassa vehāsaṃ abbhuggantvā ākāse antalikkhe tikkhattuṃ udānaṃ udānentaṃ “aho dānaṃ paramadānaṃ kassape suppatiṭṭhitaṃ, aho dānaṃ paramadānaṃ kassape suppatiṭṭhitaṃ, aho dānaṃ paramadānaṃ kassape suppatiṭṭhita”nti.

Atha kho bhagavā etamatthaṃ viditvā tāyaṃ velāyaṃ imaṃ udānaṃ udānesi -

“Piṇḍapātikassa bhikkhuno,
Attabharassa anaññaposino;
Devā pihayanti tādino,
Upasantassa sadā satīmato”ti.

Imañca pana udānaṃ udānetvā, “bhikkhave, sakko devānamindo mama puttassa
sīlagandhena āgantvā piṇḍapātaṃ adāsī”ti vatvā imaṃ gāthamāha -

56. “Appamatto ayaṃ gandho, yvāyaṃ tagaracandanaṃ;
Yo ca sīlavataṃ gandho, vāti devesu uttamo”ti.

Tattha appamattoti parittappamāṇo. Yo ca sīlavatanti yo pana sīlavantānaṃ
sīlagandho, so tagaraṃ viya lohitaṇḍanaṃ viya ca parittako na hoti, ativiya uḷāro
vipphārito. Teneva kāraṇena vāti devesu uttamoti pavaro seṭṭho hutvā devesu ca
manussesu ca sabbatthameva vāyati, ottharanto gacchatīti.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pattā. Desanā mahājanassa sātthikā jātāti.

Mahākassapaṭṭherapiṇḍapātadinnavatthu dasamaṃ.

11. Godhikattheraparinibbānavatthu

57. Tesam sampannasīlānanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā rājagahaṃ upanissāya
veḷuvane viharanto godhikattherassa parinibbānaṃ ārabha kathesi.

So hi āyasmā isigilipasse kāḷasilāyaṃ viharanto appamatto ātāpī pahitatto
sāmāyikaṃ cetovimuttiṃ phusitvā ekassa anussāyikassa rogassa vasena tato
parihāyi. So dutiyampi tatiyampi chakkhattuṃ jhānaṃ nibbattetvā parihīno, sattame
vāre uppādetvā cintesi - “ahaṃ chakkhattuṃ jhānā parihīno, parihīnājñānassa kho
pana aniyatā gati, idāneva satthaṃ āharissāmi”ti kesoropanasatthakaṃ gahetvā
galanāḷiṃ chindituṃ pañcake nipajji. Māro tassa cittaṃ ñatvā “ayaṃ bhikkhu
satthaṃ āharitukāmo, satthaṃ āharantā kho pana jīvite nirapekkhā honti, te
vipassanaṃ paṭṭhapetvā arahattampi pāpuṇanti, sacāhaṃ etaṃ vāressāmi, na me
vacanaṃ karissati, satthāraṃ vārāpessāmi”ti aññātakavesena satthāraṃ
upasaṅkamitvā evamāha -

“Mahāvīra mahāpañña, iddhiyā yasaṃ jalaṃ;
Sabbaverabhayātīta, pāde vandāmi cakkhuma.

“Sāvako te mahāvīra, maraṇaṃ maraṇābhībhū;
Ākaṅkhati cetayati, taṃ nisedha jutindhara.

“Kathañhi bhagavā tuyhaṃ, sāvako sāsane rato;
Appattamānaso sekkho, kālaṃ kayirā jane sutā”ti.

Tasmiṃ khaṇe therena satthaṃ āharitaṃ hoti. Satthā “māro aya”nti viditvā imaṃ
gāthamāha -

“Evañhi dhīrā kubbanti, nāvakaṅkhanti jīvitaṃ;
Samūlaṃ taṇhamabbuyha, godhiko parinibbuto”ti.

Atha kho bhagavā sambahulehi bhikkhūhi saddhiṃ therassa satthaṃ āharitvā nipannaṭṭhānaṃ agamāsi. Tasmīṃ khaṇe māro pāpimā “kattha nu kho imassa paṭisandhiviññānaṃ patiṭṭhita”nti dhūmarāsi viya timirapuñño viya ca hutvā sabbadisāsu therassa viññānaṃ samanvesati. Bhagavā taṃ dhūmatimirabhāvaṃ bhikkhūnaṃ dassetvā “eso kho, bhikkhave, māro pāpimā godhikassa kulaputtassa viññānaṃ samanvesati ‘kattha godhikassa kulaputtassa viññānaṃ patiṭṭhita’nti. Apatiṭṭhitena ca, bhikkhave, viññāṇena godhiko kulaputto parinibbuto”ti āha. Māropi tassa viññāṇaṭṭhānaṃ daṭṭhuṃ asakkonto kumārakavaṇṇo hutvā beluvapaṇḍuvīṇaṃ ādāya satthāraṃ upasaṅkamitvā pucchi -

“Uddhaṃ adho ca tiriyaṃ, disā anudisā svahaṃ;
Anvesaṃ nādhigacchāmi, godhiko so kuhiṃ gato”ti.

Atha naṃ satthā āha -

“Yo dhīro dhisampanno, jhāyī jhānarato sadā;
Ahorattaṃ anuyuñjaṃ, jīvitaṃ anikāmayāṃ.

“Jetvāna maccuno senaṃ, anāgantvā punabbhavaṃ;
Samūlaṃ taṇhamabbuyha, godhiko parinibbuto”ti.

Evaṃ vutte māro pāpimā bhagavantāṃ gāthāya ajjhabhāsi -

“Tassa sokaparetassa, vīṇā kacchā abhassatha;
Tato so dummano yakkho, tatthevantaradhāyathā”ti.

Satthāpi “kiṃ te, pāpima, godhikassa kulaputtassa nibbattaṭṭhānena? Tassa hi nibbattaṭṭhānaṃ tumhādisānaṃ satampi sahassampi daṭṭhuṃ na sakkotī”ti vatvā imaṃ gāthamāha -

57. “Tesaṃ sampannasīlānaṃ, appamādavihāriṇaṃ;
Sammadaññā vimuttānaṃ, māro maggaṃ na vindatī”ti.

Tattha tesanti yathā appatiṭṭhitena viññāṇena godhiko kulaputto parinibbuto, ye ca evaṃ parinibbāyanti, tesaṃ sampannasīlānanti paripuṇṇasīlānaṃ. Appamādavihāriṇanti satiavippavāsasaṅkhātena appamādena viharantānaṃ. Sammadaññā vimuttānanti hetunā ñāyena kāraṇena jānitvā “tadaṅgavimuttiyā, vikkhambhanavimuttiyā, samucchedavimuttiyā, paṭippassaddhivimuttiyā, nissaraṇavimuttiyā”ti imāhi pañcahi vimuttihi vimuttānaṃ. Māro maggaṃ na vindatīti evarūpānaṃ mahākhīṇāsavānaṃ sabbathāmena maggantopi māro gatamaggaṃ na vindati na labhati na passatīti.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pattā. Desanā mahājanassa sātthikā jātāti.

Godhikattheraparinibbānavatthu ekādasamaṃ.

12. Garahadinnavatthu

58-59. Yathā saṅkāraṭṭhānasminti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto garahadinnaṃ nāma nigaṇṭhasāvakaṃ ārabba kathesi.

Sāvatthiyañhi sirigutto ca garahadinno cāti dve sahāyakā ahesuṃ. Tesu sirigutto upāsako buddhasāvako, garahadinno nigaṇṭhasāvako. Taṃ nigaṇṭhā abhikkhaṇaṃ evaṃ vadanti - “tava sahāyakaṃ siriguttaṃ ‘kiṃ tvaṃ samaṇaṃ gotamaṃ upasaṅkamasi, tassa santike kiṃ labhissasi’ti vatvā yathā amhe upasaṅkamtivā amhākañca deyyadhammaṃ dassati, kiṃ evaṃ ovadituṃ na vaṭṭatī”ti. Garahadinno tesam vacanaṃ sutvā abhikkhaṇaṃ gantvā ṭhitanisinnatṭhānādīsu siriguttaṃ evaṃ ovadati - “samma, kiṃ te samaṇena gotamena, taṃ upasaṅkamtivā kiṃ labhissasi, kiṃ te mama, ayye, upasaṅkamtivā tesam dānaṃ dātuṃ na vaṭṭatī”ti? Sirigutto tassa kathaṃ sutvāpi bahū divase tuṇhī hutvā nibbijjivā ekadivasaṃ, “samma, tvaṃ abhikkhaṇaṃ āgantvā maṃ ṭhitaṭṭhānādīsu evaṃ vadesi, ‘samaṇaṃ gotamaṃ upasaṅkamtivā kiṃ labhissasi, mama, ayye, upasaṅkamtivā tesam dānaṃ dehi’ti, kathehi tāva me, tava, ayyā, kiṃ jānantī”ti? “‘Aho, sāmi, mā evaṃ vada, mama ayyānaṃ aññātaṃ nāma natthi, sabbaṃ atītānāgatapaccuppannaṃ sabbaṃ kāyavacīmanokammaṃ idaṃ bhavissati, idaṃ na bhavissatī”ti sabbaṃ bhabbābhavānaṃ jānantī”ti? “Evaṃ vadesī”ti. “Āma, vademī”ti. “Yadi evaṃ, atibhāriyaṃ te kataṃ, ettakaṃ kālaṃ mayhaṃ etamatthaṃ anācikkhantena, ajja mayā ayyānaṃ ñāṇānubhāvo ñāto, gaccha, samma, ayye, mama vacanena nimantehī”ti. So nigaṇṭhānaṃ santikaṃ gantvā te vanditvā “mayhaṃ sahāyako sirigutto svātanāya tumhe nimantetī”ti āha. “Siriguttana sāmaṃ tvaṃ vutto”ti? “Āma, ayyā”ti. Te haṭṭhatuṭṭhā hutvā “nippahannaṃ no kiccaṃ, siriguttassa amhesu pasannakālato paṭṭhāya kā nāma sampatti amhākaṃ na bhavissatī”ti vadiṃsu.

Siriguttassāpi mahantaṃ nivesanaṃ. So tasmiṃ dvinnaṃ gehānaṃ antare ubhato dīghaṃ āvāṭaṃ khaṇāpetvā gūthakalalassa pūrāpesi. Bahiāvāṭe dvīsu pariyañtesu khāṇuke koṭṭāpetvā tesu rajjuyo bandhāpetvā āsanānaṃ purimāpāde āvāṭassa purimāpasse ṭhapāpetvā pacchimāpāde rajjukesu ṭhapāpesi. “Evaṃ nisinnakāle evaṃ avamsirā patissanti”ti maññamāno yathā āvāṭo na paññāyati, evaṃ āsanānaṃ upari paccattharaṇāni dāpesi. Mahantā mahantā cātiyo ṭhapāpetvā kadalipaṇṇehi ca setapilotikāhi ca mukhāni bandhāpetvā tā tucchā eva gehassa pacchimabhāge bahi yāgubhattasitthasappitelamadhuphāṇitapūvacuṇṇamakkhitā katvā ṭhapāpesi. Garahadinno pātova tassa gharaṃ vegena gantvā, “ayyānaṃ sakkāro sajjito”ti pucchi. “Āma, samma, sajjito”ti. “Kahaṃ pana eso”ti. “Etāsu ettikāsu cātīsu yāgu, ettikāsu bhattaṃ, ettikāsu sappiphāṇitapūvādīni pūritāni, āsanāni paññattāni”ti. So “sādhū”ti vatvā gato tassa gatakāle pañcasatā nigaṇṭhā āgamiṃsu. Sirigutto gehā nikkhamitvā pañcapatitṭhitena nigaṇṭhe vanditvā tesam purato añjaliṃ paggayha ṭhito evaṃ cintesi - “tumhe kira atītādibhedaṃ sabbaṃ jānātha, evaṃ tumhākaṃ upaṭṭhākena mayhaṃ kathitaṃ. Sace sabbaṃ tumhe jānātha, mayhaṃ gehaṃ mā pavisittha. Mama gehaṃ pavitṭhānañhi vo neva yāgu atthi, na bhattādīni. Sace ajānitvā pavisissatha, gūthaāvāṭe vo pātetvā pothessāmī”ti evaṃ cintetvā purisānaṃ saññaṃ adāsi. Evaṃ tesam nisīdanabhāvaṃ ñatvā pacchimāpasse ṭhatvā āsanānaṃ upari paccattharaṇāni apaneyyātha, mā tāni asucinā makkhayiṃsūti.

Atha nigaṇṭhe “ito etha, bhante”ti āha. Nigaṇṭhā pavisitvā paññattāsanesu nisīdituṃ ārabhiṃsu. Atha ne manussā vadiṃsu - “āgametha, bhante, mā tāva nisīdathā”ti. “Kiṃ kārāṇā”ti? “Amhākaṃ gehaṃ pavitṭhānaṃ ayyānaṃ vattaṃ ñatvā nisīdituṃ vaṭṭatī”ti. “Kiṃ kātuṃ vaṭṭati, āvuso”ti? “Attano attano pattāsanamūlesu ṭhatvā sabbepi ekappahāreneva nisīdituṃ vaṭṭatī”ti. Idaṃ kirassa adhippāyo - “ekasmiṃ āvāṭe patite ‘mā, āvuso, avasesā āsane nisīdantū’ti vattuṃ mā labhatū”ti. Te “sādhū”ti vatvā “imehi kathitakathaṃ amhehi kātuṃ vaṭṭatī”ti cintayiṃsu. Atha

sabbe attano attano pattāsanamūle paṭipāṭiyā aṭṭhaṃsu. Atha ne, “bhante, khippaṃ ekappahāreneva nisīdathā”ti vatvā tesam nisinnabhāvaṃ ñatvā āsanānaṃ upari paccattharaṇāni nīhariṃsu. Nigaṇṭhā ekappahāreneva nisinnā, rājūnaṃ upari ṭhapitā āsanapādā bhaṭṭhā, nigaṇṭhā avaṃsirā āvāṇe patiṃsu. Sirigutto tesu patitesu dvāraṃ pidahitvā te uttiṇṇuttiṇṇe “atītānāgatapaccuppannaṃ kasmā na jānāthā”ti daṇḍehi pāthetvā “ettakaṃ etesaṃ vaṭṭissatī”ti dvāraṃ vivarāpesi. Te nikkhamitvā palāyituṃ ārabhiṃsu. Gamanamagge pana tesam sudhāparikkammakataṃ bhūmiṃ picchilaṃ kārāpesi. Te tattha asaṇṭhahitvā patite patite puna pothāpetvā “alaṃ ettakaṃ tumhāka”nti uyyojesi. Te “nāsitamhā tayā, nāsitamhā tayā”ti kandantā upaṭṭhākassa gehadvāraṃ agamaṃsu.

Garahadinno taṃ vippakāraṃ disvā kuddho “nāsitamhi siriguttena, hatthaṃ pasāretvā vandantānaṃ sadevake loke yathāruciyaṃ dātuṃ samatthe nāma puññakkhettabhūte mama, ayye, pothāpetvā byasanaṃ pāpesī”ti rājakulaṃ gantvā tassa kahāpaṇasahassaṃ daṇḍaṃ kāresi. Athassa rājā sāsanaṃ pesesi. So gantvā rājānaṃ vanditvā, “deva, upaparikkhitvā daṇḍaṃ gaṇhatha, mā anupaparikkhitvā”ti āha. “Upaparikkhitvā gaṇhissāmī”ti. “Sādhu, devā”ti. “Tena hi gaṇhāhī”ti. Deva, mayhaṃ sahāyako nigaṇṭhasāvako maṃ upasaṅkamtivā ṭhitanisinnaṭṭhānādīsu abhiṇhaṃ evaṃ vadesi - “samma, kiṃ te samaṇena gotamena, taṃ upasaṅkamtivā kiṃ labhissasī”ti idaṃ ādiṃ katvā sirigutto sabbaṃ taṃ pavattiṃ ārocetvā “deva, sace imasmiṃ kārāṇe daṇḍaṃ gahetuṃ yuttaṃ, gaṇhathā”ti. Rājā garahadinnaṃ oloketvā “saccaṃ kira te evaṃ vutta”nti āha. “Saccaṃ, devā”ti. Tvaṃ ettakampi ajānante satthāroṭi gahetvā vicaranto “sabbaṃ jānanti”ti kiṃ kārāṇā tathāgatasāvakassa kathesi. “Tayā āropitadaṇḍo tuyhameva hotū”ti evaṃ sveva daṇḍaṃ pāpito, tasseva kulūpakā pothetvā nīhaṭā.

So taṃ kujjhivā tato paṭṭhāya aḍḍhamāsamattampi siriguttena saddhiṃ akathetvā cintesi - “evaṃ vicarituṃ mayhaṃ ayuttaṃ, etassa kulūpakānampi mayā byasanaṃ kātuṃ vaṭṭatī”ti siriguttaṃ upasaṅkamtivā āha - “sahāya siriguttā”ti. “Kiṃ, sammā”ti? “Ñātisuhajjānaṃ nāma kalahopi hoti vivāḍopi, kiṃ tvaṃ kiñci na kathesi, kasmā evaṃ karosī”ti? “Samma, tava mayā saddhiṃ akathanato na kathemi”ti. “Yaṃ, samma, kataṃ, katameva taṃ na mayaṃ mettiṃ bhindissāmā”ti. Tato paṭṭhāya ubhopi ekaṭṭhāne tiṭṭhanti nisīdanti. Athekadivasam sirigutto garahadinnaṃ āha - “kiṃ te nigaṇṭhehi, te upasaṅkamtivā kiṃ labhissasi, mama satthāraṃ upasaṅkamtuṃ vā ayyānaṃ dānaṃ dātuṃ vā kiṃ te na vaṭṭatī”ti? Sopi etameva paccāsīsati, tenassa kaṇḍuvanaṭṭhāne nakhena vilekhitam viya ahosi. So, “sirigutta, tava satthā kiṃ jānātī”ti pucchi. “Ambho, mā evaṃ vada, satthu me ajānitabbaṃ nāma natthi, atītādibhedaṃ sabbaṃ jānāti, soḷasahākārehi sattānaṃ cittaṃ paricchindatī”ti. “Ahaṃ evaṃ na jānāmi, kasmā mayhaṃ ettakaṃ kālaṃ na kathesi, tena hi tvaṃ gaccha, tava satthāraṃ svātanāya nimantehi, bhojessāmi, pañcahi bhikkhusatehi saddhiṃ mama bhikkhaṃ gaṇhituṃ vadehī”ti.

Sirigutto satthāraṃ upasaṅkamtivā vanditvā evamāha - “bhante, mama sahāyako garahadinno tumhe nimantāpeti, pañcahi kira bhikkhusatehi saddhiṃ sve tassa bhikkhaṃ gaṇhatha, purimadivase kho pana tassa kulūpakānaṃ mayā idaṃ nāma kataṃ, mayā katassa paṭikaraṇampi na jānāmi, tumhākaṃ suddhacittena bhikkhaṃ dātukāmatampi na jānāmi, āvajjetvā yuttaṃ ce, adhivāsetha. No ce, mā adhivāsayitthā”ti. Satthā “kiṃ nu kho so amhākaṃ kātu kāmo”ti āvajjetvā addasa “dvinnaṃ gehānaṃ antare mahantaṃ āvāṇaṃ khaṇāpetvā asītisakaṭamattāni

khadiradārūni āharāpetvā pūrāpetvā aggim datvā amhe aṅgāraāvāṭe pādetvā niggaṇhitukāmo”ti. Puna āvajjesi - “kiṃ nu kho tattha gatapaccayā attho atthi, natthī”ti. Tato idaṃ addasa - “ahaṃ aṅgāraāvāṭe pādaṃ pasāressāmi, taṃ paṭicchādetvā ṭhapitakilañjaṃ antaradhāyissati, aṅgārakāsuṃ bhinditvā cakkamattaṃ mahāpadumaṃ utṭhahissati, athāhaṃ padumakaṇṇikā akkamanto āsane nisīdissāmi, pañcasatā bhikkhūpi tatheva gantvā nisīdissanti, mahājano sannipatissati, ahaṃ tasmim samāgame dvīhi gāthāhi anumodanaṃ karissāmi, anumodanapariyosāne caturāsītiyā pāṇasahassānaṃ dhammābhisamayo bhavissati, sirigutto ca garahadinno ca sotāpannā bhavissanti, attano ca dhanarāsiṃ sāsane vikirissanti, imaṃ kulaputtaṃ nissāya mayā gantuṃ vaṭṭatī”ti bhikkhaṃ adhivāsesi.

Sirigutto gantvā satthu adhivāsanaṃ garahadinnassa ārocetvā “lokajetṭhassa sakkāraṃ karohī”ti āha. Garahadinno “idānissa kattabbayuttakaṃ jānissāmī”ti dvinnam gehānaṃ antare mahantaṃ āvāṭaṃ khaṇāpetvā asītisakaṭamattāni khadiradārūni āharāpetvā pūrāpetvā aggim datvā khadiraṅgārārāsīnaṃ yojāpetvā sabbarattiṃ dhamāpetvā khadiraṅgārārāsīṃ kārāpetvā āvāṭamatthake rukkhapadarāni ṭhapāpetvā kilañjena paṭicchādetvā gomayena limpāpetvā ekena passena dubbaladaṇḍake attharivā gamanamaggaṃ kāresi, “evaṃ akkantaakkantakāle daṇḍakesu bhaggesu parivaṭṭetvā aṅgārakāsuyaṃ patissantī”ti maññamāno gehapacchābhāge siriguttana ṭhapitaniyāmeneva cāṭiyo ṭhapāpesi, āsanāni pi tatheva paññāpesi. Sirigutto pātova tassa gehaṃ gantvā “kato te, samma, sakkāro”ti āha. “Āma, sammā”ti. “Kahaṃ pana so”ti? “Ehi, passāmā”ti sabbaṃ siriguttana dassitanayeneva dassesi. Sirigutto “sādhū, sammā”ti āha. Mahājano sannipati. Micchādiṭṭhikena hi nimantite mahanto sannipāto ahosi. Micchādiṭṭhikāpi “samaṇassa gotamassa vippakāraṃ passissāmā”ti sannipatanti, sammādiṭṭhikāpi “ajja satthā mahādhammadesanaṃ desessati, buddhavisayaṃ buddhalīlaṃ upadhāressāmā”ti sannipatanti.

Punadivase satthā pañcahi bhikkhusatehi saddhiṃ garahadinnassa gehadvāraṃ agamāsi. So gehā nikkhamitvā pañcapaṭiṭṭhitena vanditvā purato añjaliṃ paggayha ṭhito cintesi - “bhante, ‘tumhe kira atītādibhedaṃ sabbaṃ jānātha, sattānaṃ soḷasahākārehi cittaṃ paricchindathā”ti evaṃ tumhākaṃ upaṭṭhākena mayhaṃ kathitaṃ. Sace jānātha, mayhaṃ gehaṃ mā pavisittha. Paviṭṭhānañhi vo neva yāgu atthi, na bhattādīni, sabbe kho pana tumhe aṅgārakāsuyaṃ pādetvā niggaṇhissāmī”ti. Evaṃ cintetvā satthu pattaṃ gahetvā “ito etha bhagavā”ti vatvā, “bhante, amhākaṃ gehaṃ āgatānaṃ vattaṃ ṇatvā āgantuṃ vaṭṭatī”ti āha. “Kiṃ kātuṃ vaṭṭati, āvuso”ti? “Ekekassa pavisitvā purato gantvā nisinnakāle pacchā aññena āgantuṃ vaṭṭatī”ti. Evaṃ kirassa ahosi - “purato gacchantaṃ aṅgārakāsuyaṃ patitaṃ disvā avasesā na āgacchissanti, ekekameva pādetvā niggaṇhissāmī”ti. Satthā “sādhū”ti vatvā ekakova pāyāsi. Garahadinno aṅgārakāsuṃ patvā apasakkitvā ṭhito “purato yātha, bhante”ti āha. Atha satthā aṅgārakāsumatthake pādaṃ pasāresi, kilañjaṃ antaradhāyi, aṅgārakāsuṃ bhinditvā cakkamattāni padumāni utṭhahiṃsu. Satthā padumakaṇṇikā akkamanto gantvā paññatte buddhāsane nisīdi, bhikkhūpi tatheva gantvā nisīdiṃsu. Garahadinnassa kāyato dāho utṭhahi.

So vegena gantvā siriguttaṃ upasaṅkamitvā, “sāmi, me tānaṃ hohī”ti āha. “Kiṃ eta”nti? “Pañcannaṃ bhikkhusatānaṃ gehe yāgu vā bhattādīni vā natthi, kiṃ nu kho karomī”ti? “Kiṃ pana tayā kata”nti āha. Ahaṃ dvinnam gehānaṃ antare mahantaṃ

āvāṭaṃ aṅgārassa pūraṃ kāresim - “tattha pātetvā niggaṇhissāmī”ti. “Atha naṃ bhinditvā mahāpadumāni utṭhahimsu. Sabbe padumakaṇṇikā akkamitvā gantvā paññattāsanesu nisinnā, idāni kiṃ karomi, sāmī”ti? Nanu tvaṃ idāneva mayhaṃ “ettikā cāṭiyo, ettikā yāgu, ettakāni sattādīnī”ti dassesī”ti. “Musā taṃ, sāmī, tucchāva cāṭiyo”ti. Hotu, “gaccha, tāsū cāṭisū yāguādīni olokehi”ti. Taṃ khaṇaṇṇeva tena yāsu cāṭisū “yāgū”ti vuttaṃ, tā yāguyā pūrayimsu, yāsu “bhattādīnī”ti vuttaṃ, tā bhattādīnaṃ paripuṇṇāva ahesuṃ. Taṃ sampattiṃ disvāva garahadinnassa sarīraṃ pītipāmojjena paripūritaṃ, cittaṃ pasannaṃ. So sakkaccaṃ buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ parivisitvā katabhattakiccassa satthuno anumodanaṃ kāretukāmo pattaṃ gaṇhi. Satthā anumodanaṃ karonto “ime sattā paññācakkhuno abhāveneva mama sāvakaṇaṃ buddhasāsanassa guṇaṃ na jānanti. Paññācakkhuvirahitā hi andhā nāma, paññavanto sacakkhukā nāmā”ti vatvā imā gāthā abhāsi -

58. “Yathā saṅkārādhānasmiṃ, ujjhitasmiṃ mahāpathe;
Padumaṃ tattha jāyetha, sucigandhaṃ manoramaṃ.

59. “Evaṃ saṅkārābhūtesu, andhabhūte puthujjane;
Atirocati paññāya, sammāsambuddhasāvako”ti.

Tattha saṅkārādhānasminti saṅkārāṭhānasmiṃ, kacavararāsimhīti attho. Ujjhitasmiṃ mahāpatheti mahāmagge chaḍḍitasmiṃ. Sucigandhanti surabhiḡandhaṃ. Mano ettha ramatīti manoramaṃ. Saṅkārābhūtesūti saṅkāramiva bhūtesu. Puthujjaneti puthūnaṃ kilesānaṃ janānato evaṃladdhanāme lokiyamahājane. Idaṃ vuttaṃ hoti - yathā nāma mahāpathe chaḍḍite saṅkārāsimhi asucijegucchiyapaṭikūlepi sucigandhaṃ padumaṃ jāyetha, taṃ rājarājamahāmattādīnaṃ manoramaṃ piyaṃ manāpaṃ uparimatthake patitṭhānārahameva bhaveyya, evameva saṅkārābhūtesupi puthujjanesu jāto nippaṇṇassa mahājanassa acakkhukassa antare nibbattopi attano paññābalena kāmesu ādīnavaṃ, nekkhamme ca ānisaṃsaṃ disvā nikkhamitvā pabbajito pabbajjāmatthenapi, kato uttariṃ sīlasamādhipaṇṇāvimuttivimuttiṇṇānadassanāni ārādhettvāpi atirocati. Sammāsambuddhasāvako hi khīṇāsavo bhikkhu andhabhūte puthujjane atikkamitvā rocati virocati sobhatīti.

Desanāvasāne caturāsītiyā paṇasahassānaṃ dhammābhisamayo ahosi. Garahadinno ca sirigutto ca sotāpattiphalaṃ pāpuṇimsu. Te sabbaṃ attano dhaṇaṃ buddhasāsane vipākiriṃsu. Satthā utṭhāyāsanaṃ vihāramagamāsi. Bhikkhū sāyanhasamaye dhammasabhāyaṃ kathaṃ samutṭhāpesuṃ - “aho acchariyā buddhaguṇā nāma, tathārūpaṃ nāma khadiraṅgārārāsim bhinditvā padumāni utṭhahimsu”ti. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā, “imāya nāmā”ti vutte - “anacchariyaṃ, bhikkhave, yaṃ mama etarahi buddhabhūtassa aṅgārāsimhā padumāni utṭhitāni, aparipakke ṇāṇe vattamānassa bodhisattabhūtassapi me utṭhahimsu”ti vatvā, “kadā, bhante, ācikkhatha no”ti yācito atītaṃ āharitvā -

“Kāmaṃ patāmi nirayaṃ, uddhampādo avaṃsiro;
Nānariyaṃ karissāmi, handa piṇḍaṃ paṭiggahā”ti. -

Idaṃ khadiraṅgārājātakam vitthāretvā kathesīti.

Garahadinnavatthu dvādasamaṃ.

Pupphavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

Catuttho vaggo.

ΠΑΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΑΥΤΗ ΤΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Η παρούσα μετάφραση αποτελεί μέρος του PaliVerse Project, της πρώτης πλήρους και ενιαίας αγγλικής μετάφρασης του Κανόνα Πάλι, μαζί με τα Σχόλια (Aṭṭhakathā) και τα Υποσχόλια (Ṭīkā) και συνοδεύεται από διαδραστικά εργαλεία μελέτης. Το PaliVerse είναι ένα έργο σε εξέλιξη. Οι μεταφράσεις που δημιουργούνται με τεχνητή νοημοσύνη βελτιώνονται συνεχώς μέσω αναθεωρήσεων και σχολίων από ειδικούς. Το παρόν κείμενο αποτελεί την πιο πρόσφατη μετάφραση κατά την ημερομηνία λήψης.

Ημερομηνία δημιουργίας PDF: 14 Σεπτεμβρίου 2026

ΠΩΣ ΝΑ ΠΑΡΑΘΕΣΕΤΕ ΤΗΝ ΠΗΓΗ

PaliVerse (2026). Σχόλια. Ο Κανόνας των Ομιλιών - Σχόλια. 5. Η συλλογή των μικρών κειμένων. 02. Σχόλια για τη διδασκαλία σε στίχους. 4. Το κεφάλαιο για τα λουλούδια έχει ανακτηθεί από το paliverse.org

© 2026 The PaliVerse Project · Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος
Κέντρο Μελέτης και Πρακτικής Βουδισμού Τεραβάδα
Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία εγγεγραμμένη στην Ελλάδα
Το παρόν PDF μπορεί να διανέμεται ελεύθερα για σκοπούς μελέτης και πρακτικής.

PaliVerse.org